

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta Filozofická

Konzervování a restaurování kovů

Diplomová práce

Bc. Andrea Černá

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Andrea Černá**
Osobní číslo: **H17320**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny: Péče o kulturní dědictví**
Téma práce: **Konzervování a restaurování kovů**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Zásady pro vypracování

Konzervování a restaurování kovových předmětů představuje důležitý proces ochrany části kulturního dědictví, jež se nachází v muzejních a soukromých sbírkách, v exteriéru a interiéru památkových objektů, případně díla z kovu tvoří pozoruhodné umělecké nebo uměleckořemeslné solitéry na veřejných prostranstvích.

Cílem práce bude analýza přístupu ke konzervování a restaurování kovů od 19. století až do současnosti a ustavení tohoto oboru s teoreticky a prakticky vzdělanými odborníky. Důraz bude kladen také na vztah k soudobému vývoji teorie a praxe památkové péče a muzejnictví, zvláště k restaurování uměleckořemeslných památek obecně.

V první části textu bude věnována hlavní pozornost dějinám restaurování a konzervování kovů, použití metod v daném historickém kontextu a vývoji názorů na tento obor u nás i v zahraničí.

Druhá část práce bude zaměřena na rozbor a komparaci metod a technologií, které se aplikují u nás při ochraně kovových předmětů ve vybraných institucích, jež se danou problematikou zabývají (muzea, školy, soukromé restaurátorské dílny).

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

BAUEROVÁ, Z. Proti času: Konzervovanie-reštaurovanie v Československu 1918-1971, 1. vyd. Praha: UMPRUM, 2015.
BRANDI, C. Teorie restaurování, 1. vyd. Kutná hora: Tichá Byzanc, 2000.
KUBIČKA, R., ZELINGER, J. Výkladový slovník: malířský, grafika, restaurátorství, 1. vyd. Praha: Grada, 2004.
STAMBOLOV, T. Koroze a konzervace kovových památek a uměleckých děl. 1 vyd. Amsterdam: Central Research Laboratory for Objects of Art and Science, 1985.
ŠTĚPÁNEK, I., et al. Konzervování a restaurování kovů: ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin. 1. vyd. Brno: Technické muzeum, 2011.
Zprávy památkové péče. Praha: Národní památkový ústav.

Vedoucí diplomové práce: **doc. PhDr. Vladimír Hrubý**
Ústav historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2019**

L.S.

---

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

---

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlašuji,

že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré prameny a literaturu, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu pramenů a použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle §60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30.8.2019

Bc. Andrea Černá

Poděkování

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala vedoucímu práce doc. PhDr. Vladimíru Hrubému za trpělivost, ochotu a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat kolegyním z Muzea východních Čech v Hradci Králové za množství životních poznatků z oboru a materiálů, které jsem mohla v diplomové práci uvést. A v neposlední řadě velmi děkuji své rodině za podporu během celého mého studia.

Anotace

Předložená diplomová práce se věnuje teoretické rovině konzervování a restaurování uměleckých děl z kovových materiálů. Práce je zaměřena především na Českou republiku s přihlédnutím k zahraničí. Jednotlivé kapitoly nastiňují samotný vývoj tohoto oboru - definování nejdůležitějších pojmů, začlenění oboru konzervování a restaurování do běžné praxe a jeho zavedení do výukových programů škol. V závěru je shrnuta legislativa, etické normy a průběh samotného konzervátorského a restaurátorského zásahu.

Práce vychází z české i zahraniční literatury, především z odborných příruček, metodických listů a sborníků. Práce má sloužit jako ucelený přehled jednoho z významných odvětví péče o památky.

Klíčová slova

Kovy – konzervování – restaurování – umění – řemeslo – muzeum – památka – etické normy

Anotation

This diploma thesis deals with the theoretical level of conservation and restoration especially to works of art made from metals. The work is focused mainly on the Czech Republic with regard to foreign countries. Individual chapters shows the development of this discipline - defining the most important terms, integrating the discipline of conservation and restoration into common practice and its introduction into the school's education programs. The conclusion summarizes legislation, ethical standards and the course of the conservation and restoration intervention itself.

The thesis is based on Czech and foreign language literature, especially on professional manuals, methodological sheets and conference proceedings. The thesis should serve as a comprehensive overview of one of the major branches of monument care.

Key words

Metals – conservation – restoration – art – craft – museum – monument – ethical standards

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Vymezení pojmů.....	4
2.1. Kovové materiály.....	4
2.2. Degradace kovových materiálů.....	4
2.3. Koroze kovů.....	5
2.4. Preventivní konzervace.....	5
2.5. Sanační konzervace.....	6
2.6. Restaurování.....	6
2.7. Průzkum.....	7
3. Historie vývoje konzervování a restaurování.....	8
3.1. Vývoj v Evropě.....	8
3.2. Vývoj v českých zemích.....	13
3.2.1. Svaz československých muzeí.....	33
3.2.2. Kabinet muzejní a vlastivědné práce.....	35
3.2.3. Oborová komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů.....	40
3.2.3.1. Pracovní skupina Kovy.....	47
3.2.4. Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií.....	48
4. Vzdělávání.....	51
4.1. Lektorát muzejnictví v Brně.....	53
4.2. Kurzy základů muzejní konzervace v Brně.....	54
4.3. Pomaturitní studium konzervace v Praze.....	56
4.4. Maturitní obor Konzervátorství a restaurátorství v Praze.....	57
4.5. Konzervování a restaurování jako vysokoškolský studijní obor.....	58

4.5.1. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.....	60
4.5.1.1. Laboratoř chemie restaurování uměleckých děl.....	60
4.5.1.2. Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl.....	63
4.5.2. Masarykova univerzita v Brně.....	64
4.5.2.1. Chemie a technologie materiálů pro konzervování – restaurování....	64
4.5.2.2. Konzervování a restaurování uměleckořemeslných děl.....	66
4.5.3. Slezská univerzita v Opavě.....	67
4.5.4. Univerzita Pardubice.....	69
4.6. Konzervování a restaurování jako obor vyšších odborných škol.....	70
4.6.1. Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola v Turnově....	71
4.6.2. Vyšší odborná škola restaurátorská v Písku.....	72
5. Konzervování a restaurování v praxi.....	73
5.1. Legislativa.....	73
5.2. Etické normy.....	77
5.2.1. Charta o zachování a restaurování sídel – Benátská charta.....	78
5.2.2. Profesní etický kodex ICOM pro muzea.....	78
5.2.3. Etický kontrolní seznam otázek.....	79
5.2.4. Dokument z Vantaa.....	79
5.2.5. Profesní směrnice E. C. C. O.....	79
5.2.6. Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR.....	80
5.3. Metodika zásahu.....	80
5.4. Odborná pracoviště v oblasti konzervování a restaurování kovů.....	85
5.4.1. Metodické centrum konzervace v Brně.....	86
5.4.2. Technologické laboratoře.....	87
5.5. Organizace zabývající se ochranou památek a jejich prezentací.....	89

5.5.1. Národní památkový ústav.....	89
5.5.2. STOP – Společnost pro technologie ochrany památek.....	90
5.5.3. Arte-fakt – sdružení pro ochranu památek.....	91
5.5.4. Centru pro restaurování a památkovou péči.....	92
5.5.5. Centrum pro prezentaci kulturního dědictví.....	92
5.5.6. PPP PRO – Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu.....	93
5.5.7. Mezinárodní organizace.....	93
5.5.7.1. UNESCO – Organizace spojených národů pro vědu, kulturu a vzdělání..	93
5.5.7.2. ICOMOS – Mezinárodní rada pro památky a sídla.....	94
5.5.7.3. ICOM – Mezinárodní rada muzeí.....	95
5.5.7.4. ICCROM – Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování hmotného kulturního dědictví.....	96
5.5.7.5. E.C.C.O. – Evropská konfederace konzervátorko-restaurátorských organizací.....	97
6. Závěr.....	98
7. Seznam pramenů a literatury.....	105
7.1. Seznam použitých zkratk.....	118
8. Přílohy.....	121

1. Úvod

Diplomová práce nese název *Restaurování a konzervování kovů*. Výběrem tohoto tématu by mělo být upozorněno na absenci komplexní literatury, která se zabývá všemi otázkami o restaurování a konzervování kovů. Tato práce má nabídnout ucelený přehled významného oboru, který je součástí péče o kulturní dědictví.

Zpracování kovů náleží do starověkých dějin lidské činnosti, kovy se zpracovávají již osm tisíc let.¹ Z kovových materiálů byly a jsou vyráběny umělecké a uměleckořemeslné předměty, které jsme se rozhodli chránit. Už ve starověku byly používány ochranné metody pro zachování kovových památek.²

Vývoj oboru restaurování a konzervování kovů a jeho metodiku, jak ho můžeme definovat dnes, úzce souvisí s vývojem památkové péče a především muzejnictví.

V období od konce 19. století do konce habsburské monarchie panovala nevyrovnanost v metodických přístupech, pokud jde o uplatňování metod rekonstrukce a nezasahování do organismu památky. Od sedmdesátých let 19. století došlo k převaze rekonstrukční metody ovlivněné francouzským architektem a historikem architektury Eugémem Emmanuelem Viollet-le-Duckem.³ Konec 19. století přinesl tzv. vědecké konzervování-restaurování, které pomocí vědeckých metod a řádného průzkumu, mělo uchránit předmět před svévolným a subjektivním zásahem. V tomto období byly ve velkých evropských muzeích a galeriích zakládány specializované laboratoře, které měly zachránit předměty před degradací. Vlivem podrobných výzkumů a analýz a jejich prezentování se obor konzervování a restaurování přiblížil veřejnosti.⁴

---

¹ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 5. ISBN 978-80-86413-70-9.

² Natírání kovů směsí pryskyřic a olejů v Egyptě a Římě. Tamtéž s. 14.

³ NEJEDLÝ, Vratislav. Vznik a vývoj státem organizované památkové péče v českých zemích od počátků do konce Habsburské monarchie. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 29-44.

⁴ BAUEROVÁ, Zuzana. *Proti času. Konzervovanie-reštaurovanie v Československu 1918-1971*. Praha: Vysoká škola uměleckooprůmyslová, 2015, s. 48-50. ISBN 978-80-87989-05-0

Oficiální metodické přístupy, kopírující měnící se diskurs péče o památky, zmiňují na počátku 20. století dominanci metody konzervační.⁵ V Československu rok 1918 znamenal nástup moderních zásad ochrany památek. V ochraně a péči o památky byly přijímány teoretické vlivy Vídeňské školy dějin umění a praktické vlivy vědeckého-přírodovědeckého restaurování-konzervování.

Když se Vincenc Kramář⁶ ujal vedení Obrazárny Společnosti Vlasteneckých přátel umění v roce 1919, jmenoval do čela konzervátorské a restaurátorské dílny Adolfa Bělohoubka a později Bohuslava Slánského.⁷ Slánský je považován za zakladatele moderní teorie restaurování a konzervování.⁸ Věnoval se detailnímu materiálovému průzkumu a průzkumu historických technik a svá poznání publikoval. Slánský vybudoval při Obrazárně samostatně fungující dílnu s technologicky vybavenou laboratoří.⁹

V ochraně památek se v dvacátých a třicátých letech mísí teorie konzervování-restaurování, s technologií výzkumu a samotnou praxí. V této době převzal ochranu nad památkami Státní památkový úřad.

Ke kritice konzervační metody, a jejího upřednostňování vědecko-historické hodnoty památky, dochází ve třicátých a čtyřicátých letech. Vlivem poznání historických a moderních materiálů, technik a technologií se začala uplatňovat metoda syntetická Václava Wagnera. Kdy byla preferována především hodnota estetická.¹⁰ Syntetická metoda byla podle Wagnera nejpřirozenější prostředek k uchování integrity památky jako výtvarného díla.¹¹

---

⁵ NEJEDLÝ, Vratislav. Vznik a vývoj státem organizované památkové péče v českých zemích od počátků do konce Habsburské monarchie. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 29-44.

⁶ Kramář sám byl teoretik restaurování a konzervování.

⁷ Slánský byl první vysokoškolsky kvalifikovaný konzervátor-restaurátor.

⁸ Slánský pracoval s technikou odstranitelných retuší.

⁹ Inspirací Pro slánského byl Gerrit David Gratam z Frans Hals Museum. Jeho přínosem bylo, že součástí muzejní činnosti byla spolupráce mezi vedením muzea a konzervátory-restaurátory, která byla stanovena na přesně stanovených pravidlech a jasně definoval míru odpovědnosti jednotlivých profesí a osob. S. 56-57

¹⁰ BAUEROVÁ, Zuzana. *Proti času. Konzervovanie-reštaurovanie v Československu 1918-1971*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2015, s. 51-144. ISBN 978-80-87989-05-0

¹¹ ŠTULC, Josef. Rekonstrukce ve vztahu k autenticitě památky – oprávněnost a rizika. In *Obnova památek 2007. Rekonstrukce nebo konzervace? Sborník příspěvků k 7. konferenci*. Praha, 2007, s. 37-44. ISBN 978-80-239-9005-8.

Strukturalismus, objevující se v první polovině 20. století, kladl důraz na obsah a formu. Analýza uměleckých děl před konzervací a restaurováním měla poskytnout poznání všech vztahů mezi základními hodnotami památky.¹²

Důležité pro obor restaurování a konzervování obecně bylo vymezení pojmů, tedy určení jejich přesné definice v mezinárodním měřítku.¹³ Výběr z těchto definic, důležitých pro pochopení diplomové práce, obsahuje druhá kapitola.

Vývoj historie oboru restaurování a konzervování kovů je shrnut v třetí kapitole. Nejprve je přihlédnuto k evropskému vývoji, kde velmi důležitou roli zastávají technologové a konzervátoři a restaurátoři z muzeí v Londýně a Berlíně. Odkud se vývoj oboru přesunul do českých zemí. Tato kapitola pojímá časové období od konce 19. století do současnosti. V rámci českých zemí jsou popsány organizace a uskupení, které se historicky zabývaly metodologickou, výchovnou a publikační činností.

Požadavky na odborné vzdělání konzervátorů a restaurátorů daly vzniknout nejprve specializovaným kurzům a později byl obor restaurování a konzervování začleněn do výukových oborů a programů vysokých škol a vyšších odborných škol. Přehled jednotlivých institucí shrnuje čtvrtá kapitola.

Obsahem páté kapitoly je praktická část restaurování a konzervování. Kapitola popisuje vývoj legislativy, která omezuje nebo povoluje konzervátorsko-restaurátorskou činnost; etické normy, které určují míru zásahu na památce a také samotný průběh zásahu. V závěru kapitoly je přehled institucí, které se zabývají metodologickou pomocí, ochranou a prezentací památek kulturního dědictví.

V závěru je uvedeno shrnutí výsledků bádání, které může sloužit jako historický a aktuální přehled o oboru konzervování a restaurování kovů.

Obsah práce vychází z odborné české i zahraniční literatury. Hlavní složku literatury tvoří sborníky z konferencí a zasedání a časopisecké studie, které mají informační i metodický charakter. Odbornou část zastupují metodické pokyny a především příručky pracovníků z oboru chemie, technologie a konzervování a restaurování. Některé části práce vycházejí z internetových zdrojů, které poskytují aktuální i archivní informace.

---

¹² BAUEROVÁ, Zuzana. *Proti času. Konzervovanie-reštaurovanie v Československu 1918-1971*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2015, s. 145. ISBN 978-80-87989-05-0

¹³ Definice byly určeny Benátskou chartou z roku 1964.

2. Vymezení pojmů

2.1. Kovové materiály

Pod pojmem materiály rozumíme pevné látky, které člověk využívá ke své činnosti. U kovových materiálů je hlavní složkou kovový prvek (železo, měď, zlato atd.). Vzhledem k tomu, že není možné vyrobit absolutně čistý kov, vždy se jedná s litiny více kovů, případně kovů s nekovy. Výraz slitina znamená, že materiál vznikl společným roztavením a následným ztuhnutím (slitím) více složek. Příměsi jsou buď považovány za nečistoty, nebo jsou záměrně přidávány za účelem zlepšení zejména mechanických vlastností.¹⁴ Záměrné přidávání přísadových tzv. legujících prvků se nazývá legování.¹⁵

Lidé používají kovy již nejméně deset tisíc let. Na počátku našeho letopočtu bylo známo již nejméně sedm kovů: měď, cín, olovo, železo, rtuť, stříbro a zlato. Mezi kovy, které lidé znali již velmi dávno, patří především ty, které bylo možné nalézt v přírodě v ryzím stavu. Týká se to nejen ušlechtilých kovů, ale také železa, které mělo převážně meteoritický původ. Pro použití kovů v širším měřítku bylo nutné naučit se vyrábět kovy z rud.

Často se na předmětech setkáme s kombinací kovů a jiných materiálů. Mnoho z nich bylo objeveno při archeologických průzkumech. Významné jsou i kovové součásti architektonických děl, často umístěné ve venkovním prostředí.¹⁶

2.2. Degradace kovových materiálů

Pod pojmem degradace (poškození) rozumíme změny vlastností materiálu během jeho používání, díky nimž se tento materiál postupně stává pro danou aplikaci nevyhovující. Degradčních procesů je celá řada např. lom, únava, opotřebení. Pokud k degradaci dochází vlivem chemických reakcí se složkami okolního prostředí, pak se tento děj nazývá koroze.¹⁷

---

¹⁴ Mechanické vlastnosti kovů a slitin odrážejí jejich chování při působení mechanických sil. Jedná se například o tvárnost (plasticitu), která odlišuje kovy od ostatních materiálů (skla, keramiky atd.); pevnost, tvrdost atd. Téměř všechny kovy a slitiny lze převádět do požadovaných tvarů technologií tváření (kování, válcování, lisování atd.), i když v některých případech je k tomu třeba zvýšených teplot.

¹⁵ VOJTĚCH, Dalibor. *Kovové materiály*. Praha, 2006, s. 9. ISBN 80-7080-600-1.

¹⁶ KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 130. ISBN 80-247-9046-7.

¹⁷ VOJTĚCH, Dalibor. *Kovové materiály*. Praha, 2006, s. 174. ISBN 80-7080-600-1.

2.3. Koroze kovů

Koroze je pokládána za nežádoucí proces, při kterém dochází k chemické a především elektrochemické reakci kovu s prostředím¹⁸, vedoucí ke změnám vlastností kovu, které mohou vyvolávat významné zhoršení funkce kovu, prostředí nebo technického systému, jehož jsou kov a prostředí složkami.

Koroze vede ke snížení primárních užitných vlastností, tj. snížení mechanických vlastností, zhoršení přestupu tepla, zhoršení estetických vlastností – vzhledu, což nakonec může vést ke ztrátě funkce a integrity kovového předmětu.¹⁹

2.4. Preventivní konzervace

Preventivní konzervace je soubor nepřímých opatření vedoucích k ochraně předmětu prostřednictvím systematické kontroly a případné úpravy prostředí, v němž je či bude předmět uchovávan tak, aby předměty setrvaly v pokud možno nezměněném stavu.²⁰ Sledovány jsou optimální podmínky ve výstavních prostorech, v depozitářích, při transportu.

Mezi hlavní rizikové faktory patří: relativní vlhkost, teplota, světlo, UV záření, plynné polutanty, biologické poškození, vandalismus, krádež, přírodní katastrofy.²¹ Pro všechny materiály jsou stanoveny doporučené hodnoty jednotlivých faktorů, kterým by se měl vlastník co nejvíce přiblížit.²²

Dnes se tématu preventivní péče věnuje celá řada výzkumů v různých institucích²³, jedná se o moderní směr péče o památky.

---

¹⁸ KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 128. ISBN 80-247-9046-7.

¹⁹ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 136-137. ISBN 978-80-86413-70-9.

²⁰ Asociace muzeí a galerií České republiky. Komise konzervátorů-restaurátorů. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora*. [cit. 2017-15-03] URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora>

²¹ KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 124-125. ISBN 80-247-9046-7.

²² KOPECKÁ, Ivana et al. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*. Praha: Státní ústav památkové péče, 2002. ISBN 80-86234-28-2.

²³ Metodické centrum konzervace v Brně – Zkvalitňování metodiky preventivní konzervace; Technické muzeum v Brně – Strategie preventivní konzervace v muzejní praxi.

Pojem preventivní ochrany je používán až od 19. století. Vývoj a organizace preventivní ochrany spadá do počátku století dvacátého.²⁴

2.5. Sanační konzervace

Sanační konzervace spočívá v ochraně předmětu pomocí systému přímých zásahů s cílem stabilizovat jeho současný fyzický stav při maximálním úsilí o zachování komplexní hodnoty předmětu.²⁵ Součástí konzervace je diagnostika poškozujících změn, omezení či odstranění nežádoucích vlivů na památku a prevence poškození.²⁶

Pojem konzervace prošel řadou obsahových změn. Na počátku 20. století byl pojem konzervace užíván především z hlediska jeho estetického obsahu. Mírou zachování byla spíše míněna tzv. restituce původní podoby sbírkového předmětu.²⁷ Dnes je konzervace vysoce odbornou činností, vychází z vědeckého poznání příčin a dlouhodobých účinků použitých metod a materiálů na konzervované objekty.²⁸

2.6. Restaurování

Restaurování (z latinského slova restaurō obnovení či oprava uměleckého díla) je činnost, která interpretuje celistvosti-integritu předmětu kulturního dědictví na určitém známém stupni jejího historického vývoje.²⁹ Restaurování je činností komplexní, která zahrnuje vysoce kvalifikované práce spojující vědecká a umělecká hlediska (technické analýzy, rekonstrukce

---

²⁴ WIRTH, Zdeněk. Preventivní ochrana památek. Sjezd na ochranu památek v Praze r. 1908. In *Československé letopisy musejní*, č. 7.-11., 2/1910. s. 58-62.

²⁵ Asociace muzeí a galerií České republiky. Komise konzervátorů-restaurátorů. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora*. [cit. 2017-15-03] URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora>

²⁶ KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 118. ISBN 80-247-9046-7.

²⁷ PÁGO, Ladislav. Základní pojmy muzejní konzervace. In *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989, s. 11.

²⁸ KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 118. ISBN 80-247-9046-7.

²⁹ Asociace muzeí a galerií České republiky. Komise konzervátorů-restaurátorů. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora*. [cit. 2017-15-03] URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora>

částí a celků atd.). Součástí restaurování jsou umělecko-historický a technologický průzkum předmětu, identifikace závad a poškození, stanovení postupů a technologie oprav.³⁰

Hlavním důvodem restaurování je dosažení srozumitelnosti předmětu. V určité míře tak dochází k obnovení estetické, technické, hudební aj. funkčnosti-účinnosti předmětu. Restaurování zahrnuje nejen doplňování chybějících či silně poškozených prvků, ale také odstranění těch prvků, které srozumitelnost nebo funkčnost-účinnost předmětu omezují. Zásah do autenticity předmětu je přitom nezbytný, ale měl by být co nejmenší.³¹ Proto musí být restaurátor specializovaným pracovníkem s výtvarnou a uměleckou kvalifikací a musí mu být vlastní empatie a vysoce etický vztah k uměleckým hodnotám.³²

2.7. Průzkum

Průzkum je úvodní krok, který napomáhá získat veškeré dostupné informace o předmětu kulturního dědictví s využitím metod humanitních i přírodních věd. Při průzkumu jsou zjišťovány především informace vztahující se ke vzniku, používání a současnému stavu předmětu. Průzkum stanovuje strukturu, materiál a způsob vzniku muzejního sbírkového předmětu, rozsah a příčiny jeho degradace, změn, nánosů a ztrát a všechna tato zjištění musí být dokumentována. Průzkum je prováděn na základě interdisciplinárního přístupu, který je podmíněn spoluprací s dalšími kolegy.³³ Rozvoj technologií, materiálů, instrumentálních technik využitelných při průzkumu apod. je natolik rychlý, že jejich sledování vyžaduje stále větší rozsah přírodovědných znalostí a zkušeností. Řešením může být koordinovaná spolupráce s technologií (obecně odborníky s přírodovědným či technickým vzděláním).³⁴ Průzkum významně přispívá k objasnění a stanovení komplexní hodnoty předmětu.

---

³⁰ KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 249. ISBN 80-247-9046-7.

³¹ Asociace muzeí a galerií České republiky. Komise konzervátorů-restaurátorů. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora*. [cit. 2017-15-03] URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora>

³² KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004, s. 249. ISBN 80-247-9046-7.

³³ TUPÁ, Kateřina. Restaurátorský průzkum podle zákona o státní památkové péči. In *Restaurování a obnova. Sborník z 2. Panelové diskuse projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013, s. 10-11.

³⁴ KOTLÍK, Petr. Přírodovědné vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 9.-11.9.2008 Příbram*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 115-117. ISBN 978-80-86413-49-5.

3. Počátky moderní muzejní konzervace a restaurování

3.1. Vývoj v Evropě

Základní ideové impulsy ovlivňující oblast konzervace a restaurování se objevují v 18. a 19. století při snaze o záchranu historických památek.³⁵ V této době se zrodila velká evropská muzea ze soukromých sbírek především panovnických domů nebo ze soukromých sbírek jednotlivců.³⁶ V utvářejících se oborech muzejnictví a památkové péči se názory na ochranu památek prolínaly.

Teoreticky propracované metodické přístupy uplatňované při ochraně architektury se v plné šíři projevovaly i v oblasti ochrany movitých památek, a to nejen umělecko-řemeslných předmětů, ale i archeologických nálezů a dalších skupin artefaktů.³⁷

Muzejní sféra díky efektivnějšímu institucionálnímu zázemí i snaze realizovaným cílům dokázala výrazně progresivněji rozvinout vlastní metodiku konzervace a restaurování památek. K přelomové události, zásadně ovlivňující oblast konzervace a restaurování na celém světě, došlo v roce 1888 v Královském pruském muzeu v Berlíně, kde nastoupil na místo vedoucího první konzervátorské laboratoře na světě Friedrich Wilhelm Rathgen.³⁸ Rathgen v roce 1881 v Göttingenu studoval přírodní vědy, v roce 1886 dokončil vzdělání v Marburgu, kde získal doktorát z organické chemie.³⁹

Rathgen byl prvním vědcem, který používal laboratoř v souvislosti s muzeem. Tedy zaujímal vědecký přístup ke konzervaci muzejních artefaktů, předtím bylo nutné se při zachování archeologických materiálů obrátit na řemeslníky. To znamená, že metody ošetření byly empirické a nemusely být založeny na vědeckých principech. Mohlo tedy docházet ke zhoršení stavu předmětu. Rathgen může být považován za otce moderního konzervování.⁴⁰

---

³⁵ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 16. ISBN 978-80-86413-70-9.

³⁶ ŠPÉT, Jirí. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 9.

³⁷ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 16. ISBN 978-80-86413-70-9.

³⁸ Tamtéž s. 16.

³⁹ GILBERG, Mark. Friedrich Rathgen. The Father of modern archeological conservation. In *Journal of the American Institute for Conservation*, č. 2, 26/1987, s. 105-120.

⁴⁰ Tamtéž.

Tento významný odborník dokázal výtečně spojit tehdejší intenzivní zájem o archeologii s vysokou úrovní německé vědy a položit ochranu muzejních artefaktů na kvalitativně novou úroveň.⁴¹ Rathgen začal svoji praxi restaurováním vápencových bloků z egyptské sbírky. K odstranění vodorozpustných solí používal dlouhodobé máčení ve vodní lázni před závěrečnou konzervací.⁴² Tento postup, který je dnes považován za standardní, popsal ve své příručce z roku 1898.⁴³

Pro odstraňování korozních produktů z bronzu používal metodu elektrochemické redukce, kterou doporučoval Adolf Finkener, chemik z Bergakademie v Berlíně a kterou popsal již v roce 1892 norský chemik Axel Krefting⁴⁴. Rathgen tuto metodu, po mnoha výzkumech hodnotících potenciál použití a stanovení pokynů pro její správné použití, popsal v roce 1889. Tato metoda byla s velkým úspěchem používána v průběhu let k odstranění korozních produktů bronzových a železných předmětů.⁴⁵

Rathgen v roce 1898 publikoval první vydání jeho příručky *Die Konservierung von Alterthumsfunden*, kde shromáždil a kriticky zhodnotil existující poznatky, které sám obohatil o řadu nových informací. Pro další vývoj konzervace a restaurování kovů se stala určující především koncepce jeho knihy odrážející nové pojetí zásahu na památce. Pozornost věnoval nejen vlastním metodám čištění, stabilizace či dalším krokům včetně ochranného režimu, ale v úvodu příslušných kapitol sumarizoval znalosti o principech degradace materiálu, se zvláštním důrazem na destruktivní vliv vodorozpustných solí na kámen a kov, a to včetně metod vhodných k identifikaci konkrétního poškození.⁴⁶

---

⁴¹ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 17. ISBN 978-80-86413-70-9.

⁴² Pro desalinaci glazovaných dlaždic z Ištařina chrámu v Babylonu byl postaven provizorní přístřešek vedle muzea, kde stálo dvě stě starých vinných kádí, doba desalinace byla určena na rok a půl.

⁴³ GILBERG, Mark. Friedrich Rathgen. The Father of modern archeological conservation. In *Journal of the American Institute for Conservation*, č. 2, 26/1987, s. 105-120.

⁴⁴ Práci Axela Kreftinga zmiňuje HÄYHÄ Heikki. *The history of iron protection. Description of materials and evaluation of their properties*. Příspěvek z konference *Conserved and restored works of art* konané 6.-9.10.1999 v Talinu v Estonsku je dostupný z www.kanut.ee/toimetised/konverentsid/consasinvest/hayha.rtf.

⁴⁵ GILBERG, Mark. Friedrich Rathgen. The Father of modern archeological conservation. In *Journal of the American Institute for Conservation*, č. 2, 26/1987, s. 105-120.

⁴⁶ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 17. ISBN 978-80-86413-70-9.

Příručka dočkala anglického překladu v roce 1905 pod názvem *The Preservation of Antiquities: A Handbook for Curators*. O deset let později byla přepracovaná a rozšířená příručka znovu vydána a v roce 1924 revidována.

V časopise *Museumkunde* vydává v letech 1908 a 1915 sérii patnácti studií, kde se zabývá různými aspekty muzejní ochrany, konzervace. Zveřejnění těchto studií odráží výraznou změnu v přístupu ke konzervování a jeho přijetí jako nedílnou součástí muzejní profese. Rathgen zároveň komunikoval se svými kolegy v muzeích a institucích po celém světě, zajišťoval tím rozšíření a zdokonalení metod konzervace.

Rathgen poukazuje na to, že sbírky mají podávat obraz zašlých časů. Je nutné dát přednost předmětu, třebaže lesklému, na němž lze zřetelněji rozpoznat jeho tvar a uměleckou práci, nebo důležitý nápis, nežli kusu beztvaré rzi.⁴⁷

Mimo jiné věnoval svůj zájem péči o zachování historických budov a památek. Mnohé z jeho ochranných metod používaných pro konzervování kamene byly původně vyvinuty pro ochranu zvětralého stavebního kamene.

Rathgen publikoval souhrn všech do té doby provedených studií zabývajících se péčí a ochranou venkovních bronzových soch v roce 1926. Zvláštní pozornost byla věnována mechanismu, kterým byla patina vytvořena na plastice a vztahu mezi ním a chemickým složením bronzové slitiny. Vytvořil seznam asi devíti stovek bronzových památek, čímž poskytuje přehled o změnách, ke kterým došlo v průběhu let.

Friedrich Rathgen zůstal jako vedoucí chemické laboratoře v Královském muzeu v Berlíně až do svého důchodu v roce 1927.⁴⁸

Významný byl objev Eduarda Krauseho, jenž v roce 1882 dokázal, že degradace železných sbírkových předmětů pocházejících z archeologických nálezů souvisí s přítomností chloridů ve vrstvě korozních produktů. Podobně se problematikou koroze a ošetřování kovů zabýval konzervátor kodaňského Národního muzea Gustav A. Rosenberg, jehož výzkum se stal zásadní pro oblast konzervace železa a slitin mědi.⁴⁹

---

⁴⁷ STOCKÝ, Albín. *Konzervace muzejních předmětů*. Praha: Svaz československých museí, 1927, s. 36.

⁴⁸ GILBERG, Mark. Friedrich Rathgen. The Father of modern archeological conservation. In *Journal of the American Institute for Conservation*, č. 2, 26/1987, s. 105-120.

⁴⁹ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 17. ISBN 978-80-86413-70-9.

Britský egyptolog William Flinders Petrie v roce 1888 otiskl krátký článek v *Archaeological Journal* s názvem *The Treatment of Small Antiques*, ve kterém popsal řadu různých ochranných metod pro vykopané předměty. Ve stejný rok Albert Voss, ředitel *Königlichen Museum für Völkerkunde* v Berlíně zveřejnil první ze tří vydání archeologické příručky *Merkbuch, Altertümer aufzugraben und aufzubewahren* (*Notebook for the Excavation and Conservation of Antiquities*), ve které věnoval celou kapitolu ochraně čerstvě vykopaným nálezům. O několik let později vydal první ze série přehledových článků o konzervování předmětů v *Luegerově*⁵⁰ *Lexikon der gesamten Technik und ihrer Hilfswissenschaften* (*Encyclopedia of the Complete Technical and Auxiliary Sciences*).⁵¹

Po první světové válce došlo ke všeobecnému uznání muzeologie jako specifické disciplíny a vytvoření mezinárodního muzejního orgánu *Office International des Musées* při *Společnosti národů*. Cílem nové organizace bylo podpořit mezinárodní kolektivní spolupráci v oblasti muzeí, usilovat o sjednocení pracovních metod jak v oblasti ochrany sbírek, tak i jejich prezentace, soustřeďovat informace o činnosti muzeí z celého světa a tak všestranně přispívat k posílení mezinárodní prestiže muzeí a zabezpečení jejich trvalého místa jako celospolečenského kulturního činitele. Časopis *Mouseion* se stal orgánem informujícím o všech aktuálních problémech muzejní práce a přinášel zásadní odborná pojednání z oblasti metodiky. Organizace konala mezinárodní kongresy.⁵²

Řadu článků k otázkám konzervace sbírek a způsobů jejich správy a zabezpečování a řadu teoretických úvah o funkci muzeí otiskly časopisy *Museumskunde* a anglický bulletin *The Museum Journal*. I toto znamenalo přelom v chápání funkce muzeí. Rozvoj je spojován především s německým muzejnictvím, které bylo reprezentantem progresivních metod.⁵³

Všechny tyto vlivy způsobily proměny světového muzejnictví, projevující se v pojetí a kvalitě muzejní práce. V jednotlivých zemích se postupně budovaly lepší právní hmotné předpoklady pro rozvoj muzeí a utvářela se pevnější organizační základna. V rámci *Společnosti národů* vzniká v polovině dvacátých let *Institut International de Cooperation*

---

⁵⁰ Otto Lueger (1843-1911) byl německý inženýr, napsal sedmi dílnou *Encyklopedii* techniky a pomocných věd, která vyšla tiskem v letech 1894-1899.

⁵¹ GILBERG, Mark. Friedrich Rathgen. The Father of modern archeological conservation. In *Journal of the American Institute for Conservation*, č. 2, 26/1987, s. 105-120.

⁵² ŠPÉT, Jirí. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 19-20.

⁵³ Tamtéž s. s. 116-117.

Intellectuelle, cílem institutu bylo soustřeďovat komplexní dokumentaci o činnosti muzeí ve světě, zajišťovat mezinárodní výměnu zkušeností a koordinovat a usměrňovat činnost muzeí hlavně na úseku péče o sbírky (evidence, konzervace, ukládání) a jejich kulturně výchovné využití a zájem byl soustředěn i na výstavbu muzejních objektů a jejich vybavení. Čtvrtletník *Mouseion* vycházel od roku 1926 s pravidelným měsíčním doplňkem, přinášejícím zprávy o činnosti jednotlivých muzeí. V časopise byly otiskovány studie věnované problematice konzervace sbírek, příspěvky k metodice katalogizační práce, úvahy o technice vystavování sbírek i vztahy mezi muzei a knihovnami, muzei a školami. Dvousvazková publikace *Muséographie*, shrnující v dobovém pojetí všechny hlavní technické problémy plně využívající moderní techniky pro rozvoj muzejnictví, vyšla v roce 1937.⁵⁴

Podobná chemická laboratoř jako v Berlíně byla založena pod vedením Alexandra Scotta v Oddělení výzkumu Britského muzea v roce 1919.⁵⁵ Scott měl za úkol vyvinout účinné metody k záchraně obrovského množství sbírkových předmětů deponovaných během 1. světové války v podzemí londýnského metra, kde na předměty působily nevhodné mikroklimatické podmínky a další degradační činitelé.⁵⁶ Dnes na výzkumech, které začal Alexander Scott, pracuje Oddělení konzervace, dokumentace a vědy.

S činností tohoto pracoviště je od roku 1924 spojován především Harold J. Plenderleith. Ve dvacátých a třicátých letech pod vedením Scotta a Plenderleitha nastal rozvoj vědecké konzervace ve Velké Británii. Významné britské archeologické expedice např. Howarda Cartera v Egyptě či Leonarda Wooleyhu v Uru, byly důvodem pro rozvoj vědeckého výzkumu a konzervační metod.⁵⁷

---

⁵⁴ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 114. ISBN 80-210-3206-5.

⁵⁵ Před druhou světovou válkou, vedle vědecké práce v Oddělení výzkumu, byli pro restaurátorské práce zaměstnáváni řemeslníci, většinou vyučení jako zámečníci, nebo klenotníci. Teprve v padesátých letech mohli konzervátoři pro plnou kvalifikaci absolvovat denní studium v Archeologickém ústavu Londýnské univerzity, kde získali mimo jiné řemeslné dovednosti.

⁵⁶ ŠIMČÍK, Antonín. Specifikace muzejní konzervace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 14.-16.9.2004 Liberec*. Brno, 2004, s. 9-13. ISBN 80-86413-18-7.

⁵⁷ The British Museum. Conservation and Science. *History of the department*. URL: www.britishmuseum.org/about_us/departments/conservation_and_science/history.aspx.

Harold Plenderleith napsal v roce 1934 příručku pro pracovníky muzeí *The preservation of Antiquities*, která poskytuje základní přehled metod čištění a konzervačních technik pro veškeré organické materiály, silikáty a pro kovy.⁵⁸

V roce 1956 vydává příručku *The conservation of Antiquities and works of art*⁵⁹, která se stala oficiální učebnicí pro archeology, kurátory muzeí a sběratele. Odděluje zde dva důležité pojmy tedy restaurování, zasažení do předmětu a konzervování, tedy následnou péči.⁶⁰ Mimo jiné upozorňuje na nezbytnost odstranění příčin koroze, tedy vlivů, které vyvolaly vznik korozního prostředí, jsou zde zmíněny všechny používané kovy a metody, kterými mohou být ošetřeny. Základem pro práci s předmětem musí být důkladný průzkum i použitím např. radiografických metod.⁶¹ V závěru představuje výsledky konzervování na velmi významných sbírkových předmětech Britského muzea.⁶²

Harold Plenderleith odešel z muzea v roce 1959, aby se stal prvním ředitelem nově vzniklé organizace ICCROM (Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování hmotného kulturního dědictví) v Římě.⁶³

3.2. Vývoj v českých zemích

Základ českého muzejnictví tvořilo Národní muzeum v Praze a Moravské zemské muzeum v Brně. Obě založila tradici vlastivědných muzeí na počátku 19. století.

Původně byly v muzeích jen stálé výstavy a skladiště příslušných předmětů. Později se vyvinuly všechny typy muzeí ve vědecké ústavu, které měly za úkol nejenom sběr objektů

---

⁵⁸ Vydala v roce 1934 Asociace muzeí v Londýně.

⁵⁹ PLENDERLEITH, Harold James. *The conservation of antiquities and works of art. Treatment, Repair, and Restoration*. London: Oxford University Press, 1956. ISBN 0-19-212960-0.

⁶⁰ V současnosti mají pojmy konzervování a restaurování odlišný mezinárodně uznávaný význam. Viz. Vymezení pojmů.

⁶¹ Radiografie je technika, jejímž principem je prozařování předmětů rentgenovým zářením a následným zobrazením předmětu na rentgenový film. Při průchodu záření materiálem dochází k zeslabení intenzity primárního svazku rentgenového záření, a tak místa s nejmenší absorpcí jsou na filmu zobrazena jako tmavší. Jedná se zcela o nedestruktivní, defektoskopickou metodu.

⁶² Jedním z předmětů je např. železný meč z pohřební komory z lokality Sutton Hoo v anglickém hrabství Suffolk. Plenderleith se zaměřil na ornamentální výzdobu meče pravděpodobně plátováním, kde po lokálním použití zředěné kyseliny dusičné byly některé ornamenty znovu odkryty.

⁶³ The British Museum. Conservation and Science. *History of the department*. URL: www.britishmuseum.org/about_us/departments/conservation_and_science/history.aspx.

svého oboru, ale i jejich ošetření, vystavení, vědecké využití a popularizaci. Postupně docházelo i ke specializaci muzeí jako odborných ústavů.⁶⁴

Státním orgánem pro ochranu nemovitých kulturních památek byla C. k. Centrální komise pro výzkum a zachování stavebních památek ve Vídni založená v roce 1850.⁶⁵ Do té doby byla ochrana památek roztržštěná a mezi osobními a místními iniciativami nebylo dlouhodobé soustavné propojení. Úkolem komise byla ochrana a zachování památek na základě doporučení komise. O další péči o památky se měly starat obce, soukromé spolky a místodržitelství, do jejichž působnosti příslušný objekt patřil. Komise měla také pečovat o výchovu technicky zdatných odborníků pro zabezpečení potřeb památkové péče.

Šlo především o to, zapojit památkovou péči do státních struktur. V Rakouských zemích souvisel vznik státem organizované péče s formováním nového systému státní byrokracie po roce 1848.⁶⁶

Centrální komise se měla od roku 1872 zabývat i památkami movitými, úkolem bylo vyhledávání a zachování uměleckých a historických památek. Později došlo na přejmenování na Centrální komisi pro péči o památky.⁶⁷ Komise podléhala Ministerstvu kultu a vyučování a od roku 1911 měla při sobě Státní památkový úřad ve Vídni s působností pro všechny země rakouské. Byli jí podřízeni všichni zemští konzervátoři⁶⁸ jako úřední orgány veřejné správy a konzervátoři pro menší obvody jako čestní funkcionáři (zpravodajové).⁶⁹

---

⁶⁴ HOLMAN, Jaroslav. *Vývoj právní osvěty v Československu 1918 – 1966*. Praha: Krajské osvětové středisko, 1968, s. 76.

⁶⁵ Rakousko se zřízením komise připojilo k řadě jiných evropských zemí: Francii - 1830 jmenován generální inspektor památek, 1837 zřízena komise pro historické památky; Belgie - 1835 vznikla komise pro památky; Bavorsku - 1835 zřízen úřad konzervátora památek.

⁶⁶ NEJEDLÝ, Vratislav. Vznik a vývoj státem organizované památkové péče v českých zemích od počátků do konce Habsburské monarchie. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 29-44.

⁶⁷ Začátkem dvacátého století stál v jejím čele český historik umění Max Dvořák a komise byla z nejpokročilejších orgánů státní památkové péče v Evropě.

⁶⁸ V Čechách došlo ke jmenování dvou zemských konzervátorů v říjnu 1912. Konzervátoři sídlili v Praze. První byl pro území české a druhý pro území jazykově smíšené. Oba měli k ruce technické konzervátory. Zemský konzervátor musel znát památky svého obvodu, měl vést jejich inventarizaci a dohlížet na konzervační práce.

⁶⁹ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1973, s. 46-52.

Uměleckohistorické, průmyslové nebo národopisné výstavy, ať již krajové, nebo celonárodní⁷⁰ probudily živý zájem široké veřejnosti a movité hmotné památky a jejich ochranu, podnítily sběratelství a podstatně přispěly k zakládání muzejních spolků. Nová muzea vznikla zpravidla živelně, jejich organizátoři měli jen málo zkušeností. Mezi jednotlivými ústavami nebylo dostatek vzájemných styků, které by umožňovaly všestrannou výměnu poznatků z muzejní praxe.⁷¹

Dalším impulsem pro ochranu a restaurování uměleckých děl byl rozmach exaktních věd v druhé polovině 19. století.⁷² V padesátých letech 19. století jako jeden z prvních vyslovil zajímavou myšlenku pražský historik a archeolog Jan Erazim Wocel, který předpokládal, že údaje o přesném složení kovových artefaktů mohou mít vztah k jejich vzniku a přibližnému stáří.⁷³ Byly vyráběny nové materiály a v konzervátorské praxi byly uplatňovány nové technologie. Protože byla úroveň přírodovědeckých disciplín na vysoké úrovni, mohlo dojít k vytvoření specializovaných pracovišť, zabývajících se exaktním průzkumem uměleckých děl. V třicátých letech a letech následujících vznikala restaurátorská pracoviště a vědecké laboratoře v několika zemích (Řím, Brusel, Moskva, Mnichov, Boston).

Čeští odborníci reagovali na nejmodernější trendy v konzervaci a restaurování. Inspirace přicházela nejprve z Německa, později z Francie, jejíž příklad ovlivnil především oblast konzervace a restaurování uměleckých děl a z Velké Británie.

Vlivem německých výzkumů došlo vydávání prvních konzervátorských doporučení i v češtině osobami, které spojoval zájem o archeologii a muzejnictví. Vedle Klimenta

---

⁷⁰ Zejména Jubilejní výstava v roce 1891 nebo Národopisná v roce 1895.

⁷¹ ŠPĚT, Jiří. K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, s. 155-165.

⁷² Doktor medicíny John Haslam provedl v Londýně v roce 1800 první exaktní analýzy pigmentů z nástěnných barev. Své poznatky o barvách ve starověkém umění publikoval v roce 1814 Humphry Davy. V Rakousko-uherské monarchii se první chemické rozbory materiálů tvořících umělecké dílo uskutečnily až v padesátých letech 19. století. NEJEDLÝ, Vratislav. Kapitoly z dějin vývoje metodických přístupů k opravám a restaurování kamenosochařských výtvarných děl v českých zemích 19. a 20. století. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 94-144.

⁷³ ČEJKA, Jiří. Fyzikální a fyzikálně-chemické (instrumentální) analytické metody a jejich využití při ochraně, konzervaci a při vědeckém zpracování sbírkových předmětů. In *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989, s. 15-35.

Čermáka a Lubora Niederleho ovlivnil úroveň znalostí konzervátorských metod Albín Stocký, který se zasloužil o vymezení ideového rámce pro samotnou ochranu předmětů.⁷⁴

Kliment Čermák měl velmi výrazný vliv na vývoj muzeologie a muzejnictví, kde se jako první v českých zemích zabýval také teoretickou a metodologickou stránkou muzejní činnosti. Čermák od svých studentských let psal drobné práce z oboru historické vlastivědy a archeologie pro Památky archeologické a místopisné. Podnikal řadu cest po archeologických nalezištích v Čechách i na Moravě a později na Balkán, do Švýcarska, do Dánska a Ruska, všude se snažil navázat styky s vědeckými kruhy.

V červenci roku 1877 obnovil Muzejní a vlastivědný spolek Včela Čáslavská, jehož prostřednictvím organizoval a prováděl archeologické výzkumy.⁷⁵ O množství nálezů z vykopávek se staral spolek Včela, který v roce 1884 zřídil samostatnou budovu muzea.

Vědecké zprávy o nálezech publikoval Čermák v odborných časopisech. Čermák přednášel veřejnosti, pomáhal rozšiřovat a pořádat spolkové sbírky, zastupoval a reprezentoval spolek na různých odborných setkáních a snažil se o novou organizaci muzejního života.⁷⁶ Vydáním spisu O muzeích městských a okresních v roce 1886, kde stanovil hlavní zásady práce muzea, upozorňuje na nezbytné organizační předpoklady práce a zaměřuje jeho činnost na krajskou oblast, komplexně dokumentující region.⁷⁷

Jeho snahy vyvrcholily založením Věstníku československých muzeí a spolků archeologických, který redigoval v letech 1896-1901. Zde se objevují názory na organizaci muzejní práce, na funkci a výchovné poslání muzeí. Věstník seznamoval muzejní pracovníky s domácími i zahraničními zkušenostmi, odpovídal na metodické otázky zpracování, ochrany a prezentace sbírek a umožňoval výměnu názorů, která řešila aktuální problémy. Objevují se zde Čermákovy úvahy o konzervaci sbírek, opřené o odborné teorie i praxi; doporučení, jak

---

⁷⁴ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 18. ISBN 978-80-86413-70-9.

⁷⁵ Na lokalitě v neolitické osadě Svornost a hlavně na Hrádku, původním čáslavském historickém osídlení.

⁷⁶ ŽANTOVSKÝ, Jiří. *Kliment Čermák (1852-1952)*. Čáslav: Včela čáslavská, 1952, s. 3-6. Vydáno na paměť 100. výročí narození předsedy Archeologického a muzejního spolku Včela Čáslavská v letech 1891-1917. Obsahuje i pozvánku na oslavy narozenin.

⁷⁷ ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 41. ISBN 80-210-3206-5.

zhotovovat kopie a odlitky. Čermák podotýká, že nutností je znalost problematiky mimo jiné získaná i praxí v zahraničních muzeích.⁷⁸

Ve věstníku jsou popsány aktuální archeologické výzkumy a nálezy, zprávy z okresních muzejních spolků. Ve věstníku č. 7 z roku 1897 se objevuje seznam činných konzervátorů ústřední komise pro umělecké a dějinné památnosti pro Moravu. U jmenného seznamu třinácti konzervátorů jsou uvedeny jejich profese, u sedmi z nich profesorská ať už na gymnáziích či odborných školách; tři ředitelé škol a po jednom notář, vikář a bibliotékař. Lze tedy říct, že konzervování sbírkových předmětů se věnovali laicky ve svém volném čase.⁷⁹

Posláním věstníku bylo budovat nauku o muzeích, tedy jak Čermák několikrát zmiňoval muzeologii. Věstník byl příkladem vyspělosti českého muzeologického myšlení, mnohé uveřejněné články a názory daleko předběhly svou dobu.⁸⁰

Strážce starožitností vydává v roce 1895. Povídky a poučení lidu o starožitnostech, kde se ve dvaceti třech kapitolách věnuje movitým i nemovitým památkám, v tomto spise se jedná o předměty kolem nás - z půd, starožitnosti z domácností atd. Nabádá k péči o tyto památky a poskytuje rady, kterými lze o jednotlivé materiály pečovat.⁸¹

Čermák sám řešil zásadní otázky smyslu musejnické činnosti i konkrétní otázky výchovy v muzeologii, publikační činnost, instalace materiálů, výměnné služby mezi muzei a kvalifikaci muzejních pracovníků⁸², protože péči o sbírky, jejich rozšiřování, ochranu a instalaci zajišťovali dobrovolní pracovníci bez odborné erudice.⁸³ Konzervátoři a preparátoři měli mít především praktické školení. Takovou praxi mohla poskytnout velká muzea. Vědomosti měly být dále rozšiřovány sebevzděláním v domácí a zahraniční literatuře.⁸⁴

---

⁷⁸ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 65-66. ISBN 80-210-3206-5.

⁷⁹ ČERMÁK, Kliment (ed.). *Konzervátoři na Moravě*. In *Věstník československých muzeí a spolků archeologických*, č. 7, 2/1897, s. 106-108.

⁸⁰ ŠPĚT, Jiří. K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, s. 155-165.

⁸¹ ČERMÁK, Kliment. *Strážce starožitností. Povídky a poučení lidu o starožitnostech*. Praha, 1895.

⁸² ŽANTOVSKÝ, Jiří. *Kliment Čermák (1852-1952)*. Čáslav: Včela čáslavská, 1952, s. 3-6.

⁸³ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 70. ISBN 80-210-3206-5.

⁸⁴ ŠPĚT, Jiří. K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, s. 155-165.

Na sjezdu muzejních spolků a archeologů v Kutné Hoře v roce 1898 přednesl Čermák návrh na zřízení zemské muzejní rady, jako sboru odborníků, který by řešil základní otázky ochrany a výkupu památek a teoretické a praktické otázky muzejnictví. Rada, jakožto orgán zemského výboru, měla být složena nejen ze zástupců muzeí a právních orgánů, ale i z odborníků z univerzity a dalších institucí a měla se starat i o vzdělání mladých odborníků v muzeologii, v preparování i zpracování nahromaděných materiálů v našich muzeích. Tento Čermákův návrh se však neuskutečnil.⁸⁵

Albína Stockého lze považovat za zakladatele moderní muzejní konzervace u nás. Stocký v roce 1913 nastoupil do Národního muzea jako kustod prehistorické sbírky a od roku 1919 začal působit jako ředitel prehistorického oddělení, prováděl archeologické výzkumy. Zástupcem Národního muzea v nově vzniklém Svazu československých muzeí⁸⁶ se stal v roce 1919, kde setrval i po svém odchodu na Univerzitu Karlovu v roce 1929, kde působil jako profesor prehistorické archeologie a etnografie.⁸⁷ Stocký se snažil prosadit lepší organizovanost muzeí, eliminaci vzniku neživotaschopných muzeí, rozdělení si sbírkotvorných oblastí, existenci nestranné instituce k řešení sporů mezi jednotlivými muzei, organizování putovních výstav, pořizování diapozitivů nejvýznamnějších sbírkových předmětů a zapůjčovat je muzeím k výchovným účelům, zajišťování záchranných výzkumů a poskytování potřebných rad v otázkách muzejní techniky.⁸⁸ Uvědomoval si absenci odborného muzeologického časopisu, který by mohl pomoci při odborné správě sbírek.⁸⁹ Stockého návrhy úkolů muzejního svazu se podobaly myšlenkám Klimenta Čermáka o muzejnické činnosti, mnohé z nich se objevily i v praxi svazu. Šlo především o nutnost zvědečtění charakteru muzeí a jednotu muzejní práce.⁹⁰

---

⁸⁵ ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 52. ISBN 80-210-3206-5.

⁸⁶ Svaz československých muzeí, byl ustaven Ministerstvem školství a národní osvěty jako samostatný orgán pro odbornou organizační péči o muzea. Tamtéž s. 74-75.

⁸⁷ NIEDERLE, Lubor. *Albín Stocký*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1934.

⁸⁸ Do muzejní techniky Stocký zahrnoval otázky katalogizace, konzervace a ochranu sbírek včetně výstavnictví. Metodické návody měly být otiskovány ve svazovém časopise nebo v muzeologické příloze některé odborné revue a svaz měl mít právo na kontroly, jak jsou tyto metodické pokyny v praxi uplatňovány.

⁸⁹ Časopis měl informovat o metodice práce, pojištění sbírek, jejich ochraně proti vloupání, požáru a otázkách prezentace sbírek.

⁹⁰ ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 55-56. ISBN 80-210-3206-5.

Nejvyšším úřadem pro věci památek a ochranu přírody v nově vzniklé Československé republice zůstalo Ministerstvo školství a národní osvěty. Bývalý Zemský památkový úřad pro Království české v Praze byl přeměněn na Státní památkový úřad nejprve pro všechny země československé, od roku 1920 vznikl Státní památkový úřad pro Moravu a Slezsko v Brně.⁹¹ Nově byli jmenováni konzervátoři pro památky historické, umělecké a lidové, zvláště pro památky přírodní, památky předhistorické, památky hudební a památky technické práce.⁹² Konzervátoři prováděli především zpravodajskou a soupisovou činnost, poskytovali informace o výkopech a nálezech, o ohrožených památkách všeho druhu. Dávali podnět k zakročení ve prospěch ohrožené památky nebo k jejímu získání pro veřejnou sbírku. Měli také popularizovat cíle a úkoly ochrany památek všeho druhu přednáškovou a publikační činností. Mohli sami dohlížet na výkopy nebo opravy památek, pokud byli zmocněni MŠNO nebo SPÚ.⁹³

Významnou úlohu ve vývoji konzervace sehrál Archeologický ústav. Státní archeologický ústav byl založen v roce 1919, oficiálně začal úřadovat v lednu 1920.⁹⁴ Činností Státního archeologického ústavu a velkých muzeí byla prakticky zajištěna ochrana archeologických památek při náhodných nálezech.⁹⁵ Postupem času se z archeologického ústavu stalo pracoviště s vysokou vědeckou úrovní, které sledovalo evropské i světové trendy v oboru.⁹⁶ Od počátku byl ústav personálně propojen s vysokými školami. Ve vedení ústavu i na jednotlivých výzkumech se podílela řada významných osobností české vědy jako např. Lubor Niederle, Jaroslav Böhm, Ivan Borovský a další. Po druhé světové válce se ústav rozvíjel jako interdisciplinární pracoviště, kde vedle klasických disciplín stála antropologie,

---

⁹¹ Na Slovensku byl zřízen Vládní komisariát pro zachování památek na Slovensku. První aktivity ústavu se týkaly především ochrany movitých památek před vývozem do ciziny.

⁹² Konzervátoři byli jmenováni z osob z oboru, jejich funkce zůstala pouze čestná a jejich úkol byl zejména zpravodajský. HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1973, s. 46-52.

⁹³ ŠTONCNER, Petr. Organizační vývoj státní památkové péče v letech 1918-1945. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 45-93.

⁹⁴ Archeologický ústav v Praze slaví devadesáté narozeniny. Archeologický ústav AV ČR, Praha. URL: <http://www.arup.cas.cz/?p=425>

⁹⁵ SKLENÁŘ, Karel. Z dějin péče o archeologické památky v českých zemích. Právní poměry meziválečného období. In *Památky a příroda*, č. 1, 1990, s. 13-18.

⁹⁶ Státní archeologický ústav v Praze s pobočkou v Brně se v důsledku zákona ze dne 29. října 1952, č. 52/1952 Sb., o Československé akademii věd, stal ústavem Československé akademie věd.

archeozoologie, paleoekologie, paleobotanika atd.⁹⁷ Bohužel dlouho chyběl památkový zákon, který by archeologickou činnost postavil na právní základnu.⁹⁸ Laboratoř archeologického ústavu se v osmdesátých letech zabývala výzkumem a ověřováním účinnosti konzervačních metod pro archeologický materiál, především pro kovy.⁹⁹

Zdeněk Wirth ve svém referátu „O státním muzejnictví“ na sjezdu muzejníků v Olomouci v roce 1926 uvedl, že muzejnictví a památková péče jsou ve svých cílech a metodách vzájemně korespondující celek a je nutné tomu podřídit celou organizaci. Pro úspěšný rozvoj vědeckých ústavů je nutné mít k dispozici dostatek finančních prostředků, technickou a výrobní kapacitu umožňující ochranu a zabezpečování památek – konzervátorské dílny¹⁰⁰ a odborně vzdělané pracovníky v oblasti archeologie a historie, doplněné praxí v některém velkém ústavu.¹⁰¹

Po Niederlovi se Stocký stal ředitelem prehistorického oddělení Archeologického ústavu Univerzity Karlovy a v roce 1930 i ředitelem oddělení klasické archeologie. Napsal řadu publikací s výsledky svého archeologického bádání.¹⁰²

Stocký pořádal přednášky a kursy, ovlivnil ochranu muzejních sbírek úpravami konzervačních a restaurátorských metod na základě akceptovaných postupů obohacených o vlastní poznatky. Zasloužil se o povznesení metodiky i vymezení ideového rámce pro samotnou ochranu předmětů. Své poznatky shrnul v *Konservaci musejních předmětů*, která

---

⁹⁷ Archeologický ústav AV ČR. *Archeologický ústav v Praze slaví devadesáté narozeniny*. URL: <http://www.arup.cas.cz/?p=425>

⁹⁸ Návrh „zákonu k ochraně starožitností v markrabství Moravském“ předpokládal zřízení stálé zemské Archeologické komise, jejímž poradcem by byl zemský konzervátor. Návrh hleděl na nálezy jako na zemský majetek a stanovoval povinnost je odevzdat Zemskému muzeu v Brně. Koncepce zákona z třicátých let počítala s ochranou památek „značné umělecké a vědecké hodnoty“, pokud byly zapsány v seznamu. To dalo za vznik památek „nižšího řádu“, což se týkalo především památek archeologických. SKLENÁŘ, Karel. Z dějin péče o archeologické památky v českých zemích. Právní poměry meziválečného období. In *Památky a příroda*, č. 1, 1990, s. 13-18.

⁹⁹ PÁGO, Ladislav. Archeologický ústav. Oddělení přírodních věd. In *První zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1986, s. 43-45.

¹⁰⁰ Národní muzeum a Státní galerie by měly mít soběstačné laboratoře pro celý stát. Archeologický ústav měl mít ústřední laboratoř.

¹⁰¹ ŠPĚT, Jirí. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 76. ISBN 80-210-3206-5.

¹⁰² Např. Čechy v době kamenné, 1924; Pravěk země České I. Věk kamenný, 1926; Čechy v době bronzové, 1927; Čechy v době železné, 1933.

vyšla ve dvou částech v Muzejním obzoru v roce 1926 a zůstala na dlouhá léta nejrozsáhlejší odbornou publikací a užitečným manuálem pro řadu konzervátorů.¹⁰³

První kapitola knihy je věnována vybavení musejní laboratoře, která by měla být prostorná a světlá. Podotýká, že podmínkám ovšem nevyhovují ani velká muzea! V dalších kapitolách knihy jsou nabízeny metody pro jednotlivé materiály osvědčené Stockého dvacetiletou zkušeností. Stocký v úvodu upozorňuje na chybnost návodů konzervačních metod z poloviny 19. století, které byly předčasně uveřejňovány, bez dostatečného časového odstupu k posouzení jejich, ne vždy správných výsledků.¹⁰⁴

Upozorňuje na nedbalost, pohodlnost a nedostatečnou péči při některých konzervacích, nabádá, že volba metody je neobyčejně důležitá a zodpovědná. Špatnou konzervací se často více uškodí, než žádnou konzervací.¹⁰⁵

Stocký píše: „Teprve když se ujali práce odborně školení chemici a pečlivými rozbory zjistili, z jakých příčin se kazí musejní předměty, nastal pronikavý obrat v konzervační metodice. Velká muzea zřídila odborné laboratoře a ustanovila v nich za ředitele odborně kvalifikované chemiky, jichž úkolem bylo nejen konzervovati musejní předměty podle dosud známých metod, nýbrž i zkušenosti a vynalézati metody nové. Tím byla konzervační praxe uvedena na správnou cestu a zbavena nepohodlné, diletantské přítěže. Zmizela přemíra „receptů“, zpravidla špatných, ba i značně škodlivých, zašla sláva „tajných“ a pečlivě tajených receptů rozličných praeparátů a nastoupila zcela střízlivá práce založená na chemických zákonech a přístupná všem, kdož se o konzervaci vážně zajímali. Zatajování výsledků vážných pokusů pokládám za nevědecké a malicherné počínání, které lze odpustiti starým praeparátorům-diletantům, nikoliv však moderním správcům sbírek.“¹⁰⁶

Stockému se až v roce 1923 podařilo přebudovat v Národním muzeu konzervátorskou dílnu, původně umístěnou ve vlhkém a tmavém suterénu na dvoře¹⁰⁷, vybavenou základním

---

¹⁰³Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 18. ISBN 978-80-86413-70-9.

¹⁰⁴ Stocký metody v textu zmiňuje, u některých metod uvádí důvody jejich škodlivosti a jejich nápravu, pokud je to možné. Naopak se zmiňuje o Rathgenově práci o konzervaci, kterou považuje za současně nejlepší.

¹⁰⁵ STOCKÝ, Albín. *Konservace musejních předmětů*. Praha: Svaz československých muzeí, 1927.

¹⁰⁶ Tamtéž s. 21.

¹⁰⁷ SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlast. Příběh Národního muzea*. Praha: Paseka, 2001, s. 305. ISBN 80-7185-399-2.

zařízením a schopnou základních konzervátorských úkonů.¹⁰⁸ Díky tomu se mohly pod záštitou Svazu muzeí konat kurzy zaměřené na konzervaci pro konzervátory.¹⁰⁹ První kurz se konal 6. a 7. července 1923 a absolvovalo ho 20 posluchačů. V menších muzeích a to i v těch, která měla stále pracovníky, konzervátorské dílny nebyly a pokud se konzervátorské práce vůbec prováděly, tak převážně svépomocí a výjimečně přispěla ústřední muzea. Uložení sbírek, pokud muzeum vůbec deponovalo, bylo v řadě muzeí na velmi nízké úrovni. Mnoho předmětů bylo i přes péči muzejních správců zničeno nebo poškozeno červotočem, plísní apod., nebo došlo ke konzervačním zásahům, ale tak neodborně, že předmětům ještě více ublížily. Svaz se snažil seznámit správce muzeí alespoň se základními konzervačními technikami, vytiskl v Muzejním obzoru poučení o základech konzervace a vybavování laboratoří a čas od času seznamoval v muzejním věstníku s novinkami v oblasti konzervace. Na ochranu sbírek nebylo peněz, ani prostor, ani lidí. Sbírky nashromážděné v muzeích bez většího poškození přežily díky dobrovolným pracovníkům.¹¹⁰

Po vzniku samostatného státu byla prosazována zásada, aby pracovníci, kteří chtějí nastoupit do muzeí, získali potřebnou přípravu již na univerzitě, kde se vedle vlastního vědního oboru seznámili i se základy muzejní problematiky. Lektorát tohoto oboru na brněnské univerzitě byl zřízen v roce 1921, lektorováním byl pověřen Jaroslav Helfert. Průběžné sebevzdělávání muzejních pracovníků probíhalo prostřednictvím krátkodobých školení, příležitostních přednášek, poskytování průběžných informací v odborných revuích a vydávání muzeologických příruček.¹¹¹

---

¹⁰⁸ „Do té doby není pracoven, laboratoří, skladišť a ani dostatek personálu. Vzácný materiál leží po léta v bednách a pytlích nezpracován a všechny stížnosti a upozornění jsou marná.“ Upozorňuje Stocký v Národních listech v roce 1922. ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 102. ISBN 80-210-3206-5.

¹⁰⁹ Myšlenku výchovy odborných pracovníků prosazoval na počátku 20. století Kliment Čermák, jejich užitečnost zdůrazňovali i muzejní pracovníci v Německu a Francii, kde vznikla již koncem 80. let École du Louvre, tedy učiliště vysoké odborné úrovně. Tříleté studium obsahovalo základní kurzy (základní disciplíny muzeí), kurzy dějin umění, výuku muzeologie. Kurzy byly doplňovány praktickým cvičením, technickými konferencemi, návštěvami muzeí. Škola pořádala prázdninové kurzy a konference. PUBAL, V. Organizace, program a problémy výuky muzejnictví ve Francii. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, s. 188-190.

¹¹⁰ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003, s. 102-103. ISBN 80-210-3206-5.

¹¹¹ Tamtéž s. 105.

Vývoj u nás byl ukončen nedostatkem financí a předčasnou smrtí profesora Stockého v roce 1934.¹¹²

Umělecká tvorba vzbudila pozornost chemiků opět po druhé světové válce. Důvodem nového zájmu bylo vypracování nových analytických metod, které umožnily hlubší pohled do problémů umělecké sféry, navíc se objevily nové materiály, které se uplatňovaly v umělecké sféře. Důvodem zájmu konzervátorů a restaurátorů spolupracovat s přírodovědci, především s chemiky, byly moderní metody, které umožňovaly sledovat příčiny poškození památek a na základě těchto znalostí byli schopni navrhnout optimální metody jejich konzervování či restaurování. Soudobé analytické metody umožnily přesné rozborů pigmentů, pojiv, barviv, nečistot, korozních produktů apod. Dalším důvodem spolupráce bylo širší uplatnění produktů chemického průmyslu v péči o památky např. syntetické polymery, fungicidy, insekticidy, UV absorbéry.¹¹³

Do druhé poloviny 20. století převládaly spory mezi skupinou odborníků na jedné straně a samouky na straně druhé. Celá oblast získala dynamiku až v druhé polovině 20. století.

Konec druhé světové války a změna politických, ale i kulturních zvyklostí, včetně dopadu zestátnění muzeí přinesly rozvoj konzervace a restaurování historických artefaktů.¹¹⁴ Do té doby byla muzea většinou spravována spolky a jen minimálně byla dotována z veřejných prostředků. Muzea neměla vysokou úroveň vybavení pro muzejní práci, chyběly vyhovující prostory. Nebyla věnována dostatečná péče uložení sbírek ani jejich konzervaci. Muzea nebyla obsazena kvalifikovanými pracovníky, většinu práce odváděli dobrovolní pracovníci. Panovala roztržičnost sítě muzeí a nekoordinovanost a amatérismus v akvizicích, v péči o sbírky, při jejich evidenci a správě.¹¹⁵ Po druhé světové válce dospěl světový vývoj muzeologie k poznání, že bude vhodné konstituovat novou samostatnou muzejní profesi – muzejního konzervátora a restaurátora.¹¹⁶

---

¹¹² ŠIMČÍK, Antonín. Specifikace muzejní konzervace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 14.-16.9.2004 Liberec*. Brno, 2004, s. 9-13. ISBN 80-86413-18-7.

¹¹³ ZELINGER, Jiří et al. *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. Praha: Academia, 1987.

¹¹⁴ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 19. ISBN 978-80-86413-70-9.

¹¹⁵ ŠPÉT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, s. 15.

¹¹⁶ ZEMENE, Leopold. K otázce konstituování sítě konzervátorských pracovišť. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 41-45.

Konzervátorské dílny byly do roku 1945 pouze ve čtyřech největších muzeích, poté vznikaly dílny vybavené přístroji schopné základního ošetření předmětů v každém okresním muzeu, krajská muzea byla vybavena jako odborná pracoviště.¹¹⁷

Po válce byli Ministerstvem školství a osvěty znovu jmenováni do ústavu konzervátoři památkové péče na pětileté období, vybraní z řad muzejních pracovníků, mezi nimiž byla řada osob zainteresovaných v archeologii.¹¹⁸

Československo se v roce 1946 stalo jedním ze čtrnácti zakládajících členů nově zřízeného orgánu Mezinárodní rady muzeí (ICOM).¹¹⁹ Cílem k vytvoření organizace bylo sblížení a spolupráce konzervátorů, restaurátorů a vědců při řešení problémů konzervace na celém světě. Organizace měla dvacet šest sekcí, které se scházely na konferencích jednou za tři roky.

ČSR se do mezinárodní spolupráce zapojila organizací letní školy muzeologie na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně pod vedením Z. Z. Stránského.¹²⁰ Muzeologický kabinet Národního muzea v Praze v rámci spolupráce vydával bibliografii mezinárodní muzeologické literatury.¹²¹

Po vzniku Krajských národních výborů v roce 1949 se ze Státních památkových úřadů staly Státní památkové ústavy, jejichž úkolem byla odborná pomoc v oboru státní památkové péče, zejména při záchranných pracích a při propagaci památek, vědeckých hodnocení památek a studiu a rozvíjení konzervačních metod. Národní výbory jmenovaly konzervátory státní památkové péče.¹²²

---

¹¹⁷ ŠPĚT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979, s. 204. V devadesáti okresních a krajských muzeích bylo asi sedmdesát konzervátorských pracovišť a asi 180 konzervátorů (2 VŠ, 76 SŠ, SOŠ, 30 ZŠ). ZEMENE, Leopold. K otázce konstituování sítě konzervátorských pracovišť. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988. Praha, 1989, s. 41-45.

¹¹⁸ SKLENÁŘ, Karel. Z dějin péče o archeologické památky v českých zemích. Část 12. Na prahu současnosti. In *Památky a příroda*, č. 7, 1990, s. 405-409.

¹¹⁹ ŠPĚT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, s. 38.

¹²⁰ Dva třicetidenní kurzy byly realizovány v letech 1987-89.

¹²¹ HABOVŠTIÁK, Alojz. Mezinárodní spolupráce a výměna zkušeností v oblasti konzervátorské a restaurátorské práce. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988. Praha, 1989, s. 67-76. ISBN 80-7037-004-1.

¹²² HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1973, s. 46-52.

Velkým mezníkem pro památkovou péči se stala padesátá léta. Pevnou organizační strukturu i pevné vymezení památkové péče přinesl zákon o č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách. Historicky a umělecky významné objekty, převzaté do vlastnictví a správy státu, byly z veřejných prostředků postupně obnovovány, udržovány a zpřístupňovány (některé využívány ke kulturním účelům).¹²³ Zákon definoval skupinu památek, která se vymykala působnosti orgánů státní památkové péče, jednalo se o památky uložené v muzeích, galeriích, knihovnách a archivech. Zákon ponechal instituci okresních konzervátorů jako dobrovolných pracovníků.¹²⁴

Svaz českých muzeí a Zemský národní výbor zveřejnili v roce 1948 připravovaný návrh muzejního zákona.¹²⁵ Zákon o muzeích a galeriích byl přijat v roce 1959 nově vzniklým Ministerstvem školství, věd a umění. Muzea byla rozdělena na ústřední, krajská a okresní, ostatní muzea se měly stát jejich pobočkami. Zákon vyžadoval sběratelskou činnost, řádné zabezpečení sbírek a jejich zpřístupňování a rozvoj vědecké a kulturně výchovné práce muzeí.¹²⁶

Úkolem chemické laboratoře v ústředních muzeích bylo studium konzervačních metod, vědecká revize sbírek, servisní služba a poradní a metodická pomoc. Studium metod konzervace sbírkových fondů bylo nejdůležitějším úkolem muzejní chemické laboratoře. Byly vyvíjeny metody nové a zároveň upravovány a přepracovávány používané metody, pokud to bylo potřeba. Muzejní chemická laboratoř nemohla být vybavena všemi potřebnými moderními přístroji, byla proto nutná spolupráce s jinými ústavy (vysoké školy, pracoviště Památkové péče, Československá akademie věd, resortní výzkumné ústavy).¹²⁷

Krajská muzea měla stavět nové expozice a technické zázemí, jako byly konzervátorské a preparátorské dílny, fotolaboratoře, truhlárny atd. Okresní muzea budovala své dílny

---

¹²³ ŠPÉT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, s. 99.

¹²⁴ HOBZEK, Josef. Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1973, s. 46-52.

¹²⁵ Všechna muzea měla být převedena do správy orgánů územní samosprávy a měla tak být vytvořena síť muzeí spravovaná přímo ministerstvem kultury nebo národními výbory. V každém muzeu musel být alespoň jeden kvalifikovaný pracovník. Tamtéž s. 38-39.

¹²⁶ ŠPÉT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, s. 140-144.

¹²⁷ ČEJKA, Jiří. O úloze, postavení a poslání muzejní chemické laboratoře. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 2, 13/1975, s. 95-98.

později, měla za úkol zajišťovat základní konzervační úkony pro všechny druhy sbírkových předmětů a zároveň „vyšší konzervační formy“¹²⁸ alespoň pro jeden druh materiálu. Okresní konzervátorské dílny měly sloužit jak pro vlastní potřebu, tak pro potřebu dalších okresních muzeí, které neměly vybudovaná konzervátorská pracoviště.¹²⁹ Krajská muzea se měla dále specializovat na „vyšší formu konzervace“ všech základních materiálů.¹³⁰

Muzea měla být spravována odbornými vysokoškolsky vzdělanými muzejníky. Pro profesi konzervátora, restaurátora a preparátora bylo dostačující středoškolské vzdělání.¹³¹ Nárůst počtu kvalifikovaných pracovníků v muzeích a rozvoj teoretické práce znamenaly potřebu zajistit lepší přehled, docházelo k větší publikační činnosti a tím možnost samostudia.¹³²

U zrodu České restaurátorské školy stál ve třicátých letech Bohuslav Slánský, na jehož práci navázali někteří jeho žáci.¹³³ Slánský spolu s Vincencem Kramářem vybudovali dílnu při Státní sbírce Starého umění, kde se uplatňoval technologický výzkum a moderní principy památkové péče. Dílna se zabývala především výtvarným uměním.¹³⁴ Slánského práce o nových metodách konzervace a restaurování malířských děl¹³⁵ ovlivnila chápání problematiky konzervace a restaurování nejen výtvarných prací, ale i předmětů, jejichž tvůrci nebyli umělci.

---

¹²⁸ Nejnáročnější konzervátorské úkony na předmětech vysoké hodnoty.

¹²⁹ V devadesáti okresních a krajských muzeích bylo asi sedmdesát konzervátorských pracovišť a asi 180 konzervátorů (2 VŠ, 76 SŠ a SOŠ, 30 ZŠ). Nejlépe byla zajištěna péče o památky v Jihomoravském a Severomoravském kraji, nejhůře v Západočeském kraji. Muzea neměla povinnost vybudovat specializované pracoviště, i přesto že zákon č. 54/1959 Sb. ukládal ochranu sbírkových předmětů.

ZEMENE, Leopold. K otázce konstituování sítě konzervátorských pracovišť. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 41-45.

¹³⁰ Špét uvádí, že v roce 1985 byla konzervátorská a restaurátorská pracoviště ve všech ústředních a krajských muzeích a ve více než 90 % muzeí okresních a v některých muzeích městských. ŠPÉT, Jiří. Úkoly muzejní konzervace v sedmé pětiletce. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 6-24.

¹³¹ ŠPÉT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, s. 140-144.

¹³² Tamtéž s. 203.

¹³³ TOMEK, Jindřich. Přírodovědecký výzkum a konzervace uměleckých děl. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 52-61.

¹³⁴ BAUEROVÁ, Zuzana. *Proti času. Konzervovanie-reštaurovanie v Československu 1918-1871*. Praha: UMPRUM, 2015, s. 117. ISBN 978-80-87989-05-0.

¹³⁵ Technika malby. I. díl, 1953; Technika malby. II. díl, 1956; Technika v malířské tvorbě, 1973 a 1976.

Velký význam pro další vývoj konzervování a restaurování mělo založení Odborné komise konzervátorů při Ústřední muzejní radě v roce 1959. Existence komise umožnila zintenzivnění činnosti v podobě pořádání seminářů, vydávání řady publikací a zejména ve snaze konstituovat a rozvíjet odborné vzdělání. Komise dodnes zastává roli v diskuzích o etických, vědeckých i technologických problémech konzervace a restaurování muzejních sbírkových předmětů včetně kovů.¹³⁶ Komise stále umožňuje rozvoj odborné komunikace.

Zvláštní kapitolou bylo zřízení Vlastivědných ústavů v Severomoravském kraji, vznikly např. v Šumperku, Olomouci a Ostravě. Byly zřízeny na základě rozhodnutí rady krajského národního výboru v roce 1963. Vlastivědné ústavy měly sloužit jako významná kulturní zařízení, schopná zajišťovat všechnu muzejní, galerijní a výstavní činnost, ochranu a obnovu památek a ochranu přírody. Ústavy měly řídit provoz instalovaných zámků s parky a přístupných jeskyní, organizovat přednáškovou a publikační činnost vlastivědného charakteru a metodicky pečovat o kronikáře.

Sjednocením příbuzných úseků vlastivědné práce se sledovalo vybudování odborných ústavů s dobrým vybavením a specializovanými pracovníky, tak aby byly zajištěny všechny úkoly v rámci okresu (památková péče, ochrana přírody, péče o kronikáře atd.). Sjednocení zjednodušilo řízení vlastivědné práce a neslo i ekonomické výhody (společný správní aparát, knihovna, laboratoře atd.).

Na základě vládního usnesení č. 250/1962 vzniklo celé sdružení stavebně restaurátorských útvarů.¹³⁷ V severomoravském kraji se v letech 1964-1970 shromáždilo a uplatnilo přibližně deset stavebně restaurátorských skupin, dílen a podniků pro obnovu památek.¹³⁸ Při Vlastivědném ústavu v Šumperku působila Skupina pro údržbu památek, jejímž garantem bylo Krajské středisko památkové péče.¹³⁹ Bylo rozhodnuto, že experimentální pracoviště pro organizaci, techniku a technologii stavebně restaurátorských prací v Šumperku se přemění na

---

¹³⁶ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů*. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 10. ISBN 978-80-86413-70-9.

¹³⁷ Byla ustavena radami okresních národních výborů. Sdružení měla poskytovat vzájemnou pomoc a spolupráci. Vše mělo vést ke zvyšující se kvalitě restaurátorských prací na památkových objektech. ŠTĚPÁN, Josef. Volné sdružení stavebně restaurátorských útvarů se osvědčilo. Informace pro stavebně restaurátorské útvary. In *Příloha časopisu Obnova památek*, č. 2, 1970, s. 5-6.

¹³⁸ MÍSTECKÝ, Emerich. Obnově památek na cestu. Informace pro stavebně restaurátorské útvary. In *Příloha časopisu Obnova památek*, č. 1, 1970, s. 1.

¹³⁹ Skupina pro údržbu památek v Šumperku měla dvacet pracovníků. Do roku 1967 provedla 28 stavebních akcí, dále se uskutečnilo několik restaurátorských prací.

vývojové pracoviště, které bude pomáhat ostatním skupinám v jejich rozvoji (Bruntál, Hradec Králové, Opava, Nový Jičín, Přerov, Rožnov pod Radhoštěm).¹⁴⁰ Vývojové pracoviště mělo organizovat a umožňovat stáže, konzultace, kurzy, instruktáže, exkurze a odbornou výchovu.¹⁴¹ Vlastivědný ústav v Šumperku vydával v letech 1970–1972 časopis *Obnova památek*, své studie v časopise zveřejnil např. Ludvík Losos, Ivo Hlobil, Alfréd Habermann.¹⁴²

Ke zvědečtění a profesionalizaci péče o historické památky došlo zásluhou Bohuslava Slánského, Ludvíka Lososa, Jiřího Borise Pelikána, Václava Čupra a Ladislava Pága.¹⁴³

Ludvík Losos, spolu zakládající Technologickou laboratoř ve Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze, v roce 1959 vydal monografii *Nové metody konzervace musejních sbírek*. Ve své práci se pokusil shromáždit relevantní informace z dostupné zahraniční literatury a lze zde vysledovat zřetelné souznění s názory britské konzervátorské školy, reprezentované v té době především osobností Harolda J. Plenderleitha.¹⁴⁴

Pelikán, Čupr a Págo publikovali několik příruček pro muzejní pracovníky, podíleli se na výzkumu v oblasti rozvoje metodiky.¹⁴⁵

Jiří Boris Pelikán pracoval v Archeologickém ústavu ČSAV v Praze, kde se věnoval problematice konzervace kovů. Zabýval se především stabilizací korozních produktů archeologických nálezů z kovů. Do konzervátorské praxe zavedl elektrochemické metody ochrany a používání syntetických materiálů. Po příchodu do Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody v Praze na počátku šedesátých let rozšířil svoji působnost i na problematiku konzervace a restaurování dřeva, kamene, omítek a dalších materiálů. Především jeho zásluhou vznikla Chemicko-technologická laboratoř SÚPPOP, ve které byli kvalifikovaně

---

¹⁴⁰ *Vlastivědný ústav v Šumperku*. Malá monografie Vlastivědného ústavu v Šumperku. Šumperk: Vlastivědný ústav, 1967.

¹⁴¹ ŠTĚPÁN, Josef. Volné sdružení stavebně restaurátorských útvarů se osvědčilo. Informace pro stavebně restaurátorské útvary. In *Příloha časopisu Obnova památek*, č. 2, 1970, s. 5-6.

¹⁴² Např. LOSOS, Ludvík. Omítky v památkové praxi I. In *Obnova památek*, č. 2, 1970; HLOBIL, Ivo. Osvětlování sakrálních interiérů. In *Obnova památek*, č. 3, 1970; HABERMANN, Alfréd. Povrchová ochrana kovářského díla. In *Obnova památek*, č. 3, 1970.

¹⁴³ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 19. ISBN 978-80-86413-70-9.

¹⁴⁴ ŠIMČÍK, Antonín. Specifikace muzejní konzervace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 14.-16.9.2004 Liberec*. Brno, 2004, s. 9-13. ISBN 80-86413-18-7.

¹⁴⁵ Čupr se podílel především na výzkumech zabývajících se elektrochemickou úpravou kovů, inhibitory koroze, nátěrovými hmotami atd.

řešeny technologické problémy památkové péče včetně technologie konzervace a restaurování uměleckých děl. Laboratoř a její výzkum byly v roce 1979 převedeny do vzniklých Státních restaurátorských ateliérů. Pelikán v roce 1985 odešel do Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SÚRPMO).¹⁴⁶

Po reorganizace v ústavu pelikán pracoval jako projektant technologie konzervace a obnovy stavebních památek. Specializoval se především na problematiku omítek a zdiva. Jako zaměstnanec Středočeského střediska památkové péče a ochrany přírody se od počátku roku 1990 věnoval instalaci expozic v objektech středočeského kraje.¹⁴⁷

Pelikán spolu s Čuprem publikovali v roce 1963 příručku *Základy konzervace kovů v muzeích*.¹⁴⁸ V úvodu je vysvětleno, že konzervační práce se stává důležitou složkou vnitřní práce v muzeích. Proto je třeba zvyšovat úroveň konzervátorských prací prohlubováním odborných znalostí. Konzervátorovi nestačí pouhá řemeslná zručnost a víceletá zkušenost, ale je třeba znalost vnitřních i vnějších vlivů působících na sbírkový předmět. Příručka zmiňuje, že pouze specializovanost na určitý materiál zabrání dojmu, že konzervační metody jsou neměnné a nepodléhají vývoji, ale že jsou spjaté s vývojem moderních přírodních věd. Příručka uvádí konzervátora do základů korozní problematiky, je zde vysvětlen vznik koroze jakožto elektrochemický děj, koroze podle prostředí (atmosférická, půdní), stabilizace korozních produktů atd. Zveřejněná kapitola o povrchových úpravách kovů dosud nebyla do konzervátorských příruček zařazena. Příručka vychází ze starých zkušeností a podložených metod.

Čupr s Págem spolupracovali na studii *Záchranné úpravy kovových archeologických nálezů* pro Archeologický ústav Československé akademie věd v Brně v roce 1977. Studie je zaměřena na nové konzervační metody, jejich pochopení a správné použití při konzervaci archeologických nálezů z výzkumů a sbírkových předmětů z kovů, vysvětluje i příčiny destrukčních změn nálezů. Využívá nové poznatky z chemie, fyziky a fyzikální chemie. Příručka je určena pro archeologické a muzejní pracovníky, studenty prehistorie a muzeologie

---

¹⁴⁶ Státní ústav pro rekonstrukce památkových měst a objektů byl projekční částí památkové péče.

¹⁴⁷ Životní jubileum RNDr. Jiřího B. Pelikána In *Památky a příroda*, č. 9, 1990, s. 605.

¹⁴⁸ ČUPR, Václav – PELIKÁN, Jirí Boris. *Muzejní práce. Základy konzervace kovů v muzeích. Studijní, metodický a informační materiál*. Svazek 10. Praha, Kabinet muzejní a vlastivědné práce, 1963, str. 33.

a účastníky celostátních kurzů muzejní konzervace.¹⁴⁹ V příručce se objevují pasáže, jejichž znění je důležité i pro dnešní konzervátorskou praxi, tedy že přednostním zájmem nebo povinností v úpravách archeologických kovových nálezů je snaha uvést je do přijatelného nebo dohodnutého stavu a zajistit jejich trvání při zvoleném uložení. Při výběru postupů je vhodné vymínit si možnost částečné dekonzervace¹⁵⁰, jež by v případě potřeby připustila nápravu místních vzhledových nedostatků, nebo i požadavek úplné dekonzervace, předpokládáme-li, že budou přístupny dokonalejší konzervační prostředky a postupy. Z toho důvodu je nutné u každého ošetřovaného předmětu zaznamenat účel a popis provedené úpravy.¹⁵¹

Další významnou osobností pro vývoj konzervačních metod byl Jiří Zelinger, který vedl Laboratoř chemie restaurování uměleckých děl.¹⁵² Pro Laboratoř vyšel sborník ze semináře Koroze a konzervace památkových předmětů ze železa v roce 1980, účelem semináře bylo seznámit muzejní konzervátory a restaurátory s posledními názory na korozi železa na možnosti protikorozi ochrany. Zelinger v úvodu podotýká, že není možné očekávat, že budou všechny metody jednoduše převedeny do konzervátorské praxe, ale účelem je spolupráce konzervátora a korozního chemika a jejich tvůrčí využívání metod.¹⁵³

Zelinger také spolupracoval s dalšími autory na příručce Chemie v práci konzervátora a restaurátora, která vyšla ve dvou vydáních. Publikace shrnuje a třídí základní znalosti problematiky i nejnovější poznatky oboru z domácích a zahraničních zdrojů a kriticky je zhodnocuje. Zahrnuje i výsledky základního a aplikovaného výzkumu konzervačních technologií institucí, které se zabývají touto oblastí, avšak výsledky jejich výzkumů jsou obtížně dostupné odborné veřejnosti.¹⁵⁴ Výzkumy jsou zaměřeny na ochranu umělecky

---

¹⁴⁹ ČUPR, Václav – PÁGO, Ladislav. *Záchranné úpravy kovových archeologických nálezů*. Praha: Academia, 1977.

¹⁵⁰ Dnes je používán termín rekonzervace.

¹⁵¹ ČUPR, Václav – PÁGO, Ladislav. *Záchranné úpravy kovových archeologických nálezů*. Praha: Academia, 1977, s. 10.

¹⁵² Tato Laboratoř vznikla na VŠCHT v Praze v roce 1974.

¹⁵³ Kol. autorů. *Koroze a konzervování památkových předmětů ze železa*. Praha: Laboratoř chemie restaurování uměleckých děl VŠCHT, 1980.

¹⁵⁴ V kapitolách knihy jsou popsány veškeré používané látky např. syntetické polymery (lepidla, barvy), přírodní látky (vosky, rostlinné oleje, přírodní pryskyřice), které se používají v konzervátorské a restaurátorské praxi. Každá kapitola je zakončena seznamem doplňující literatury.

a historicky cenných předmětů a objektů ve stále se zvyšujícím znečištění atmosféry, spodních a povrchových vod vlivem technologického vývoje společnosti.¹⁵⁵

Publikace *Koroze a konzervace kovových památek a uměleckých děl* napsaná Todorem Stambolovem se zabývá problematikou konzervování a restaurování kovů. Publikace byla poprvé vydána v roce 1985, přeložena do němčiny byla v roce 1987. Do češtiny ji přeložil Jiří Zelinger v roce 2001.

Ač je patrné, že v rovině výzkumu obecných principů koroze publikace není aktuální a některé metody jsou již překonané a u nás se nedoporučuje je používat.¹⁵⁶ Je příručka dobrým shrnutím konzervátorské a restaurátorské praxe, jak v rovině metalografické, tak metodologické. Pomocí orientovat se ve změnách mohou doplněné poznámky, které zaznamenávají dnešní poznatky měnící nebo doplňující informace v příručce.¹⁵⁷

V osmdesátých letech rostly nároky na moderní kvalitní pracovní postupy a zvyšovala se potřeba aplikace moderních ochranných prostředků (např. polymerů)¹⁵⁸ při ochraně a konzervaci sbírkových fondů.¹⁵⁹ Významnou roli začala mít preventivní konzervace. Stále více se uplatňovaly fyzikálně chemické (instrumentální) analytické metody při analýze studovaných materiálů.¹⁶⁰ Na změnu charakteru péče o sbírkové fondy z hlediska jejich ochrany, konzervace a restaurování mělo vliv i zhoršující se životní prostředí.¹⁶¹

Korozní inženýrství (korozní věda), tedy aplikovaný technologický výzkum příčin znehodnocování kovů, se začalo formovat už od padesátých let. Obor se však potýkal

---

¹⁵⁵ ZELINGER, Jiří et al. *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. 2. vydání. Praha: Academia, 1987.

¹⁵⁶ Jedná se např. o použití pitné vody k oplachům po odsolení nebo použití nerozpustných epoxidových laků.

¹⁵⁷ STAMBOLOV, Todor. *Koroze a konzervace kovových památek a uměleckých děl*. Amsterdam: Central Research Laboratory for Objects of Art and Science, 1985.

¹⁵⁸ Při používání nových materiálů bylo zřejmé, že je nutné dbát na to, aby platilo, že méně je někdy více. Důležitější byla (i dnes je) prevence, tedy každodenní péče o klima obklopující umělecké dílo. TOMEK, Jindřich. Přírodovědecký výzkum a konzervace uměleckých děl. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 52-61.

¹⁵⁹ ČEJKA, Jiří. Vědeckovýzkumná činnost na úseku muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 42-51.

¹⁶⁰ ČEJKA, Jiří. Výzkumná činnost na úseku konzervátorské a restaurátorské práce. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988. Praha, 1989, s. 16-29.

¹⁶¹ ČEJKA, Jiří. Fyzikální a fyzikálně-chemické (instrumentální) analytické metody a jejich využití při ochraně, konzervaci a při vědeckém zpracování sbírkových předmětů. In *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989, s. 15-35.

s problémy s různým pojetím termínů, které si definovaly vědecké školy a různé epochy vědeckého poznání.¹⁶²

Pracovníci Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody a pracovníci Archeologického ústavu ČSAV se v rámci svých možností věnovali vědeckovýzkumné činnosti v oblasti restaurování a konzervování. Ač byly některé výsledky publikovány, velmi těžko se je dařilo přenášet do praxe. Tematickými vědeckými úkoly se zabývala i muzea ústřední a krajská.¹⁶³

Postupné využívání moderních analytických metod¹⁶⁴ prohlubovalo poznatky konzervátora o stavu sbírkového předmětu, rozsahu jeho poškození, složení základního materiálu i korozních produktů.¹⁶⁵ Získané údaje byly klasifikovány i ve vztahu k historickým epochám, stylům a školám, k dobovým technologiím a materiálům.¹⁶⁶ Výsledky průzkumu napomáhaly i k určení pravosti díla.

Konzervace byla chápána jako syntetická disciplína, která využívá vědy ke zkoumání uměleckých děl a prostředí, které je obklopuje. Zahrnuté bylo i umělecké restaurování, které vyžadovalo znalost dějin umění, historických technologií, vlastností materiálů.¹⁶⁷

To vše ale kladlo větší nároky na odbornost konzervátora.¹⁶⁸ Pomoci při získání odbornosti měly restaurátorské kurzy a zavedení oboru konzervování a restaurování na některých vysokých školách.

---

¹⁶² TULKA, Jaromír. Soudobé pohledy na korozi metody konzervace kovů. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 124-132.

¹⁶³ Např. úkolem Muzea hl. m. Prahy bylo využití syntetických pryskyřic a laků při ochraně, konzervaci a restaurování muzejních sbírek. Středočeské krajské muzeum v Roztokách u Prahy ověřovalo provoz konzervačního ozařovacího pracoviště.

¹⁶⁴ Kniha Bohuslava Slánského *Technika malby II. Průzkum a restaurování obrazů z roku 1956* měla velký význam pro vývoj restaurátorských technik. V knize jsou zaznamenány dostupné instrumentální metody při fyzikálním a chemickém průzkumu obrazů.

¹⁶⁵ Používané analytické metody jsou ve stejné míře uplatňovány i v dnešní době. ČEJKA, Jiří. Vědeckovýzkumná činnost na úseku muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 42-51.

¹⁶⁶ Analytické metody pomáhají i při výzkumu archeologických předmětů, při datování, určení způsobů výroby či provenience předmětů.

¹⁶⁷ TOMEK, Jindřich. Přírodovědecký výzkum a konzervace uměleckých děl. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 52-61.

¹⁶⁸ ČEJKA, Jiří. Vědeckovýzkumná činnost na úseku muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 42-51.

3.2.1. Svaz československých muzeí

Společnost přátel starožitností včele s Karlem Václavem Adámkem se koncem 19. století snažila o organizaci regionálního muzejnictví jako center vlastivědné práce i kulturního ruchu ochrany památek. Na Moravě do organizace muzeí začaly zasahovat samosprávné orgány. Moravský zemský výbor vydal v roce 1906 nařízení, které z moravského Zemského muzea vytvářelo ústřední metodický i organizační orgán pro Moravu a jeho zájmu podřizovalo i činnost venkovských muzeí v zemi.¹⁶⁹

Albín Stocký se ve svém referátu na pražském sjezdu na ochranu památek v roce 1908 pokusil formulovat své názory o vytvoření svazu muzeí. Jako hlavní příčinu tehdejších problémů v muzejnictví Stocký spatřoval v neorganizovanosti práce, nedostatku odborného vedení, absence metodických návodů. Jediným východiskem pro Stockého a mnoho dalších bylo vytvoření svazu muzeí.

Iniciativu k vytvoření svazu převzalo Ministerstvo školství a národní osvěty, které pověřilo poradní sbor přípravou koncepce řízení československého muzejnictví. Svaz československých muzeí by po velikém úsilí založen až v roce 1919. Sdružoval většinu muzeí jako odborný a organizační činitel. Svaz se měl opírat o organizovanou síť muzeí, důležité místo měla hrát muzea krajská, která by odborně a metodicky pomáhala muzeím okresním a místním. Svaz měl vymezit rozsah sběratelské činnosti každého členského ústavu, zavést jednotný způsob inventarizace a katalogizace sbírek a podávat návod na jejich konzervaci. Svaz měl organizovat přednáškovou a výstavní činnost muzeí a provádět pravidelnou revizi aktivity muzeí.¹⁷⁰ Cílem revizí bylo mimo jiné zjistit stav a vhodnost budov a místností, způsob uložení a konzervace sbírek, jejich uspořádání a zabezpečení.

Svaz organizoval pravidelné každoroční sjezdy muzeí, pořádal různé teoretické i praktické odborné kurzy, pečoval o vzájemnou informovanost vydáváním časopisu a informací.¹⁷¹ Časopis *Musejní obzor* začal vycházet v roce 1925.¹⁷² V redakční radě prvního čísla *Musejního obzoru* se objevily velmi významné osobnosti: Jaroslav Helfert, Fridolín

---

¹⁶⁹ Toto řešení nebylo šťastné, protože Moravské zemské muzeum nemělo vůdčí postavení mezi muzei a ani dostatečnou kapacitu pro vytvoření metodického centra. Venkovská muzea (např. Olomouc, Uherský Brod, Telč) spolupracovala spíše s českými muzei.

¹⁷⁰ ŠPÉT, Jiří. Vznik Svazu československých muzeí. In *Musejní a vlastivědná práce*, č. 2, 9/1971, s. 90-102.

¹⁷¹ Archiv Národního muzea. *Svaz českých muzeí*. [cit. 2019-12-03] URL: <http://badatelna.eu/fond/163671/>

¹⁷² ŠPÉT, Jiří. K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů. In *Musejní a vlastivědná práce*, 1968, ročník 6, č. 3-4, s. 155-165.

Macháček a Albín Stocký. Albín Stocký zde uveřejnil svoji stať o konzervaci muzejních předmětů, kde popisoval základní vybavení muzejní laboratoře a konzervační metody pro jednotlivé druhy předmětů. Stať pokračovala i ve druhém svazku, následně vyšla jako první svazková publikace. Musejní obzor nenaplňoval požadovanou koncepci a program Svazu. S jeho vydáváním byly spojené i organizační a finanční problémy. Byl nahrazen Věstníkem československých muzeí, který vycházel až do roku 1938. Věstník informoval o práci muzeí.¹⁷³

Svaz měl po roce 1945 za úkol stanovit, kterým směrem chce muzejnictví vést. Snažil se obnovit provoz muzeí po válce a usiloval o zpřístupnění sbírek. V městech, kde bylo více muzeí, měl v plánu je centralizovat. Prosazoval řádnou evidenci a bezpečné ukládání sbírkových předmětů. Byly budovány samostatné depozitáře. Svaz byl personálně propojen s Národním muzeem.¹⁷⁴ Na jaře 1946 uspořádalo Národní muzeum společně se Svazem týdenní kurzy pro pracovníky pověřené správou muzeí.¹⁷⁵

Svaz si v roce 1946 stanovil své cíle: vydání zákona o muzeích, postátnění Národního muzea, převedení muzeí do veřejné správy a vybudování jejich promyšlené sítě. Zřízení samostatné muzejní školy a zajištění průběžného vzdělávání; zkvalitnění evidence sbírek a zlepšení péče jejich uložení; zvýšení celkové kvality muzejní práce; povznesení mezinárodní prestiže českých a slovenských muzeí.¹⁷⁶

Všeobecné směrnice pro reorganizaci vlastivědných muzeí byly svazem vydány v roce 1949. Směrnice obsahovaly doporučení ohledně sbírek a jejich umístění, personální vybavení muzea a jeho činnost. Nacházely se v nich i metodické pokyny pro muzejní práci, zejména pro sbírkotvornou a expoziční činnost. Uváděly základní zásady správy, bezpečnosti a ochrany sbírek (nutnost řádné evidence a odborné katalogizace, bezpečné a kvalitní uložení v depozitářích, konzervace a preparace, potřeba vhodných vitrín doзору v expozicích).¹⁷⁷

---

¹⁷³ ŠPÉT, Jiří. Svaz československých muzeí a jeho časopisy. Příspěvky k jejich historii a profilu. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 1-2, 7/1969, s. 39-46.

¹⁷⁴ ŠPÉT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988, s. 18.

¹⁷⁵ Tamtéž s. 31.

¹⁷⁶ Tamtéž s. 33.

¹⁷⁷ Tamtéž s. 54.

Svaz českých muzeí v roce 1948 předložil k diskusi návrh muzejního zákona. Muzea v něm byla definována jako ústavy obsahující sbírky přírodovědecké a historické a galerie sbírky obrazů, plastik a grafiky. Bylo zdůrazněno, že tyto instituce slouží k vědeckému bádání a k vzdělávání. Veškerá péče a muzea a galerie měla být přenesena na orgány veřejné správy. Muzea měla být obsazována pouze odborníky a měla být vytvořena jednotná soustava muzeí a galerií s jednotnou metodikou. Návrh byl odrazem předválečného pojetí muzejní práce. Tento návrh zákona neprošel.¹⁷⁸

Na celostátní konferenci v Opavě v roce 1956 byly změněny úkoly Svazu. Svaz měl napříště sdružovat muzea všech kategorií a typů a reprezentovat české muzejnictví jako celek doma i v zahraničí; zajišťovat, organizovat a všestranně podporovat iniciativu a aktivitu všech muzeí, jejich pracovníků a dobrovolných pracovníků; sledovat a hodnotit metody práce v muzeích; zajišťovat výměnu názorů a zkušeností mezi muzei; hájit zájmy členský muzeí v případě požadavků na finanční prostředky, technické zásobování, personální síly. Svaz měl nadále pořádát konference, specializované semináře, školení a kurzy pro pracovníky muzeí, organizovat ankety; vyjadřovat se k odborným problémům; podporovat publikační činnost muzeí a vlastní publikační činností přispívat k rozvoji muzeologie a muzejnictví.¹⁷⁹

Svaz československých muzeí byl rozpuštěn v roce 1960 jako již nedostačující instituce. Byl nahrazen nově vzniklým Kabinetem muzejní a vlastivědné práce, který jako metodické centrum převzal jeho kompetence.¹⁸⁰

3.2.2. Kabinet muzejní a vlastivědné práce

Kabinet muzejní a vlastivědné práce byl jedním ze základních organizačních prvků českého muzejnictví druhé poloviny 20. století. Kabinet byl zřízen na návrh vládní muzejní komise Ministerstva kultury roku 1955 jako zvláštní oddělení Národního muzea v Praze. Zřízením se ministerstvo zabývalo už od roku 1953, kdy vznikla potřeba nového metodického centra, které by řešilo aktuální otázky.¹⁸¹ Návrh a organizaci Kabinetu muzejní a vlastivědné

---

¹⁷⁸ Tamtéž s. 88.

¹⁷⁹ Tamtéž s. 113-115.

¹⁸⁰ Tamtéž s. 148.

¹⁸¹ Inspirací byla studijní cesta muzejní delegace do SSSR v roce 1954/1955. Vzorem pro vybudování Kabinetu byl moskevský Ústav pro muzejní a vlastivědnou práci.

práce zpracoval tehdejší referent Ministerstva kultury a předseda Ústřední muzejní rady Václav Pubal, který byl 1. dubna 1956 jmenován jeho ředitelem.¹⁸²

Kabinet měl vytěsnit Svaz československých muzeí tím, že převzal metodickou a odbornou činnost: řešit a zpracovávat otázky z teorie a praxe muzejní práce, vypracovávat podklady pro směrnice nebo z pověření Ministerstva kultury vydávat metodické pomůcky pro vědeckou a kulturně osvětovou práci vlastivědných muzeí, vydávat vzorové návrhy pro sestavování tematických expozic a posuzovat tematicko-expoziční plány vlastivědných muzeí před jejich schválením Ministerstvem kultury; připravovat směrnice a metodické pokyny pro soustavný rozvoj vlastivědné práce v krajích a okresech; pečovat o zvyšování politické a odborné kvalifikace pracovníků muzeí prováděním krátkodobých a dlouhodobých školení muzejních pracovníků a vlastivědných pracovníků, přípravou materiálů pro ústřední a krajské semináře, zajišťováním doškolování mladých vědeckých i odborných pracovníků ve vzorových muzejních ústavech, přípravou učebních textů pro vědecko-osvětový obor osvětových škol, zajišťováním podkladů pro brigády, které z pověření Ministerstva kultury mohly být vysílány na pomoc vybraným muzeím nebo prováděním konzultace z oboru muzeologie; zajišťovat vzájemnou spolupráci a pomoc vědeckých ústavů a muzeí, zajišťovat spolupráci s masovými organizacemi a školami, provádět a zajišťovat muzeologickou dokumentaci, zvláště z muzejní práce SSSR a lidových demokracií, zajišťovat její využití a popularizovat všemi prostředky významné úkoly muzeí; hodnotit a zpracovávat evidenci a statistiku všech muzeí v souborné zprávě; soustavně shromažďovat všechn dostupný materiál i zkušenosti ke kolektivnímu zpracování podrobné i instruktivní učebnice muzeologie, zaměřené zejména k potřebě pracovníků okresních a krajských vlastivědných muzeí. Činnost Kabinetu zpočátku nenaplnovala všechny určené úkoly.¹⁸³

Činnost Kabinetu v šedesátých letech je možné rozdělit do tří základních okruhů. Organizační a metodická činnost, která zahrnovala přímou i nepřímou metodickou pomoc muzeím, založená především na přípravě směrnic pro výstavní a osvětovou činnost a vydáváním metodických pokynů pro evidenci a ochranu sbírek.¹⁸⁴ Druhým okruhem bylo vzdělávání muzejních pracovníků a hodnocení tematicko-expozičních plánů muzejních výstav

---

¹⁸² Pubal se podílel především na vydávání časopisu *Muzejní a vlastivědná práce* a zabýval se organizací a metodikou kronikářství. Byl členem československé komise pro spolupráci s UNESCO.

¹⁸³ ŠPÉT, J. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha, 1988, s. 110-112.

¹⁸⁴ Kabinet sloužil jako ideologický nástroj totalitního režimu s řízenou kulturou.

a třetím vydavatelská činnost¹⁸⁵ a dokumentace muzeologické literatury, článků a tvorba muzeologické knihovny. Důležitá byla také metodika spolupráce muzeí se školami.¹⁸⁶

Kabinet pro ministerstvo připravoval různá opatření a koncepční materiály, které vycházely pod hlavičkou ministerstva. Podílel se i na přípravě zákona o muzeích a galeriích z roku 1959 a na Zásadách rozvoje českého muzejnictví z roku 1972, které měly určit základní zaměření činnosti muzeí a galerií a principy jejich řízení.

Kabinet byl pověřen pořádáním odborných seminářů a porad muzejních pracovníků. Zároveň zajišťoval činnost odborných komisí Ústřední muzejní rady, které při něm pracovaly.¹⁸⁷

Vědeckovýzkumná činnost kabinetu a spolupráce se zahraničím byla zahájena až na počátku šedesátých let. Výzkumy se týkaly návštěvnosti muzeí a metodiky spolupráce muzeí a škol. Většina pracovníků Kabinetu se podílela na výuce dvouletého pomaturitního studia muzejnictví při Střední knihovnické škole v Praze, které probíhalo v letech 1964-1966 a 1967-1969.¹⁸⁸

Kabinet se v roce 1964 stal samostatnou statutární složkou.¹⁸⁹ Snažil se popularizovat muzejnictví pomocí výstav o muzejní práci. Ve snaze přiblížit práci konzervátora široké i odborné veřejnosti byla 14. prosince 1964 v Národním muzeu v Praze uspořádána první konzervátorská výstava s názvem „Zachováme je dalším generacím“, na které byly prezentovány metody a výsledky konzervátorské činnosti v muzeích. Výstava byla zahájena dvoudenním seminářem muzejních pracovníků. Na výstavě představovaly desítky předmětů stav, v jakém přicházejí památky do rukou konzervátorů, i v jakém je opouštějí. Výstava seznamovala návštěvníky s jednotlivými postupy při konzervaci různých druhů materiálů

---

¹⁸⁵ Kabinet začal v roce 1957 ve spolupráci se Společností Národního muzea vydávat muzeologický bulletin *Muzejní práce* jako studijní, metodický a informační materiál. Zprávy Kabinetu muzejní a vlastivědné práce vycházely v letech 1959-1962, šlo o časopis o aktuálním dění a problémech. Časopis *Muzejní a vlastivědná práce* vydávalo nakladatelství Orbis. Časopis se zabýval teoretickými a praktickými muzeologickými otázkami ve všech oblastech muzejní činnosti a přinášel výsledky regionálního bádání. Metodické listy vycházely v letech 1962-1986.

¹⁸⁶ DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955-1989. In *MUZEUM*, č. 1, 49/2011, s. 3-14.

¹⁸⁷ Tamtéž s. 3-14.

¹⁸⁸ ŠPÉT, J. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha, 1988, s. 200.

¹⁸⁹ DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955-1989. In *MUZEUM*, č. 1, 49/2011, s. 3-14.

sbírkových předmětů, jako kovů, dřeva, skla, keramiky, textilu, kůže nebo papíru.¹⁹⁰ Prezentovány byly závažné případy ve stadiu rozpracovanosti, nové metody zavedené v ochraně sbírek v minulých letech (fosfatizace, užití plastických hmot, skeletizace textilu, petrifikace dřeva apod.), specifické metody (zhotovování kopií a odlitků, přenášení a zajišťování in situ), ukázky rozpadu a znehodnocení sbírkových předmětů nekonzervovaných nebo konzervovaných špatně a neodborně.¹⁹¹

Kabinet uspořádal v roce 1965 výstavu s názvem „Československá muzea 1945-1965“. K realizaci rozšířené výstavy o československých muzeích došlo v roce 1970.

V polovině šedesátých let přešly do přímého řízení Kabinetu odborné komise pracující pod Ústřední muzejní radou. Komise postupně vznikaly pro všechny obory zastoupené v muzeích, v osmdesátých letech jich existovalo třináct. Komise společně s Kabinetem pořádaly konzultační dny nebo semináře k novým poznatkům muzejní práce příslušného oboru, prováděly rozborů činností muzeí, navrhovaly sběrné oblasti pro muzea i specializaci muzeí v rámci budování celostátní sítě muzeí. Podílely se na zpracování různých metodických pokynů.¹⁹² Komise konzervátorů vydávala sborníky a metodické listy v návaznosti na odborné konzervátorské semináře.¹⁹³ Odbornost komise zajišťovaly, jak pracovníci muzeí, tak pracovníci ze Státní památkové péče a Archeologického ústavu ČSAV.¹⁹⁴ Komise konzervátorů se pokoušela zřídit krajské konzervátorské sekce, což se s výjimkou Západočeského kraje podařilo.¹⁹⁵ Snažila se intervenovat v otázkách mzdových, přidělování ochranných pomůcek a v technickém vybavení konzervačních dílen.¹⁹⁶ V letech 1989-1991

---

¹⁹⁰ Archiv Národního muzea, propagační oddělení: Zachováme je dalším generacím. In *Rudé právo*, Praha, 1964, sgn. 549/64, karton 27.

¹⁹¹ Archiv Národního muzea, propagační oddělení: PUBAL, Václav. *Dokumentace k výstavě o konzervaci muzejních předmětů*, 1964, sgn. 549/64, karton 27.

Výstavu doplňovalo velké množství vysvětlujících fotografií a údajů např. ukázky jak zakrýt, nebo odstranit necitlivý zásah některého z majitelů či opravářů v minulosti. Celkové náklady na výstavu činily 12-15 000 Kč.

¹⁹² DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955-1989. In *MUZEUM*, č. 1, 49/2011, s. 3-14.

¹⁹³ např. Metodický list: Nové výsledky z oboru konzervace. Praha, 1985.

¹⁹⁴ ZEMENE, Leopold. Komise konzervátorů při Ústředním muzeologickém kabinetu. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 137-140.

¹⁹⁵ ŠPÉT, Jiří. Úkoly muzejní konzervace v sedmé pětiletce. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 6-24.

¹⁹⁶ LOSOS, Ludvík. Konzervace muzejních sbírek a její současné problémy. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 1-2, 7/1969, s. 47-51.

byly všechny odborné komise Ústředního muzeologického kabinetu přeměněny v oborové sekce Asociace muzeí a galerií ČR.

Kabinet muzejní a vlastivědné práce změnil v roce 1969 svůj název na Muzeologický kabinet. Ke změně názvu na Ústřední muzeologický kabinet došlo v roce 1973 v souvislosti s vyhlášením sítě ústředních muzeí. Nová náplň kabinetu se měla při zachování dokumentační, školící a inspekční funkce více posunout k muzeologii. Kabinet byl koordinačním, dokumentačním i metodickým centrem pro vlastivědná muzea na úrovni okresních a městských. Činnost Kabinetu pro velká muzea krajská a ústřední, která měla dostatek vlastních odborných pracovníků, byla soustředěna především na dokumentaci a kontrolní a inspekční činnost. V šedesátých letech byla dobudována síť krajských muzeí, která začínala rozvíjet vlastní metodickou činnost. Kabinetu se podařilo během třiceti let zmenšit rozdíly mezi ústředně řízenými a drobnými vlastivědnými muzei v oblasti odborné správy sbírek a péči o ně.

Kabinet byl rozdělen na dvě oddělení – Muzeologické oddělení a Oddělení odborně poradenské a inspekční. Muzeologické oddělení řešilo problémy péče o muzejní sbírky, jejich správu, evidenci a ochranu. Poskytovalo pomoc muzeím při zajišťování jejich sbírkotvorné činnosti. Pořádalo semináře a konzultační dny pro pracovníky muzeí. Oddělení odborně poradenské a inspekční poskytovalo pomoc v řízení, organizaci a vnitřní činnosti muzeí. Třetí pracoviště Dokumentační a ediční oddělení bylo vytvořeno až v roce 1982.¹⁹⁷

Pokus o osamostatnění proběhl v roce 1979. Kabinet předložil ministerstvu návrh koncepce budoucího Muzeologického ústavu jako samostatné instituce přímo řízené Ministerstvem kultury. Ke zřízení tohoto ústavu nikdy nedošlo. Kabinet se v roce 1982 stal Oborovým informačním střediskem pro muzejnictví (OBIS).

V osmdesátých letech se rozvinula spolupráce se zahraničními institucemi, která spočívala ve výměně publikací a organizaci studijních stáží.¹⁹⁸

Kabinet, který byl důležitý pro vytvoření muzejní sítě v ČSSR, zanikl v roce 1989, náhradou došlo k vytvoření Muzejního informačního a studijního střediska (MISS). Středisko

---

¹⁹⁷ DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955-1989. In *MUZEUM*, č. 1, 49/2011, s. 3-14.

¹⁹⁸ Tamtéž s. 3-14.

bylo zrušeno Ministerstvem kultury v roce 1992, část agendy převzalo Národní muzeum a část převzala Asociace muzeí a galerií.¹⁹⁹

3.2.3. Oborová komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů

Odborná komise se ustavila v roce 1959 při Ústřední muzejní radě, která byla poradním orgánem Ministerstva školství a kultury. Důvodem utvoření skupiny konzervátorů z předních konzervátorských pracovišť z celé republiky byla absence koncepce řešení problematiky muzejní konzervace. Tato odborná skupina měla problémy řešit.²⁰⁰

První odborný seminář byl uspořádán v roce 1960, jehož pořadatelem byl Kabinet muzejní a vlastivědné práce Národního muzea spolu s Archeologickým ústavem ČSAV. Bylo zde vytyčeno za cíl zvyšování odborných znalostí pracovníků v muzeích o konzervaci formou seminářů a odborných pracovních setkání. Především se však musely vyřešit problémy se samostatným zařazením konzervátora sbírkových předmětů do muzejní nomenklatury, stanovit pro něho kvalifikační předpoklady a z toho vyplývající finanční ohodnocení. Tyto problémy nebyly do té doby uspokojivě vyřešeny, protože stále neexistovala odborná školní příprava pro tuto profesi, nebyl rovněž znám počet konzervátorských pracovišť v muzeích ČR ani počet pracovníků tohoto zaměření.²⁰¹

Úkolem komise tedy bylo prosadit práci konzervátora jako práci odborného pracovníka v muzejní struktuře²⁰², zajistit pro ni kvalifikační přípravu na střední a vysokoškolské úrovni a pomoci při budování sítě konzervátorských pracovišť a jejich závazné kompetence od okresních až po centrální muzea.

Komise připravovala podklady a zpracovávala pokyny a požadavky Ministerstva kultury, zabezpečovala odborné stránky pracovních setkání, školení, seminářů a zavádění nových

---

¹⁹⁹ ŠEBEK, František. Prvních deset let Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 5-16.

²⁰⁰ Za Národní muzeum byly členy Vladimír Chocholoušek, ak. soch. Václav Egner, Jiřina Matějková; Ivan Galamboš ze Státního archivu v Bratislavě; RNDr. Jiří Boris Pelikán, prom. hist. Ludvík Losos za Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, knihoven a archivů; krátce poté se připojili ak. soch. Jiří Ptáček z Muzea hl. města Prahy; za Archeologický ústav ČSAV Ing. Mojmír Soudný a RNDr. Ladislav Págo.

²⁰¹ Za situace, kdy vše záleželo na přístupu vedení muzea k personálním otázkám, nebyly výjimkou celé oblasti, kde se o konzervaci sbírek nikdo nestaral.

²⁰² V Muzeu hl. m. Prahy byl jako první vytvořen „Útvar péče o sbírky“.

ověřených metod. Činnost komise se opírala o jednotlivé články zákona č. 54/1959 Sb., o muzeích a galeriích, který byl v té době přijat.

Při následné reorganizaci byla komise převedena pod Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze.

Během šedesátých let došlo postupně k vybudování potřebných konzervátorských dílen a laboratoří v tvořící se muzejní síti. Zřizování probíhalo bez jakékoliv koncepce, přestože byly zpracovány materiály řešící tuto problematiku.

V rámci normalizačního procesu po roce 1968 došlo k většímu zpolitizování muzejní činnosti. Dokument *Zásady rozvoje českého muzejnictví* využívala komise od roku 1972.²⁰³

Muzeologický kabinet Moravského muzea v Brně se ujal školení pracovníků, odbornou náplň přednášek sestavila komise. Vznikl tzv. Konzervátorský kurs, který byl zahájen 21. května 1969. Forma přednášek byla přizpůsobena pro pracovníky s různou kvalifikací a stupněm vzdělání. Pro potřebu posluchačů sestavili členové komise sylaby přednášek, vydané formou učebních textů.²⁰⁴ V textech byly definovány základní pojmy, příčiny poškození a metody konzervace jednotlivých materiálů předmětů s ohledem na použití moderních prostředků.²⁰⁵ Pro veliký zájem byly texty Moravským muzeem v aktualizované podobě vydány třikrát. Závěrem kurzu bylo obhájení mistrovské práce.

Členové komise spolupracovali při zřízení denního studia s konzervátorsko-restaurátorskou specializací na Střední průmyslové škole grafické v Praze, ke které došlo po dohodě Ministerstva školství a kultury a Ministerstva vnitra v roce 1979. Jednalo se především o konzervaci papíru, protože Ministerstvo vnitra mělo povinnost zajistit na základě znění archivního zákona výuku archivářů v oblasti konzervování a restaurování.

Komise se podílela na přípravě a ustavení dvouletého pomaturitního studia „Konzervace muzejních sbírek“ pořádaného od roku 1981 Ústředním muzeologickým kabinetem Národního muzea.

---

²⁰³ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

²⁰⁴ Základy muzejní konzervace, muzeografické učební texty I., Muzeologické oddělení Moravského muzea, Brno 1970; Základy muzejní konzervace, muzeografické učební texty II., Muzeologické oddělení Moravského muzea, Brno 1976; Základy muzejní konzervace, muzeografické učební texty III., Muzeologické oddělení Moravského muzea, Brno 1989.

²⁰⁵ STRÁNSKÝ, Zbyněk et al. *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989.

Od sedmdesátých let bylo vzhledem k neustále zhoršujícímu se životnímu prostředí v konzervátorské práci stále více potřeba náročnějších zásahů a práce konzervátorů-přírodovědců. Práce na záchraně předmětů kulturního dědictví se stávala stále více prací mezioborovou. K řešení problémů bylo třeba dalších výzkumů, které by se zabývaly příčinami poškození hmotné podstaty památek, zhodnocovaly používané metody a hledaly nové i účinnější, a také testovaly vhodnost aplikací nových průmyslových prostředků na muzejní sbírkové předměty.²⁰⁶ Takové průzkumy bylo nutné řešit formou spolupráce s vědeckými pracovišti ČSAV, vysokými školami a výzkumnými ústavů.²⁰⁷

Zlom v činnosti komise nastal koncem sedmdesátých let, kdy bylo přistoupeno k rozšíření komise o zástupce jednotlivých tehdejších krajů. Vznikly tak krajské sekce, jejichž předsedové organizovali činnost konzervátorů v příslušném kraji. Výsledkem bylo načrtnutí osnovy „Prognózy československého muzejnictví do roku 2000 v oboru ochrany a konzervace muzejních sbírek“ na zasedání v Teplicích v roce 1979.²⁰⁸ Po vyhodnocení bylo konstatováno, že i když je povinnost muzeí pečovat o sbírkové fondy dána zákonem č 54/1959 Sb., situace tomu neodpovídala.²⁰⁹

K utlumení činnosti komise došlo po celonárodním semináři konaném ve dnech 4.-6. října 1983 v Brně z rozhodnutí ředitelky ÚMK-NM.²¹⁰ Aby bylo možno pokračovat v odborné činnosti, rozhodla se část konzervátorů zejména z pražských institucí počátkem roku 1985 k ustavení Odborné skupiny přírodovědců-konzervátorů kulturních památek²¹¹ při Městském výboru Společnosti průmyslové chemie ČSVTS v Praze (Český svaz vědeckotechnických společností), tedy mimo dosah kompetence ÚMK-NM. Došlo znovu k navozování kontaktů s ostatními hlavně mimopražskými spolupracovníky z oboru, mezi které patřili i zástupci krajských sekcí. Skupina organizovala odborná zasedání věnovaná problematice péče

---

²⁰⁶ Pro řešení těchto průzkumů neměla muzejní pracoviště kvalifikované pracovníky, přístrojové vybavení, čas a ani prostředky.

²⁰⁷ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

²⁰⁸ Problematika byla rozpracována do jednotlivých bodů, které měli být vodítkem pro jednotlivé krajské sekce při shromažďování informací pro materiál „Zhodnocení současného stavu péče o sbírky v muzeích ČSR“.

²⁰⁹ Chyběla prováděcí nařízení, problémy byly odsouvány pro jejich finanční a technickou náročnost, docházelo k rušení konzervátorských pracovišť apod.

²¹⁰ Práce komise se v tomto období soustředila na sběr informací, na jejichž základě se vytvořil seznam konzervátorských pracovišť a jejich personální obsazení v muzeích ČR.

²¹¹ Členy skupiny byli pracovníci muzeí, galerií, výzkumných ústavů a vysokých škol. V roce 1988 měla komise přibližně osmdesát členů.

o památky a použití materiálů.²¹² Ve spolupráci s Národním technickým muzeem v Praze došlo k vydávání sborníků.²¹³ Skupina pořádala pravidelná setkávání konzervátorů a restaurátorů a snažila se publikovat pravidelně technologické odborné práce ve specializovaných časopisech. Skupina neměla podporu vyšších orgánů Ministerstva kultury.²¹⁴

Státní restaurátorské ateliéry (StRA) byly zřízeny v roce 1980 v rámci působnosti Státní památkové péče jako státní metodické a teoretické pracoviště řešící konzervátorsko-restaurátorskou problematiku.²¹⁵ Metodickou část zajišťovala chemická a technologická laboratoř (cílem byla spolupráce restaurátora a přírodovědce).²¹⁶ Hlavním posláním bylo připravit ve smyslu kulturní politiky Komunistické strany Československa podmínky pro restaurování a konzervaci památek malířství, sochařství a užitého umění atd. Pod vedením Státních restaurátorských ateliérů, vyšel Sborník restaurátorských prací, který seznamuje pracovníky státní památkové péče, muzeí a galerií, restaurátory s řešením konkrétních restaurátorských úkolů. Sborník informoval o výsledcích, dosažených při vědeckovýzkumné práci a přispíval tak k urychlenému přenášení výsledků do praxe. Do rejstříku měly být časem zařazeny informace ze zahraničí a o dostupné literatuře, ale sborník, který vyšel poprvé v roce 1983 a měl být ročenkou, se dočkal pouze spojeného druhého a třetího čísla v roce 1986. Sborník vyplňoval mezeru ve vydávání odborných publikací a umožňoval přispívat svými pracemi odbornou veřejnost.²¹⁷ Pod hlavičkou StRA vycházela řada metodických příruček.²¹⁸ Činnost Státních restaurátorských ateliérů byla ukončena v roce 1989.²¹⁹

---

²¹² např. využití radiačních metod v péči o památky, aplikaci polymerů, konzervátorské postupy při konzervování dřeva, kovů. ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

²¹³ Šlo o edice Sborníky NTM a Rozpravy NTM. Do roku 1991 bylo vydáno přibližně 146 sborníků.

²¹⁴ KOTLÍK, Petr. Výchova a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 81-85. ISBN 80-7037-004-1.

²¹⁵ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

²¹⁶ Laboratoř zaměstnávala v roce 1986 šest vysokoškolských pracovníků, dva techniky a další tři pracovníky v mikrobiologické sekci. ŠRÁMEK, Jirí. Státní restaurátorské ateliéry. Chemické laboratoře. In *První zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1986, s. 16-18.

²¹⁷ Kol. autorů. *Sborník restaurátorských prací 1*. Praha: Státní restaurátorské ateliéry, 1983. Kol. autorů. *Sborník restaurátorských prací 2-3*. Praha: Státní restaurátorské ateliéry, 1986. Mezi přispěvateli do sborníku byli odborníci z NDR

Na jaře roku 1989 soustředila Komise svoji pozornost na reedici studijních materiálů pomaturitního studia konzervátorství a na návrh pasportu uložení sbírek.

Celospolečenské změny, ke kterým došlo po roce 1989, se odrazily zejména v profesním postavení konzervátorů a restaurátorů a tím také v další činnosti komise.²²⁰

Hlasy po zrušení ÚMK-NM se počaly z řad samotných muzejníků ozývat po roce 1989. V polovině roku 1990 byla organizace přejmenována na Muzeologické informační a studijní středisko (MISS). Aby komise nezanikla, hledala se zastřešující organizace v oboru, kde by komise konzervátorů-restaurátorů mohla pracovat dál. Nejvhodnějším kandidátem se jevila ustavující se Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií (AMG). Členy se zpočátku mohli stát pouze lidé pracující v muzeu či galerii, tudíž by nebyly zastoupeny všechny organizace, které se podílely na ochraně přírodního a kulturního dědictví.²²¹

Po počátečních jednáních o řešení legislativních otázek spojených s výkonem povolání konzervátorů-restaurátorů a preparátorů se projeví jisté mezery ve znalosti mezinárodně uznávané etiky konzervátora-restaurátora a jejím nesprávným výkladem. Komise si proto stanovila za úkol soustředit příslušné mezinárodní a národní dokumenty, k nimž se naše republika přihlásila.²²²

---

²¹⁸ Tématem byla i bezpečnost a ochrana zdraví na restaurátorském pracovišti s přehledem používaných látek. *Bezpečnost a ochrana zdraví na restaurátorském pracovišti II. Přehled látek používaných v restaurátorské praxi.* Praha: Státní restaurátorské ateliéry, 1987.

²¹⁹ NEJEDLÝ, Vratislav. *Historie Národního památkového ústavu.* URL: <https://www.npu.cz/historie-npu>

²²⁰ Jednalo se o legislativní oblast upravující ochranu přírodního a kulturního dědictví, tak jak se ji do budoucna představovaly nejen jednotlivé organizace pracující v této oblasti, ale zájmová sdružení či fyzické osoby. V některých návrzích obsažené myšlenky mohly značně ovlivnit či přímo zasáhnout do práce konzervátorů-restaurátorů pracujících v muzeích v zaměstnaneckém poměru.

²²¹ Změna stanov proběhla v prosinci 1991, kdy se i jednotlivci mohli stát členy, a tak byla zachována kontinuita při řešení společných problémů v oboru.

²²² O pomoc byl požádán i český výbor ICOM, který v roce 1994 publikoval brožuru s názvem Profesionální etický kodex ICOM, Doporučení UNESCO o muzeích, kulturním a přírodním dědictví. K definování odborných pojmů byl přizván PhDr. Zbyněk Stránský (FF MU Brno), který vytvořil výklad odborných pojmů i s komentářem, který ovšem nebyl všemi stranami přijat. Pro potřeby legislativního jednání tedy komise zpracovala seznamovací materiál s názvem „Obecný rozsah znalostí pro činnost konzervátorů-restaurátorů“, známějšího pod názvem „Desatero KR“ a dále seznam s názvem „Obecný rozsah činností KR“, aby se sjednotil pohled na každodenní práci v oboru.

K začlenění pracovníků přírodovědných sbírek (tedy preparátorů) přímo do struktury komise došlo 10. října 1991, nastala změna názvu komise na Komisi konzervátorů-restaurátorů a preparátorů (dále KRP).²²³

Zrušení Muzeologického informačního a studijního střediska (MISS) proběhlo koncem roku 1991, tedy v době, kdy probíhala jednání o zakotvení profese a činnosti v nově připravovaných legislativních normách, kde byla komise odborným garantem za oblast muzeí a galerií. Pro řádné ukončení jednání došlo k prozatímní činnosti komise přímo pod hlavičkou Národního muzea. Toto trvalo do 17. března 1992, kdy bylo odsouhlaseno zástupci jednotlivých sekcí začlenění komise do AMG a změnu názvu na Oborovou komisi konzervátorů-restaurátorů a preparátorů (Oborová komise KRP).²²⁴

Na konci roku 1990 hrozilo zrušení i Státním restaurátorským ateliérům, byl vypracován materiál s názvem „Poznámky k výzkumu v oblasti péče o kulturní památky“, který poukazyval na nutnost existence takového pracoviště, které bude svým materiálem a lidským potenciálem realizovat potřeby zejména spojené s výzkumem a vývojem v oboru.²²⁵

Na zasedání komise v Praze 16. února 1995 byl přijat návrh organizačního řádu, že komise bude nadále definitivně pracovat pod hlavičkou AMG.²²⁶

Výstava přibližující práci KRP „Rozmluvy s minulostí pro budoucnost – kultura a příroda očima konzervátora-restaurátora a preparátora“ byla zahájena 12. listopadu 1996 v Hollareu v Národním muzeu.²²⁷ Základní myšlenka vycházela z Mezinárodní charty pro konzervaci a restaurování památek a lokalit. Umožnila návštěvníkovi poznat různorodost materiálů

---

²²³ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

²²⁴ V roce 1992 byla jedním z mála odborných výstupů komise úzká spolupráce s RNDr. Milošem Klímou z Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity a dalších významných institucí při vývoji a zdokonalování nové metody, při níž se využívá plazmatu. Spolupráce vyústila v říjnu 1993 v praktickou ukázkou při ošetření archeologických nálezů s následnou konzervací a experimentálně i ošetření skla, textilu a papíru.

²²⁵ Ke konci 80. let měly být vydávány sešity StRA, ve kterých měly být publikovány výsledky různých výzkumných zpráv zaměřené na problematiku restaurování a konzervování, všechny vydané sešity měly být zaslány všem krajským zástupcům sekcí. S postupným stěhováním StRA a jejím částečným rozpadem k realizaci těchto záměrů nedošlo.

²²⁶ Novým předsedou komise se stal Ing. Ivo Štěpánek z Technického muzea v Brně, který ve své funkci působí dodnes.

²²⁷ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

sbírkových předmětů muzeí, galerií, archivů a dalších institucí, které shromažďují kulturní a přírodní sbírkové předměty.²²⁸

Výstava byla rozdělena do tří samostatných částí. V první části bylo prezentováno zpracování předmětů od nalezení či získání do sbírek.²²⁹ V této části byla také velmi stručně diskutována otázka nahrazení nebo restaurování ztracených či poškozených částí sbírkových předmětů nebo uměleckých děl. V druhé části výstavy byl stručně charakterizován průzkum sbírkových předmětů a výzkum v oblasti konzervace.²³⁰ V rámci této části výstavy byla diskutována i otázka preventivní konzervace, tzn. podmínek prostředí, v němž jsou předměty uloženy, vystavovány či transportovány. Třetí část výstavy pak byla věnována vlastnímu konzervátorsko-restaurátorskému či preparátorskému zásahu.²³¹

Současně s otevřením výstavy se konal v Národním muzeu čtyřdenní seminář na téma „Novinky a zajímavosti z konzervátorské, restaurátorské a preparátorské praxe“, který připravilo Národní muzeum ve spolupráci s KRP při AMG a Technickým muzeem v Brně.²³²

Témata přednesených příspěvků se zabývala problematikou konzervace a restaurováním jednotlivých materiálů, konzervačních postupů a metod a výzkumem nových používaných lepidel, barviv a ostatních konzervačních prostředků.²³³

Posláním Komise konzervátorů-restaurátorů AMG ČR v dnešní době je přispívat svou odbornou činností v oblasti konzervace a restaurování k záchraně a zachování kulturního a přírodního dědictví. Cílem Komise je dosáhnout a udržovat vysokou odbornou úroveň

---

²²⁸ Na výstavě bylo možno shlédnout kolekci více než 200 předmětů shromážděných z třiceti pěti institucí z celé České republiky (muzea, galerie, ČSAV, Filmový archiv).

²²⁹ Zde bylo zdůrazněno, že předměty se dostávají do rukou odborníků často ve velmi kritickém stavu.

²³⁰ Velký důraz byl kladen na použití moderních metod analýzy a zkoumání předmětů z hlediska jejich materiálového složení, historické hodnoty a dalších průzkumů. Tedy ukázka spolupráce mnoha odborníků z různých oborů, protože všechny tyto výzkumy významně přispívají k celkovému pohledu na předmět a ke zhodnocení všech vlivů, které se mohou odrazit na výsledku práce.

²³¹ U historických sbírek byly předměty rozděleny podle jednotlivých materiálů, kde u každého druhu byly vystaveny charakteristické předměty, ukázky postupů konzervačního zásahu až po zkonzervované předměty. Přírodovědné sbírky byly rozděleny podle oborů a opět byl ukázán postup při preparaci jednotlivých předmětů.

²³² Semináře se zúčastnilo sto osmdesát konzervátorů-restaurátorů z České republiky a patnáct konzervátorů-restaurátorů ze Slovenské republiky. Poprvé se těchto konzervátorských seminářů zúčastnili i hosté z německého restaurátorského svazu Arbeitsgemeinschaft der Restauratoren.

²³³ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

konzervátorskou-restaurátorskou péči v muzeích, galeriích a všude tam, kde je činnost potřebná pro zachování, vědecké zpracování a prezentaci předmětů kulturního a přírodního dědictví.²³⁴

Komise podporuje rozvoj konzervátorství a restaurátorství pořádáním seminářů, konferencí²³⁵, kurzů a přednášek. Spolupracuje s různými institucemi a odborníky (ICOM, ICCROM) a zastupuje zájmy svých členů. Komise je přidruženým členem evropského svazu konzervátorských-restaurátorských organizací E.C.C.O.²³⁶

3.2.3.1. Pracovní skupina Kovy

Pracovní skupina Kovy při Komisi konzervátorů-restaurátorů AMG byla ustavena v Opavě v roce 2001. Cílem bylo řešit problémy ve skupině konzervátorů kovových památek, chemiků, muzeologů a historiků umění na společných pracovních setkáních.

Skupina pracovala na výzkumech týkajících se péče o kovové materiály. První jednodenní seminář se uskutečnil v Polabském muzeu v Poděbradech na téma restaurátorské průzkumy. V roce 2002 byla tématem stabilizace archeologických nálezů se závěrečným workshopem v Technickém muzeu v Brně. Následovala další témata jako povrchové úpravy na Vyšší odborné škole v Turnově, konzervace a restaurování šperku v Národním památkovém ústavu v Praze, konzervace stříbra v Archeologickém ústavu v Praze.

V roce 2003 vznikla předběžná osnova publikace „Konzervace a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin“. Vznik publikace byl reakcí na poptávku po odborné literatuře.²³⁷ Cílem publikace bylo popsat principy a zásady konzervace a restaurování kovových předmětů. Publikace předkládá souhrn poznatků z oblasti praktické aplikace, přírodních věd, humanitárních věd a uměleckého řemesla. V metodické části jsou

---

²³⁴ Komise měla k 26.3.2019 celkem 269 členů.

²³⁵ Zasedání přírodovědců-konzervátorů se konalo v letech 1985-1989. Následovaly odborné konzervátorské a restaurátorské semináře ve spolupráci s Technickým muzeem v Brně, pořádané v letech 1992-2006. Celorepubliková konference konzervátorů a restaurátorů je pořádána od roku 2007-dodnes. Je organizována Komisí konzervátorů-restaurátorů, Asociací muzeí a galerií ČR, ICOM ČR ve spolupráci s Technickým muzeem v Brně a Metodickým centrem konzervace v Brně atd. Konference má stále veliké renomé, příspěvky řeší aktuální výzkumy a zásahy na památkách všech materiálů.

²³⁶ Asociace muzeí a galerií ČR. Orgány AMG. *Komise konzervátorů-restaurátorů*. URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/komise-konzervatoru-restauratoru/hlavni-programove-linie-cinnosti#top>

²³⁷ HAVLÍNOVÁ, Alena. Deset let existence „Kovové skupiny“ KKR AMG. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2011, s. 112. ISBN 80-86413-62-4.

popsány aktuální, ale i tradiční osvědčené používané postupy. Na vydání spolupracovali přední odborníci zabývající se tematikou konzervování a restaurování kovů, materiálového průzkumu a společenských věd. Publikace byla vydána v roce 2011.²³⁸

Cílem skupiny je povznesení oboru restaurování kovů, zlepšit komunikaci mezi restaurátory, konzervátory a pracovníky ostatních muzejních profesí, rozvíjení kvality jejich spolupráce, zpracování nových poznatků, vědeckých trendů a jejich uplatnění v praxi i v oblasti vzdělávání. Skupina pořádá odborné semináře a workshopy.²³⁹

3.2.4. Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií

Prvním impulsem ke vzniku asociace muzeí bylo založení koordinační skupiny stávkových sborů pražských muzeí v roce 1989.²⁴⁰ V tomto kolektivu začaly vznikat dokumenty pro novou podobu oboru a vzniku asociace, která by sjednocovala názory a hájila zájmy muzejnictví v nových společenských podmínkách. Důležité bylo navázání kontaktů s muzejníky v jednotlivých krajích. Už v lednu 1990 probíhaly volby do připravovaného výboru.

Druhým impulsem bylo prohlášení Ústředního muzeologického kabinetu z prosince 1989, kde bylo formulováno osm základních požadavků pro budoucí české muzejnictví.²⁴¹ Většina požadavků byla totožná se stanovisky koordinační skupiny stávkových sborů pražských muzeí i s prohlášeními na mítincích muzejních pracovníků v regionech.

Na základě těchto dokumentů bylo Ústředním muzeologickým kabinetem 11. ledna 1990 svoláno diskusní fórum pracovníků muzeí a galerií s názvem „České muzejnictví dvacátého

---

²³⁸ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011. ISBN 978-80-86413-70-9.

²³⁹ Asociace muzeí a galerií ČR. Orgány AMG. *Pracovní skupina Kovy*. URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/komise-konzervatoru-restauratoru/pracovni-skupiny/pracovni-skupina-kovy>

²⁴⁰ Členskými institucemi byly: Národní muzeum, Národní technické muzeum, Umělecko-průmyslové muzeum, Národní galerie, Středočeská galerie v Praze.

²⁴¹ 1. spojit činnost muzeí s občanskými iniciativami, 2. umožnit muzeím plnit přirozené funkce muzeí, 3. řešit prostorové problémy muzeí – zrušit neúčelné expozice, 4. vytvořit ekonomické nástroje pro zajištění funkce muzeí, 5. navrhnout novou právní úpravu oboru muzejnictví, 6. zkvalitnit úroveň státní správy ve vztahu k muzeím, 7. kontrolovat snahy o vývoz sbírkových předmětů do zahraničí, 8. sjednotit snahy muzeí v obnoveném Svazu českých muzeí a galerií.

prvého století“. Z diskusního fóra vzešel konečný návrh na založení nového profesního sdružení.²⁴²

Ustavující sněm Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií (AMG) se konal 11. května 1990 v Praze v Anežském klášteře. Účastnilo se ho 80 zástupců muzeí a galerií.²⁴³

Asociace měla za úkol: zkvalitnit a profesionalizovat systém řízení muzeí; stanovit způsob hospodaření muzeí; budovat muzea jako specifické vědecké a kulturně výchovné organizace s informační základnou; pod garancí asociace vytvořit systém rozvoje teorie oboru; nově konstituovat československý výbor ICOM; přehodnotit dosavadní úlohu Národního muzea a Národní galerie - pod garancí Asociace; nově zpracovat legislativní normy oboru.

Asociace pracovala na modelu organizace muzejnictví v ČR s důrazem na součinnost s oborem památkové péče. Nové stanovy byly přijaty koncem roku 1991.

V období 1992-1997 se dotvořil systém regionálních a oborových kolegií a oborových komisí, kterým Asociace napomáhala v činnosti. Začaly vycházet publikace.²⁴⁴

Úkol zpracování kvalitního softwaru pro evidenci sbírek vyvrcholil v roce 1996 přípravou projektu DEMUS, jehož garantem se s podporou AMG stalo Moravské zemské muzeum v Brně.²⁴⁵ Dalším projektem byla „Pasportizace sbírek muzeí ČR“. Asociace začala budovat informační soustavy o muzejnictví v ČR.²⁴⁶

Asociace se od svého ustanovení snažila o legislativní řešení ochrany sbírek v muzeích a galeriích. Vleklá jednání vyvrcholila až v roce 2000 vydáním Zákona č. 122/2000 Sb. o ochraně sbírek muzejní povahy.

---

²⁴² ŠEBEK, František. Prvních deset let Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 5-16.

²⁴³ Do konce roku 1990 vstoupilo do AMG 133 muzeí a 5 galerií.

²⁴⁴ Věstník AMG byl vydáván od roku 1991, měl informovat členská muzea o dění v Asociaci a v českém muzejnictví.

²⁴⁵ Od roku 2016 probíhá příprava nového projektu „Národní platformy pro správu a evidenci muzejních sbírek“ tzv. ELVIS, který má plně nahradit DEMUS. Na tomto projektu spolupracuje AMG s Národním muzeem v Praze.

Exekutiva Asociace muzeí a galerií ČR. *Zprávy o plnění Strategických cílů AMG v období 2016-2018*. Praha, 2018.

²⁴⁶ Vydání prvních adresářů muzeí a odborných pracovníků jednotlivých profesí, které garantují oborové komise. Řešení návrhu systému registrace a akreditace muzeí a galerií ČR a muzejní standardy. Vydavatelská činnost: Kalendárium akcí muzeí na příslušný rok vyšlo poprvé v roce 1997; výběrová bibliografie muzeologické literatury.

Asociace spolupracuje s výborem ICOM a pracuje v duchu principů stanovených Etickým kodexem Mezinárodní rady muzeí ICOM.²⁴⁷

Dnes se Asociace podílí na legislativní činnosti vztahující se k muzejnictví, zastupuje zájmy členů vůči zřizovatelům a jiným právnickým a fyzickým osobám. Spolupracuje na tvorbě koncepcí významných projektů a s odbornými pracovišti, případně taková zřizuje. Zajišťuje různé formy vzdělání pracovníků muzeí a galerií²⁴⁸ a zprostředkovává kontakty mezi pracovníky. Systematicky propaguje a popularizuje jak činnost muzeí a galerií, tak činnost vlastní.²⁴⁹ Provádí vydavatelskou a nakladatelskou činnost, zpracovává data a poskytuje rešeršní služby. Provádí vědecký výzkum a vývoj a pořádá výstavy, veletrhy, konference, přehlídky, odborné kurzy a školení.²⁵⁰

---

²⁴⁷ ŠEBEK, František. Prvních deset let Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 5-16.

²⁴⁸ Asociace pořádá základní a nástavbové kurzy Škola muzejní propedeutiky.

²⁴⁹ Např. Festival muzejních nocí, Národní soutěž muzeí Gloria musaealis

²⁵⁰ Asociace muzeí a galerií. Základní dokumenty. *Stanovy Asociace muzeí a galerií České republiky, z.s.*

URL: https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/stanovy-amg#_lenstv__v_AMG

4. Vzdělávání

Lze obecně napsat, že výuka konzervování a restaurování souvisí s rozvojem muzejnictví a potřebou zvýšit odbornost muzejních pracovníků.

Zájem o problematiku kvalifikace muzejních pracovníků je možné doložit již v první polovině 19. století u některých představitelů zemských muzeí, šlo o požadavek kvalitních pracovníků v daném vědním oboru. První změny nastaly už v druhé polovině 19. století, kdy byly zakládány vlastivědné a uměleckoprůmyslové ústavy. Zvláště představitelé regionálního muzejnictví si uvědomovali nedostatečnou kvalitu většiny odborného personálu a tím související degradaci muzejní práce v očích odborné a laické veřejnosti.²⁵¹ Rozdílné názory a problematika edukace byly řešeny už při muzejních sjezdech pořádaných od začátku 90. let 19. století.²⁵² Důraz byl kladen na doplňování vlastní kvalifikace prostřednictvím každodenní praxe, soukromého studia či exkurzí v jiných muzeích.²⁵³ Důležité bylo studovat literaturu (odborné příručky a metodické materiály) a udržovat kontakty s jinými odborníky.

Zkušenosti a znalosti byly předávány v rámci muzejních sjezdů, k nimž od počátku 20. století přibyla zasedání prvních muzejních svazů působících na území českých zemí (Svaz rakouských uměleckoprůmyslových muzeí, Svaz německo-moravských místních muzeí). Širší okruhy témat nabízely i vydávané muzejní časopisy a revue zabývající se jednotlivými aspekty muzejní práce (Věstník československých muzeí a spolků archeologických, Československé letopisy musejní).²⁵⁴

Byly učiněny pokusy a navázání osobních kontaktů mezi odborníky a muzejními pracovníky. Edukaci se věnoval ředitel Uměleckoprůmyslového muzea v Brně Julius Leisching (1865-1933), který na toto téma zveřejnil článek v německém časopise

---

²⁵¹ Ve venkovských muzeích působili pouze dobrovolníci, především z řad učitelů.

²⁵² Zmínku o potřebě odborně vzdělaných muzejních pracovníků můžeme najít u Klimenta Čermáka (ČERMÁK, Kliment. *Výchova v museologii*. In *Věstník československých muzeí a spolků archeologických*, č. 12, 4/1901, s. 173-176), Zdeňka Wirtha atd.

²⁵³ JAGOŠOVÁ, Lucie - KIRSCH, Otakar. Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922-1951. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. In *MUZEUM*, č. 1, 51/2013, s. 3-16.

²⁵⁴ Tamtéž.

Museumskunde, kde upozornil na potřebu permanentního vzdělávání muzejních pracovníků.²⁵⁵

Významnou součástí výchovy a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů byly už od 20. let 20. století kurzy, pořádané různými institucemi pod patronací významných osobností muzejního života.²⁵⁶ Postgraduální kurzy, pomaturitní kurzy, letní školy byly organizovány až v druhé polovině 20. století. Pro vznik postgraduálního studia byla vedena jednání mezi Laboratoří chemie restaurování uměleckých děl a Státními restaurátorskými ateliéry.²⁵⁷

Ač byly vzneseny požadavky na zavedení středoškolské odborné přípravy konzervátorů a restaurátorů, nebylo toto studium plnohodnotně zavedeno. Leopold Zemene ve svém referátu K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR z roku 1988 píše, že konzervátor a restaurátor musí osvědčit svou kvalitu dlouholetou praxí. V muzeu by měl pracovat absolvent specializované střední školy.²⁵⁸

Především krajská muzea by měla být obsazena konzervátory se středním odborným vzděláním, doplňované školením, dlouhodobými kurzy apod. Vedoucím dílen a laboratoří by měl být pracovník se středním odborným nebo vysokoškolským vzděláním.²⁵⁹

Rozdíl v chápání konzervátorské práce a přípravy na ní byl posuzován z hlediska konzervátora-restaurátora pracujícího volně na záchraně jednotlivých, unikátních kusů či souborů, nebo z hlediska potřeby konzervátorské péče v instituci, zodpovědné za záchranu tisíce sbírkových předmětů. Konzervátor pracující volně by měl osvědčit své kvality

---

²⁵⁵ Do edukačního procesu měli vstupovat pracovníci centrálních muzeí, kteří by jako specialisté na jednotlivé sféry muzejní činnosti své vědomosti pravidelně zprostředkovali širokému okruhu zájemců.

²⁵⁶ Kurzy pořádal např. Stocký pod Svazem československých muzeí, Helfert v Lektorátu muzejnictví v Brně, Odborná komise konzervátorů apod.

²⁵⁷ KOTLÍK, Petr. Výchova a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní poradě v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988.* Praha, 1989, s. 81-85. ISBN 80-7037-004-1.

²⁵⁸ ZEMENE, L. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní poradě v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988.* Praha, 1989, s. 58-61. ISBN 80-7037-004-1.

Na celostátní pracovní poradě byly vetyčeny další cíle: zajistit odpovídající začlenění restaurátorů do systému kvalifikovaných činností a ve spolupráci s ministerstvem dořešit problematiku dalšího vědeckého, vysokoškolského a středoškolského vzdělávání pracovníků.

²⁵⁹ PÁGO, Ladislav. Úvod do muzejní konzervace. In *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty II.* Brno: Moravské muzeum, 1976, s. 13-21.

dlouholetou praxí²⁶⁰, pro muzeum bude důležitý připravený absolvent specializované střední školy, znalý vlastností historických a novodobých materiálů, příčin a projevů jejich degradace, způsobů technologie jejich záchrany a mající dostatečný přehled o kulturně historickém a uměleckém vývoji společnosti.²⁶¹

Nejdůležitějším mezníkem bylo začlenění výuky konzervování a restaurování do programů vysokých škol a později vyšších odborných škol. Konzervace se tím pádem mohla stát interdisciplinárním oborem, který byl po léta vyžadován.²⁶²

Ve světě v devadesátých letech nebyly vysoké školy se zaměřením na umělecké restaurování a konzervování uměleckých řemesel. Výuka probíhala formou postgraduálních kurzů nebo studií v institutech v návaznosti na předchozí vysokoškolské odborné vzdělání v různých oblastech přírodních a humanitních věd.²⁶³

4.1. Lektorát muzejnictví v Brně

Lektorát vznikl v roce 1921 při Filosofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, byl snahou o systematictější vzdělávání odborných muzejních pracovníků na akademické půdě. Do jeho čela byl postaven Jaroslav Helfert (1883-1972)²⁶⁴, který se snažil o realizaci autonomní muzejní politiky na Moravě.²⁶⁵

V roce 1922 se začalo s pravidelnými přednáškami určenými pro studenty historie, náplň přednášek si mohl pedagog určit sám. Jednalo se o systém ročních kurzů. Helfert kladl důraz

---

²⁶⁰ Tzn. konzervátor – restaurátor pracující volně byl chápán především jako řemeslník.

²⁶¹ ZEMENE, L. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 58-61. ISBN 80-7037-004-1.

²⁶² Špét uvádí pro rok 1985 pět vysokoškolsky vzdělaných pracovníků v konzervátorských dílnách v ústředních muzeích a muzeích Národního výboru. Ostatní pracovníci získali většinou středoškolské vzdělání. Část pracovníků se zúčastnila konzervátorských kurzů v Moravském muzeu v Brně a v nově vzniklém pomaturitním studiu konzervátorství, které z pověření Ministerstva kultury ČSR organizoval Ústřední muzeologický kabinet.

ŠPÉT, Jiří. Úkoly muzejní konzervace v sedmé pětiletce. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 6-24.

²⁶³ KRYL, Ladislav. Odpověď na dopis prof. Karla Strettiho. In *Sedmé zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1991, s. 244-248. ISBN 80-7037-016-5.

²⁶⁴ Helfert zastával postavení neoficiálního ředitele Moravského zemského muzea, podílel se na reorganizaci místního muzejnictví, prosadil změny ve správě a národnostním složení muzea.

²⁶⁵ V Praze už fungoval Lektorát nauky o ochraně historických a uměleckých památek pod vedením Václava Wagnera.

na soustavnou a názornou výuku potřebnou k teoretickému a odbornému vzdělání budoucích muzejníků, kteří měli následně obsadit posty ve velkých muzeích.²⁶⁶ Lektorát pod vedením Helferta fungoval až do března 1939, kdy s příchodem okupačních vojsk odstoupil ze své ředitelské funkce. Výuka na Lektorátu probíhala až do roku 1951²⁶⁷, došlo však ke změnám ve výuce, která byla orientována více prakticky. Lektorát se postupem času stával spíše součástí výukového programu jednotlivých akademických oborů. Po roce 1951 byla pozornost soustředěna na jiný obor kulturního dědictví – památkovou péči.

Lektorát je dnes chápán jako důsledek intenzivního rozvoje muzejnictví v českých zemích. Zmínky o Lektorátu lze nalézt v několika zahraničních publikacích a článcích, které ho právem zařazují ke kořenům muzeologického myšlení.²⁶⁸

4.2. Kurzy základů muzejní konzervace v Brně

Kurzy, které měly rozšířit znalosti odborného vzdělání konzervátorů pracujících v ochraně sbírkových předmětů, byly pořádané Federální komisí pro konzervaci v muzeologickém oddělení Moravského muzea od roku 1969.²⁶⁹ Kurzy byly původně otevřeny především pro pracovníky Moravského muzea v Brně a ostatní konzervátory muzeí a galerií Jihomoravského kraje. Kurzy organizovalo metodicko-muzeologické oddělení muzea.²⁷⁰

Konzultační kurzy v rozsahu 170 hodin probíraly prakticky celou problematiku muzejní konzervace a ochranu sbírek z hlediska materiálů, organizace a pracovních metod.²⁷¹ Přednášejícími byli známé osobnosti oboru Václav Čupr, Jiří Boris Pelikán, Ludvík Losos,

---

²⁶⁶ Studium bylo rozděleno na čtyři okruhy: 1) poznání památek sbírkového obvodu muzea, 2) akviziční činnost, 3) zajišťování památek (inventarizace, katalogizace, konzervace a restaurace) 4) prezentace. V konzervátorské a restaurátorské části Helferta zastupoval Emanuel Danio (1901-1974). Studenti byli seznámeni i s organizací a řízením muzeí a historií a složením sbírkových fondů, cíleno především na moravskou provenienci.

²⁶⁷ Helfert v letech 1946-1950 obnovil svoji výchovně-vzdělávací činnost v Lektorátu. Jeho primární činností však byla poválečná obnova muzejní sítě v pohraničí.

²⁶⁸ JAGOŠOVÁ, Lucie - KIRSCH, Otakar. Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922-1951. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. In *MUZEUM*, č. 1, 51/2013, s. 3-16.

²⁶⁹ ZEMENE, Leopold. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

²⁷⁰ PERNES, Jiří. *Metodický list – M/1982/2*. Brno, 1982, s. 6.

²⁷¹ ZEMENE, Leopold. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

Ladislav Págo, Leopold Zemene, Zbyněk Stránský atd.²⁷² Kurzy byly ukončeny vypracováním a obhajobou „mistrovské práce“ a komisionální ústní zkouškou. Přednášky byly doplněné několika exkurzemi na konzervátorská pracoviště brněnských institucí. Pro praktickou laboratorní výuku nebyly podmínky. Do studia bylo přijímáno 50 účastníků. Kurzy nešlo brát jako plnohodnotné vzdělání, ale pouze jako doškolování konzervátorů.²⁷³

Výukový program se postupně vyvíjel v souvislosti s rozvojem konzervace, která se měnila jak po metodické, tak po technické stránce. Postupně byl zkvalitněn obsah i forma kurzů.

Pro posluchače kurzů už v roce 1970 vydalo Moravské muzeum Muzeografické učební texty – Základy muzejní konzervace. Druhý rozšířený díl vyšel v roce 1976 a třetí v roce 1989. Učení texty obsahují stručný přehled o konzervaci materiálů, na jednotlivých kapitolách se podíleli tehdy nejvýznamnější odborníci v oboru konzervace a výzkumu.²⁷⁴ V jedné z kapitol druhého dílu jsou velmi detailně popsány potřebná zařízení a chemikálie pro práci v muzejní konzervační dílně.²⁷⁵ Třetí nejobsáhlejší díl uvádí příčiny poškození a metody konzervace organických i anorganických látek. V úvodu jsou vysvětleny základní pojmy muzejní konzervace v dobovém kontextu.²⁷⁶ Jedna z kapitol zmiňuje potřebu použití moderních analytických instrumentálních metod pro poznání zkoumání stavu ohrožení či poškození sbírkových předmětů, určení produktů koroze, jejich struktury a složení.²⁷⁷ Šlo o zařazení metod průzkumu do běžné konzervátorské a restaurátorské praxe.

---

²⁷² HAVLÍNOVÁ, Alena. K dění v pracovních skupinách KKR AMG. Změny ve vedení pracovní skupiny kovy. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 237-238. ISBN 978-80-86413-89-1

²⁷³ ZEMENE, Leopold. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

²⁷⁴ Z. Stránský, L. Págo, L. Losos, V. Čupr, J. Čejka, J. Zelinger, L. Zemene, P. Kotlík.

²⁷⁵ PÁGO, Ladislav. Úvod do muzejní konzervace. In *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty II*. Brno: Moravské muzeum, 1976, s. 13-21.

²⁷⁶ Kol. autorů. *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989.

²⁷⁷ ČEJKA, Jiří. Fyzikální a fyzikálně-chemické (instrumentální) analytické metody a jejich využití při ochraně, konzervaci a při vědeckém zpracování sbírkových předmětů. In *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989, s. 15-35.

Kurzy absolvoval velký počet pracovníků muzeí, galerií, památkové péče, archivů uměleckých řemesel atd.²⁷⁸

4.3. Pomaturitní studium konzervace muzejních sbírek v Praze

Ministerstvem kultury ČSSR bylo 1. září 1981 zřízeno pod záštitou Ústředního muzeologického kabinetu Národního muzea v Praze pomaturitní studium konzervace muzejních sbírek.²⁷⁹ Dvouleté dálkové konzultační studium v rozsahu 160 hodin bylo určeno konzervátorům muzeí a ostatních institucí, pověřených ochranou kulturně historických předmětů, kteří měli nejméně tříletou praxi. V osnovách byly obecné i konzervátorsky specializované, přírodovědné i kulturně historické předměty.²⁸⁰ Vybrané kapitoly z chemie přednášel Jiří Zelinger a Josef Šilha, muzeologii Jiří Špét. Laboratorní praxe z obecné chemie probíhala v dočasně zapůjčených laboratořích Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Na výuce se také podílely Restaurátorské ateliéry.²⁸¹ Studium končilo vypracováním a obhajobou písemné odborné práce a ústní zkouškou z předmětů stanovených učebním plánem. Do studia bylo přijímáno 25 studentů.²⁸²

Kurzy sice přispěly ke zvýšení úrovně konzervátorské práce v muzeích, ale potýkaly se s řadou improvizací. Chyběly trvalé prostory pro přednášky, neexistovala skripta pro přednášené předměty. Kurzy neřešily absenci systematické přípravy muzejních konzervátorů s úplným odborným středoškolským vzděláním.²⁸³

---

²⁷⁸ Pro rok 1976 je uvedeno 250 absolventů kurzů. Kol. autorů. *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty II.* Brno: Moravské muzeum, 1976, s. 4.

²⁷⁹ ŠPÉT, Jiří. Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985). Praha: Národní muzeum, 1988, str. 287.

²⁸⁰ ZEMENE, Leopold. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988.* Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

²⁸¹ HAVLÍNOVÁ, Alena. K dění v pracovních skupinách KKR AMG. Změny ve vedení pracovní skupiny kovy. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory.* Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 237-238. ISBN 978-80-86413-89-1

²⁸² Podobný kurz vznikl později i v Bratislavě

²⁸³ ZEMENE, Leopold. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988.* Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

4.4. Maturitní obor Konzervátorství a restaurátorství v Praze

Obor Konzervátorství a restaurátorství byl na Střední průmyslové škole grafické založen v roce 1954. Iniciátorem jednorázového čtyřletého studia restaurování historických knižních vazeb a listin byl tehdejší ředitel školy Alois Tomasy a Josef vyskočil, který byl zakladatelem restaurátorské dílny pražského Klementina.²⁸⁴

Pravidelné studium bylo na škole zavedeno až od roku 1975.²⁸⁵ Studijní obor 82-45-5 Konzervátorství a restaurátorství vznikl jako čtyřleté denní studium absolventů základní školy zakončené maturitou. Šlo o přípravu konzervátorů hmotných artefaktů s důrazem na ochranu archiválií, knih a knižních vazeb, tedy konzervátorů papíru a kůže. Studenti získali poznatky i z ochrany jiných materiálů, jako byly textilie, sklo, keramika, porcelán, dřevo a kovy.²⁸⁶

Studenti absolvovali specializované předměty, které je měli připravit na konzervátorskou a restaurátorskou praxi. Jednalo se o technologie materiálů a používanou metodiku, výtvarnou přípravu a písmo. Studenti se za své studium účastnili pravidelných odborných praxí ve významných institucích - ve Státním archivu v Praze, v konzervátorských a restaurátorských dílnách Národního muzea, v Muzeu hlavního Města Prahy pod vedením Jana Josefa, v Archeologickém ústavu v Praze pod vedením Mojžíra Soudného a ve Státních restaurátorských ateliérech. Pravidelné byly i praxe v okresních muzeích. Studiu bylo mimo maturity zakončeno obhajobou vykonané konzervátorské a restaurátorské práce.²⁸⁷

Střední průmyslová škola grafická se studijní obor 82-42-M/01 Konzervátorství a restaurátorství podržela dodnes.²⁸⁸

---

²⁸⁴ VANIŠOVÁ, M. Charakteristika oboru. *Konzervátorství a restaurátorství*.

URL: <https://www.hellichovka.cz/spsg/graficky-design/charakteristika-oboru/konzervatorstvi-a-restauratorstvi>

²⁸⁵ Štěpánek uvádí rok 1979 jako rok založení oboru. ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

²⁸⁶ Myšlenkou bylo vytvořit obor pro všechny materiálové oblasti ochrany hmotných památek při nějaké střední umělecko-průmyslové škole. Problémem bylo poskytnutí dostatečných pracovních míst pro absolventy v institucích a jejich ohodnocení. ZEMENE, L. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

²⁸⁷ RAKOVÁ, Marcela. Archiv v osobním vlastnictví. 1985-1989.

²⁸⁸ VANIŠOVÁ, M. Charakteristika oboru. *Konzervátorství a restaurátorství*. [cit. 2019-05-04]

URL: <https://www.hellichovka.cz/spsg/graficky-design/charakteristika-oboru/konzervatorstvi-a-restauratorstvi>

4.5. Konzervování a restaurování jako vysokoškolský studijní obor

Konzervování a restaurování objektů kulturního dědictví bylo povětšinou chápáno jako umělecká a řemeslná činnost. Restaurátorům a konzervátorům proto mnohdy chybělo komplexní vzdělání. Kvalitní konzervátor-restaurátor potřebuje pro svou práci znalosti z historie umění, muzeologie a dějin uměleckých řemesel, ale také dobré znalosti z přírodovědných a technologických oborů – chemických a materiálových.²⁸⁹ Pro tento interdisciplinární obor bylo tedy nutné vytvořit obory na vysokých školách.²⁹⁰ Výuka na školách by neměla stagnovat, ale měla by se vyvíjet a přizpůsobovat měnícím se trendům v ochraně kulturního dědictví.

Samostatné obory konzervování-restaurování začaly vznikat po roce 1989 na různých typech škol, do té doby nevznikl požadavek institucí na vysokoškolsky vzdělané konzervátory kulturních památek, proto ani nebyla ministerstvem školství provedena potřebná rozhodnutí.²⁹¹

Komise KRP na svém zasedání v roce 1993 založila pracovní skupinu zabývající se problematikou výuky a vzdělávání v rámci profese, protože otázka vzdělávání nebyla stále optimálně vyřešena.²⁹²

Postupně byly zavedeny obory zabývající se konzervováním a restaurováním na řadě vysokých škol: v Ateliéru restaurování výtvarných děl malířských a polychromních plastik na Akademii výtvarných umění v Praze, na Fakultě chemické technologie Vysoké školy chemicko-technologické v Praze, na Fakultě přírodovědecké Masarykovy univerzity v Brně,

---

²⁸⁹ NOVÁK, Pavel at al. Obory studijního programu „Konzervování-restaurování objektů kulturního dědictví – uměleckořemeslných děl“ na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (a jejich srovnání s analogickými obory v české republice). In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 132-135. ISBN 978-80-86413-89-1.

²⁹⁰ STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. K problémovým otázkám muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 34-41.

²⁹¹ KOTLÍK, Petr. Výchova a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 81-85. ISBN 80-7037-004-1.

V roce 1988 při celostátní pracovní poradě v Moravanoch nad Váhom měl vzniknout požadavek pro ministerstvo kultury, který měl být předán ministerstvu školství, mládeže a tělesné výchovy.

²⁹² Komise diskutovala o legislativních otázkách ve vztahu k muzejnictví a oboru konzervování-restaurování. Zdůrazňovala význam etického kodexu KRP a nutnost aplikace mezinárodních standardů a ujasnění terminologie.

ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

na Filozoficko-přírodovědecké fakultě Slezské univerzity v Opavě a na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice.

V následujících podkapitolách jsou popsány vysoké a vyšší odborné školy, které mají výuku zaměřenou především na konzervování a restaurování uměleckořemeslných děl s přihlédnutím na kovové materiály, tedy nejsou zohledněny výtvarné a umělecké školy.²⁹³

Rozdíly v koncepci jednotlivých studijních plánů byly způsobené rozdílností v zájmových objektech (výtvarná díla, umělecká díla, archeologické nálezy, stavební památky), nebo orientaci na určité materiály. Rozdíly byly také dány orientací buď na konzervování či restaurování např. na VŠCHT v Praze bylo směřováno studium směrem k restaurování. Na Masarykově univerzitě v Brně bylo vedeno studium směrem ke konzervátorské činnosti v muzeích, případně na analýzu historických materiálů.²⁹⁴

Všechny studijní programy či obory byly a jsou podrobovány pravidelné akreditaci akreditační komise ministerstva školství, některé jsou řazeny do chemických oborů (Masarykova univerzita v Brně) a jiné do uměleckých oborů (Fakulta restaurování Univerzity Pardubice a Akademie výtvarných umění), případně mezi historické vědy (Slezská univerzita v Opavě). Program na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze je posuzován jak pracovní skupinou akreditační komise pro obory chemické, tak skupinou pro obory umělecké.²⁹⁵

Se strukturou vzdělávacích programů a tedy se strukturou znalostí absolventů – konzervátorů, restaurátorů by mělo souviset i udělování Povolení k restaurování kulturní památky Ministerstva kultury.²⁹⁶ Není nikde definováno, co by měl restaurátor nebo konzervátor pro danou skupinu památek znát (znalosti v jakých uměnovědných či

---

²⁹³ Žádný ze studijních oborů Fakulty restaurování Univerzity Pardubice neobsahuje přednášky věnované přímo kovovým materiálům. Přesto studenti získají základní znalosti o sanační konzervaci kovových materiálů, které často bývají součástí výtvarných děl např. knižní vazby. Pro úplnost výčtu škol, které se zabývají konzervováním uměleckořemeslných děl, jsem Fakultu restaurování a její obory uvedla.

²⁹⁴ KUČEROVÁ, Irena – NOVÁK, Pavel. Vysokoškolské studium zaměřené na konzervování a restaurování v České republice. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 5.-7.9.2006 Cheb*. Brno, 2006, s. 12-15. ISBN 80-86413-35-7.

²⁹⁵ KOTLÍK, Petr. Přírodovědné vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 9.-11.9.2008 Příbram*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 115-117. ISBN 978-80-86413-49-5.

²⁹⁶ Podle § 14, odst. 8, zákona č. 20/1987 Sb. V současnosti se tak děje na základě posouzení žádosti doložené potvrzením o dosaženém vzdělání a minimálně třemi restaurátorskými zprávami dokládajícími schopnosti žadatele v oblasti, v níž o povolení žádá. Licence se dělí podle Třídníku specializací restaurátorských prací. Příloha č 1.

přírodovědných oborech a v jakém rozsahu by měl mít). Plně se v tomto bodě spoléhá na akreditace studijního oboru, který žadatel absolvoval.²⁹⁷

4.5.1. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

4.5.1.1. Laboratoř chemie restaurování uměleckých děl

Laboratoř chemie restaurování vznikla jako samostatné pracoviště zabývající se technologickými problémy konzervace, restaurováním a obnovy památek na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze v lednu 1974 pod vedením Jiřího Zelinger.²⁹⁸ Pracoviště zahájilo svoji výzkumnou, pedagogickou a publikační činnost v září 1974. Zřízení tohoto pracoviště souviselo se smlouvou o „spolupráci při hledání příčin stárnutí uměleckých děl a zároveň i optimálních způsobů jejich konzervace“ uzavřenou mezi Vysokou školou chemicko-technologickou a Akademií výtvarných umění v Praze.²⁹⁹ Laboratoř spolupracovala na svých výzkumech i se Státními restaurátorskými ateliéry v Praze i Bratislavě, Projektovým ústavem dopravních a inženýrských sítí, Pražským stavebním podnikem, Chemickými závody Sokolov (vývoj fasádních nátěrových hmot).³⁰⁰

Laboratoř poskytovala vzdělání technologům konzervování. Ročně končil jeden až dva posluchači po předložení diplomové práce na téma konzervace materiálů památkových

---

²⁹⁷ KOTLÍK, Petr. Přírodovědné vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 9.-11.9.2008 Příbram*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 115-117. ISBN 978-80-86413-49-5.

²⁹⁸ NOVÁK, Michal. VŠCHT Praha. Ústav chemické technologie. *Historie ústavu*. URL: <https://restauro.vscht.cz/historie>

²⁹⁹ Ve spolupráci s Kanceláří prezidenta republiky byly např. určovány obsahy vybraných solí v některých objektech Pražského hradu. Na základě výsledků bylo upuštěno od používání chemických prostředků k odstraňování sněhů v areálu Hradu.

³⁰⁰ ZELINGER, Jiří. 15 let činnosti Laboratoře chemie restaurování uměleckých děl na VŠCHT Praha. In *Památky a příroda*. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, č. 1, 15/1990, s. 26-28.

objektů.³⁰¹ Přednášky v Laboratoři vedli další významní technologové např. Petr Justa, Petr Kotlík, Michal Ďurovič.³⁰²

Jiné odborné technologické pracoviště se zaměřením na ochranu a obnovu památek v republice v době vzniku Laboratoře neexistovalo.³⁰³

Laboratoř publikovala své výzkumy prostřednictvím časopisu Památky a příroda³⁰⁴, v Chemických listech, ve Sborníku VŠCHT. Laboratoř organizovala v letech 1978-1980 čtyři semináře, ze kterých vyšly sborníky.³⁰⁵

Laboratoř v roce 1976 vydala dvoudílná skripta Chemické problémy restaurování uměleckých děl. První díl se věnoval polymerům a jejich přípravě, vlastnostem a zpracováním. Druhý díl se zabýval poškozením a ochranou dřeva, sedimentárními horninami a vodnými disperzemi polymerů, které se používají při konzervování a desaturování uměleckých děl. Skripta vznikla na základě literárních údajů a experimentálních dat získaných v Laboratoři, měla posloužit jako studijní materiál aktuálních problémů pro konzervátory a restaurátory.³⁰⁶

Sborník ze semináře Koroze a konzervace památkových předmětů ze železa vyšel v roce 1981. Uváděl poslední názor na konzervaci železa a na možnosti protikorozi ochrany.³⁰⁷

Knihy Chemie v práci konzervátora a restaurátora vyšla poprvé v roce 1982. Shrnovala základní chemické problémy spojené s korozi a konzervací anorganických a organických materiálů památkových objektů – dřeva, papíru, usně, kamene. Kniha obsahuje i přehled

---

³⁰¹ Studovat šlo i dálkově. Od roku 1978-1988 ukončilo studium dvacet studentů, z nichž patnáct pracovalo v oblasti památkové péče.

KOTLÍK, Petr. Výchova a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988.* Praha, 1989, s. 81-85.

³⁰² HAVLÍNOVÁ, Alena. K dění v pracovních skupinách KKR AMG. Změny ve vedení pracovní skupiny kovy. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory.* Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 237-238. ISBN 978-80-86413-89-1

³⁰³ NOVÁK, Michal. VŠCHT Praha. Ústav chemické technologie. *Historie ústavu.* URL: <https://restauro.vscht.cz/historie>

³⁰⁴ V časopise Památky a příroda byly zveřejňovány výsledky nových výzkumů, umělecko-historické exkurzy, otázky památkové péče, články z oboru technologie, konzervování, restaurování a reportáže za zahraničí.

³⁰⁵ Témata seminářů byly: Koroze a konzervace památkových objektů; Polymerní fasádové nátěry pro obnovu historických objektů; Koroze a konzervace památkových objektů ze železa; Koroze památkových objektů ze dřeva.

³⁰⁶ ZELINGER, Jirí et al. *Chemické problémy restaurování uměleckých děl. II. díl.* Praha: VŠCHT, 1976.

³⁰⁷ Kol. autorů. *Koroze a konzervace památkových předmětů. Září 1980.* Praha: VŠCHT, 1981.

vlastností nejběžnějších přírodních i syntetických látek používaných ke konzervaci a restaurování.³⁰⁸

Pracovníci Laboratoře se od devadesátých let podíleli na práci Odborné skupiny přírodovědců – konzervátorů kulturních památek při Městském výboru Společnosti průmyslové chemie ČSVTS v Praze, která do určité míry navázala na tradici seminářů i na vydávání sborníků přednášek.³⁰⁹

Pracovníci Laboratoře se jako externí učitelé podíleli na výuce restaurátorů na AVU, v pomaturitním studiu pro pracovníky památkové péče organizovaném Ústředím muzeologickým kabinetem a v Mezinárodní letní škole muzeologie v Brně.³¹⁰

Po roce 1989, při reorganizaci kateder školy a přeměně na ústavy se z odborného pracoviště stalo pracoviště vědecko-pedagogické – Ústav chemické technologie restaurování památek a pod tímto názvem existuje na Fakultě chemické technologie dodnes.³¹¹ Obor Technologie konzervace a restaurování památek byl pětiletý. Studium obsahovalo přednášky z běžných předmětů studia fakulty Chemické technologie VŠCHT v Praze a ještě předmětů Chemické a fyzikální problémy konzervace památek, Analytické metody a průzkum památek, dále pak na fakultě architektury ČVUT přednášky Vývoj architektury, Historické konstrukce, materiály a jejich rekonstrukce, Rekonstrukce a ochrana památek, Vývoj výtvarného a užitkového umění a na Akademii výtvarných umění přednášky Historické a současné technologie restaurátorských postupů. Od třetího ročníku se studenti podíleli na vědecké práci Laboratoře.³¹² Odbornou praxi získávali na význačných konzervátorských pracovištích.³¹³

---

³⁰⁸ ZELINGER, Jiří et al. *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. 2. vydání. Praha: Academia, 1987.

³⁰⁹ ZELINGER, Jiří. 15 let činnosti Laboratoře chemie restaurování uměleckých děl na VŠCHT Praha. In *Památky a příroda*. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, č. 1, 15/1990, s. 26-28.

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ NOVÁK, Michal. VŠCHT Praha. Ústav chemické technologie. *Historie ústavu*. URL: <https://restauro.vscht.cz/historie>

³¹² ZELINGER, Jiří. 15 let činnosti Laboratoře chemie restaurování uměleckých děl na VŠCHT Praha. In *Památky a příroda*. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, č. 1, 15/1990, s. 26-28.

Z přibližně 30 absolventů, kteří ukončili diplomovou práci své studium v Laboratoři od roku 1978 (včetně 4 zahraničních), našlo 15 z nich uplatnění v oblasti památkové péče. Jeden až dva posluchači ročně ukončovali svá studia od devadesátých let po předložení diplomové práce na témata konzervace materiálů památkových objektů. Od založení Laboratoře vznikly i tři kandidátské disertační práce s tématy technologie konzervace památek.

³¹³ KOTLÍK, Petr. Výchova a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha: Bratislava, 1989, s. 81-85.

4.5.1.2. Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl

V prosinci 2004 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR akreditovalo bakalářský studijní program s názvem Konzervování-restaurování objektů kulturního dědictví – uměleckořemeslných děl na Fakultě chemické technologie. Tento studijní program vychází z tradice pedagogické a vědecko-výzkumné činnosti Fakulty chemické technologie, zejména z činnosti Ústavu chemické technologie restaurování památek, Ústavu kovových materiálů a korozního inženýrství a Ústavu skla a keramiky. Mezioborový program vznikl ve spolupráci s vyššími odbornými školami³¹⁴, které mají dlouholeté praktické zkušenosti s umělecko-řemeslnými, restaurátorskými a konzervátorskými pracemi, s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy a Akademií výtvarných umění v Praze. Spojení Vysoké školy chemicko-technologické a oboru Konzervování – restaurování mělo vést ke spojení uměleckých a řemeslných znalostí se znalostmi z přírodovědných, technických a humanitních oborů a mělo přispět ke zvýšení úrovně konzervování-restaurování.

Studijní program zahrnuje jeden tříletý obor³¹⁵ a tři čtyřleté obory³¹⁶, které jsou určeny pro absolventy středních uměleckých škol s maturitou, kteří jsou na daný studijní obor přijímáni po splnění podmínek přijímacího řízení VŠCHT a po talentové zkoušce na příslušné VOŠ.³¹⁷

Absolvent je kvalifikován jako přímý realizátor konzervátorsko-restaurátorských prací nebo jako kurátor sbírek kovových předmětů jak v muzeích, tak v dalších institucích zaměřených na ochranu památek, může působit také jako osoba samostatně výdělečně činná. Absolvent může pokračovat v navazujícím magisterském studiu na VŠCHT v Praze v oboru Technologie konzervování a restaurování.³¹⁸

---

³¹⁴ Obor Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z kovů je společná akreditace VŠCHT v Praze a Střední uměleckořemeslné školy a Vyšší odborné školy v Turnově.

³¹⁵ Technologie restaurování a konzervování

³¹⁶ Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z textilních materiálů, Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl ze skla a keramiky, Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z kovů.

³¹⁷ KUČEROVÁ, Irena et al. Bakalářský studijní program „Konzervování-restaurování objektů kulturního dědictví – uměleckořemeslných děl“ na VŠCHT Praha. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 6.-8.9.2005 Plzeň*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2005, s. 104 -106. ISBN 978-80-86413-89-3.

³¹⁸ Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Studijní obory. *Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z kovů*. URL: <https://www.vscht.cz/studijni-system/obory/S/obory/obor/FCHT-KK/rok/2018/detaily>

4.5.2. Masarykova univerzita v Brně

4.5.2.1. Chemie a technologie materiálů pro konzervování – restaurování

Příprava na rozšíření nabídky studia chemických oborů na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně probíhala už od roku 2003.³¹⁹

Obor Chemie pro konzervátory a restaurátory³²⁰ byl akreditován v roce 2004. Každý rok je přijímáno kolem dvaceti studentů. Na výuce se podílejí mimo zaměstnanců MU externí učitelé, kterými jsou konzervátoři, restaurátoři a odborníci s dlouholetou praxí. Fakulta spolupracuje s dalšími institucemi především s Technickým muzeem v Brně, Moravskou galerií v Brně, Moravským zemským muzeem v Brně, Fakultou chemickou Vysokého učení technického v Brně, Mendelovou zemědělskou a lesnickou školou v Brně, Střední školou umění a designu - VOŠ restaurátorskou v Brně atd.

Bakalářský studijní program zahrnuje ve svém plánu všechny potřebné základní přírodovědné disciplíny, specializované přednášky zaměřené na chemii a metodiky konzervování předmětů vyrobených z nejrůznějších materiálů. Součástí výuky je práce v laboratořích³²¹, kde student vykonává praktické kurzy z konzervování a restaurování kovů, kamene, skla porcelánu, keramiky, dřeva, papíru, pergamenu, kostí, kůže a textilu.

Koncepce a studijní plán bakalářského studia jsou koncipovány tak, aby absolvent mohl vykonávat profesi konzervátora-restaurátora předmětů kulturního dědictví.³²² Absolvent bude schopný navrhnout a provést vhodný postup materiálového průzkumu, stanovit poškození materiálů, navrhnout postupy a materiály pro jejich konzervování-restaurování, provést

---

³¹⁹ PŘÍHODA, Jiří. Příprava studijního oboru Chemie pro konzervátory a restaurátory – muzeologie. In *Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 16.-18. září v Brně*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2003, s. 55. ISBN 80-86413-12-8.

³²⁰ Studijní program byl do roku 2019 akreditován pod názvem Chemie pro konzervátory a restaurátory.

³²¹ Fakulta disponuje pracovištěm, kde je možné aplikovat v oblasti konzervování a obecné péče metody založené na využití plazmatu. PŘÍHODA, Jiří. S Jirím Příhodou nejen o vzdělávání v oboru konzervování-restaurování. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 130-131. ISBN 978-80-86413-89-1.

³²² PŘÍHODA, Jiří. Příprava studijního oboru Chemie pro konzervátory a restaurátory – muzeologie. In *Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 16.-18. září v Brně*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2003, s. 55. ISBN 80-86413-12-8.

vlastní zásah a vést odpovídající dokumentaci, vše v rámci profesní etiky.³²³ Studium je kombinováno s muzeologickými předměty³²⁴ proto, aby se absolvent mohl orientovat v dané problematice z hlediska historického i současných možností ochrany a deponování předmětů kulturního dědictví v muzeích či jiných kulturních institucích nejrůznějšího charakteru.³²⁵

V roce 2007 bylo akreditováno dvouleté navazující magisterské studium oboru Chemie konzervování-restaurování.³²⁶ Po ukončení magisterského studia lze absolvovat studium doktorské z některého akreditovaného přírodovědného oboru se zaměřením na výzkumnou tematiku.³²⁷

Garantem a spoluzakladatelem oboru je Jiří Příhoda. Inspirací pro založení oboru zabývající se restaurování a konzervování památek mu byl studijní pobyt na Leningradské státní univerzitě a seznámení se s Michailem Kapitanovičem Nikitinem a Elenou Petrovnou Meľnikovovou. Oba pracovali jako restaurátoři ve významných institucích v Rusku.³²⁸ Z jejich poznatků a zkušeností vzešla příručka *Chimija v restavrácii*, kterou Jiří Příhoda přeložil pro potřeby studentů MU a jiných zájemců z oboru konzervování a restaurování.

Příručka představuje první ucelené informace o názorech a pracovních metodách konzervace a restaurování památek a sbírkových předmětů na území Ruska.³²⁹ Autoři v příručce zaznamenali svá pojetí základních definic a pojmů z oboru konzervace a restaurování památek a sbírkových předmětů – malba, kámen, beton a železobeton, dřevo, kovy, sklo, porcelán a umělecká keramika, tkaniny, papír a dokumenty na papírovém podkladu, kosti, kůže a polodrahokamy.

---

³²³ Masarykova univerzita. Přírodovědecká fakulta. Pro uchazeče. Bakalářské studium. *Chemie a technologie materiálů pro konzervování – restaurování*. [cit. 2019-23-08]
URL: <https://www.sci.muni.cz/pro-uchazece/bakalarske-studium/23983-chemie-a-technologie-materialu-pro-konzervovani-restaurovani>

³²⁴ Společensko-vědní část zajišťuje Filosofická fakulta – Seminář dějin umění MU.

³²⁵ PŘÍHODA, Jiří. Příprava studijního oboru Chemie pro konzervátory a restaurátory – muzeologie. In *Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 16.-18. září v Brně*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2003, s. 55. ISBN 80-86413-12-8.

³²⁶ Studijní program byl do roku 2019 akreditován pod názvem Chemie pro konzervátory a restaurátory.

³²⁷ Nejčastěji v oboru Anorganická chemie, Materiálová chemie a Analytická chemie. PŘÍHODA, Jiří. S Jiřím Příhodou nejen o vzdělávání v oboru konzervování-restaurování. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 130-131. ISBN 978-80-86413-89-1.

³²⁸ Nikitin pracoval jako vedoucí restaurátor Ruského státního muzea v Leningradu a Meľnikovová pracovala v restaurátorských ateliérech Ermitáže.

³²⁹ *Chimija v restavrácii* byla poprvé vydána v roce 1990 v Leningradu, podruhé byla vydána v roce 2002 v St. Peterburgu.

Obsah shrnuje obecné zkušenosti o materiálech, jejich chemických vlastnostech a fyzikálně-chemických základech jejich použití. Popsána je i metodika a postupy, které mohou být odlišné od našich. Příručka zaznamenává používané chemické prostředky. Novodobé jsou používány s ohledem na to, že není možné určit budoucí následky jejich použití. Velikou nevýhodou je, že jen některé použité chemikálie a přípravky bylo možné převést na ekvivalenty prodávané a používané u nás. Ostatní jsou uváděny pod kódovými a obchodními názvy výrobců.

Příručka byla vydána pod názvem *Chemie v konzervátorské a restaurátorské praxi*³³⁰ v roce 2003 jako učební pomůcka pro studenty Přírodovědecké fakulty MU v Brně a studenty jiných odborných škol. Dále pro odborné pracovníky muzeí, galerií a archivů. Příručka obsahuje postupy užitečné pro zlatníky a starožitníky.³³¹

4.5.2.2. Konzervování a restaurování uměleckořemeslných děl

Přírodovědecká fakulta MU se v roce 2012 zapojila do projektu OP VK Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Inovace vzdělávání na VOŠ a zajištění prostupnosti do bakalářského studia a Vyšší kvalita studia na VOŠ, prostupnost do bakalářského studia blízkého oboru VŠ. Projekt byl veřejnosti prezentován v roce 2014.³³²

V rámci tohoto projektu měl být vytvořen bakalářský program Konzervování a restaurování uměleckořemeslných děl na Masarykově univerzitě.³³³ Do projektu byla zapojena Střední uměleckořemeslná škola a Vyšší škola odborná škola v Turnově a Vyšší odborná škola v Brně.

Obor byl navržen tak, aby jej mohli absolvovat především absolventi různých vyšších odborných škol. Obor byl koncipován jako modulární a zaměřen na konzervování a restaurování keramiky, kovů, nábytku a nepolychromované dřevorezby a malířských

---

³³⁰ Název příručky vydané v Brně neodpovídá originálnímu názvu, protože máme odlišné pojetí úlohy konzervátora a restaurátora.

³³¹ Složení a vlastnosti pájek a tavidel. MELNIKOVA, Elena Petrovna - NIKITIN, Michail Kapitanovič. *Chemie v konzervátorské a restaurátorské praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3062-3.

³³² Masarykova univerzita. Výzkum. Projekty. *Vyšší kvalita studia na VOŠ, prostupnost do bakalářského studia blízkého oboru VŠ*. URL: <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/20563>

³³³ Předpokládané otevření studijního oboru mělo proběhnout po akreditaci vysokoškolskou akreditační komisí v akademickém roce 2015/2016.

a dekorativních technik. V případě požadavků bylo počítáno s doplněním studijního plánu o další moduly. Předpokládaná délka studia měla být sedm semestrů, přičemž mohlo být studium zkráceno o uznané předměty z předchozího studia. Studium mělo být určeno i pro praktikující odborníky v oblasti konzervování a restaurování.

Garantem oboru měl být Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty MU. Studium měl dále zajišťovat Ústav chemie Přírodovědecké fakulty MU, Seminář dějin umění FF MU, Metodické centrum konzervace a příslušná vyšší odborná škola.

Cílem výuky mělo být osvojení teoretického základu z muzeologie a uměnovědných disciplín a rozšíření znalostí z chemie a metodik konzervování a restaurování předmětů kulturního dědictví.

Závěrem měla být bakalářská práce zaměřená na ochranu hmotného kulturního dědictví z pohledu památkové péče, muzeologie, dějin výtvarného umění nebo užitého umění, která měla souviset s restaurovanými předměty z vlastní konzervátorsko-restaurátorské praxe.³³⁴

4.5.3. Slezská univerzita v Opavě

Počátky výuky muzejní konzervace a restaurování na Slezské univerzitě v Opavě sahají do založení univerzity v roce 1989. Konzervátorské centrum Ústavu historických věd Slezské univerzity je dlouhodobě rozvíjený projekt.³³⁵ Cílem centra je přispívat ke zlepšení ochrany hmotného kulturního dědictví, zejména v muzejních sbírkách, a to prostřednictvím kvalitního vzdělávání budoucích muzejních pracovníků.

Systém výuky navazuje na další výukové moduly a umožňuje tak úzkou provázanost základních muzejních činností – tzn. tvorbu a prezentaci sbírek na straně jedné s jejich moderní a účinnou ochranou na straně druhé. Studenti absolvují přednášky a cvičení z dějin hmotné kultury, archeologie, etnografie, ochrany architektury, historie, paleografie, ochrany životního prostředí se zaměřením na vliv polutantů na památky, počítačovou dokumentaci apod.

---

³³⁴ ŠEVČÍK, Richard et al. Jak s dalším vzděláváním absolventů VOŠ konzervátorsko-restaurátorského zaměření? Bakalářský program konzervování a restaurování uměleckořemeslných děl na Masarykově univerzitě v Brně. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2014, s. 144. ISBN 978-80-86413-89-3.

³³⁵ Konzervátorské centrum se tehdy dělilo na „mokrou“ dílnu, mechanickou dílnu a ateliér – laboratoř. Dnešní prostory získalo pracoviště v roce 1997.

Specializovaná výuka se zabývá přehledem o vývoji teorie a metodiky konzervování a restaurování muzeálií, současnými zahraničními i domácími teoretickými a etickými přístupy, metodami průzkumu ošetřovaných předmětů s využitím postupů humanitních i přírodních věd, moderními metodami sanační konzervace a restaurování, rolí preventivní konzervace, vědeckou činností konzervátora-restaurátora. Výuka zaměřená na aplikaci přírodních věd při konzervaci a restaurování zatím v sylabu chybí.³³⁶

Ochraně sbírek a pravidelné výuce v Konzervátorském centru se věnují především studenti oboru Historie - Muzeologie a oboru Archeologie.³³⁷

Obor Historie – muzeologie je akreditovaný jako tříletý obor. Skladba předmětů ve studijním plánu tohoto oboru odpovídá nejnovějším poznatkům z historie, muzeologie a problematiky muzejní práce včetně ochrany sbírek. Student pracuje v Konzervátorském centru ÚHV v rámci seminárních prací.³³⁸ Absolvent může pokračovat v navazujícím magisterském programu, nebo může vykonávat práci v muzeích, archivech i jiných vědeckých institucích i institucích státní správy.³³⁹

Obor Archeologie je akreditovaný také jako tříletý obor. Student pracuje v Konzervátorském centru ÚHV v rámci seminárních prací, kde je seznámen především s problematikou konzervace a restaurování archeologických předmětů tzn. s průzkumy

---

³³⁶ V rámci projektu OP VK s názvem Zkvalitnění výuky muzejní konzervace a restaurování a průzkumu historických materiálů byly v akademickém roce 2012/2013 zavedeny nové předměty, které měly rozvíjet především praktické dovednosti. Mimo jiné se jednalo o předměty Konzervace a restaurování kovů a Cvičení k instrumentální analýzám. Tyto předměty v aktuálním sylabu nenajdeme, dnes jsou předměty nastaveny na obecnější přehled. Jednotlivé aspekty např. materiály jsou probírány v rámci celku. Jednotlivé přednášky v rámci projektu OP VK týkající se přírodních věd zaštiťovaly jiné instituce a organizace.

VÁHALA, David. Zkvalitnění výuky muzejní konzervace a restaurování a průzkumu historických materiálů. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2013, s. 143. ISBN 978-80-86413-89-3.

³³⁷ ŠIMČÍK, Antonín. Konzervátorské centrum na Slezské univerzitě – pokus o modelové pracoviště pro muzejní konzervaci a restaurování. In *Sborník z Konference konzervátorů a restaurátorů konané v Příbrami ve dnech 9.-11.9.2008*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 120-126. ISBN 978-80-86413-49-5.

³³⁸ Teoretickou část specializované výuky tvoří předměty Muzejní konzervace a restaurování a Ochrana sbírek, které studenta seznámí se zásadami moderní ochrany sbírek v muzeích např. s degradací materiálů, metodikou zásahu, preventivní konzervací, terminologií, legislativou atd.

³³⁹ Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě. Informace o oboru. *Historie – muzeologie*. URL: <https://www.slu.cz/slu/cz/obory/obor/2875>

artefaktů, preventivní a sanační konzervací, základy restaurátorských postupů a metodami dokumentace celého zásahu.³⁴⁰

Absolventi obou oborů by měli být schopni na základě dobrého přehledu o trendech v oboru a konkrétních možnostech svého pracoviště nalézt nejefektivnější řešení, jak z hlediska finančních nákladů, časové náročnosti či společenské potřeby, tak především ve vztahu k ochraně komplexní hodnoty sbírkového předmětu. Důležitým požadavkem je rovněž osvojení si schopnosti vnímat pohled dalších oborů, které mohou z hlediska své specializace, poskytnou řadu cenných informací relevantních pro proces rozhodování o ochraně sbírkového předmětu, zejména pak z oblasti mimo sféru humanitních věd.

Pracoviště Konzervátorského centra pořádá workshopy a přednášky.³⁴¹

4.5.4. Univerzita Pardubice

Škola restaurování a konzervačních technik byla založena v roce 1993 jako pomaturitní tříleté studium. Jejím zřizovatelem byla Nadace Paseka. Výuka byla zahájena ve školním roce 1993-1994.

Po vzniku legislativních předpokladů byla v roce 1996 zařazena do sítě vyšších odborných škol jako Vyšší odborná škola restaurování a konzervačních technik. Studijní obory Restaurování a konzervace kamene a souvisejících materiálů a Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita byly otevřeny v roce 1993. V roce 1994 pak byl otevřen obor Restaurování a konzervace papíru, knižní vazby a dokumentů. Studium bylo prodlouženo na tři a půl roku, absolventi získali titul Diplomovaný specialista.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na základě žádosti udělilo v roce 2000 státní souhlas se zřízením vysoké školy. Výuka bakalářských studijních programů na Institutu restaurování a konzervačních technik Litomyšl o.p.s. byla zahájena akademickým rokem

---

³⁴⁰ Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě. Informace o oboru. *Archeologie*. URL: <https://www.slu.cz/fpf/cz/obory/obor/3506>

³⁴¹ ŠIMČÍK, Antonín. Konzervátorské centrum na Slezské univerzitě – pokus o modelové pracoviště pro muzejní konzervaci a restaurování. In *Sborník z Konference konzervátorů a restaurátorů konané v Příbrami ve dnech 9.-11.9.2008*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 120-126. ISBN 978-80-86413-49-5.

2000-2001. K původním třem oborům byl v roce 2003 připojen obor Restaurování a konzervace uměleckých děl na papíru a souvisejících materiálech.³⁴²

Institut se v roce 2005 připojil k Univerzitě Pardubice jako Fakulta restaurování. Fakulta je svými vzdělávacími, vědeckými, výzkumnými a uměleckými aktivitami v oblasti konzervace a restaurování památek zapojena do množství grantů a projektů zaměřených na záchranu evropského kulturního fondu.³⁴³

Čtyřleté studium klade velký důraz na restaurátorskou praxi na reálných objektech ve spojení s vědeckým přístupem v oblasti humanitní i přírodovědné. Rozvíjena je umělecko-řemeslná zdatnost a schopnost používat nejmodernější metody konzervace a restaurování. Studium je koncipováno jako mezioborové a upřednostňuje týmovou spolupráci. Studenti jsou vzděláváni v umělecké oblasti, přírodních vědách, chemických technologiích restaurování, humanitních vědách a historii výtvarného umění. Velkou část studia tvoří umělecko-řemeslná činnost. Studenti se účastní mezinárodních projektů a zahraničních stáží.³⁴⁴

Absolventi jsou odborně připraveni na samostatnou restaurátorskou a konzervátorskou činnost i v mezinárodním měřítku. Absolventi získávají titul BcA.³⁴⁵

Fakulta získala v roce 2007 akreditaci navazujícího magisterského studijního programu, který byl zahájen v akademickém roce 2008-2009 ve dvou oborech: Restaurování a konzervace nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury a Restaurování a konzervace děl písemné kultury. Studium je dvouleté, absolventi získávají titul MgA.³⁴⁶

Fakulta úzce spolupracuje s absolventským profesním sdružením ARTE-FAKT při pořádání vzdělávacích workshopů a seminářů. Zaštiťuje činnost Centra pro restaurování a památkovou péči.³⁴⁷

---

³⁴² Kol. autorů. *Fakulta restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli*. Litomyšl, 2013. ISBN 978-80-7395-589-2.

³⁴³ *Partnerská síť Platformy pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013, s. 7-18.

³⁴⁴ Univerzita Pardubice. O nás. *Fakulta restaurování*. URL: <https://fr.upce.cz/fr/o-nas-fakulta-restaurovani>

³⁴⁵ *Partnerská síť Platformy pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013, s. 7-18.

³⁴⁶ Kol. autorů. *Fakulta restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli*. Litomyšl, 2013. ISBN 978-80-7395-589-2.

³⁴⁷ Univerzita Pardubice. O nás. *Fakulta restaurování*. URL: <https://fr.upce.cz/fr/o-nas-fakulta-restaurovani>

4.6. Konzervování a restaurování jako obor vyšších odborných škol

V České republice najdeme dvě vyšší odborné školy, které se zabývají restaurováním a konzervováním kovů – Střední umělecko-průmyslovou školu a Vyšší odbornou školu v Turnově a Vyšší odbornou školu restaurátorskou v Písku.

Studium na obou vyšších odborných školách je tříleté zakončené absolutoriem a obhajobou diplomové práce. Absolventi obdrží titul DiS.

4.6.1. Střední umělecko-průmyslová škola a Vyšší odborná škola v Turnově

Vyšší odborná škola funguje při Střední umělecko-průmyslové škole v Turnově³⁴⁸ od roku 2001.³⁴⁹ Vyšší odborné vzdělání v restaurování navazuje na střední vzdělání řemeslné odbornosti, proto musí uchazeč o studium prokázat při přijímacím řízení řemeslnou zdatnost. Škola nabízí dva vzdělávací programy, které mají možnost prostupnosti do bakalářského studia:

Tříleté denní studium ve vzdělávacím programu Restaurování kovů, minerálů a organolitů je zaměřeno na restaurování a konzervování obecných kovů, drahých kovů a kovů platinových, na restaurování a konzervování kovů železných a na restaurování a konzervování broušených a rytých přírodních, organických a syntetických materiálů.

Čtyřleté kombinované studium ve vzdělávacím programu Restaurování kovů, minerálů a organolitů. Zaměření programu (stejně jako u tříletého denního studia) je doplněné o restaurování a konzervování archeologických předmětů z kovů.

Student je připravován na možnost kvalifikovaně realizovat restaurátorské a konzervátorské práce na objektech kulturního dědictví zhotovených z kovových materiálů nebo z jejich kombinací s dalšími materiály. Studium zahrnuje jak předměty historické, umělecké a výtvarné tak chemicko-technologické.

---

³⁴⁸ Střední umělecko-průmyslová škola v Turnově byla založena v roce 1884 jako Odborná škola pro úpravu drahokamů. Po reorganizaci v roce 1918 se přeměnila na Státní odbornou školu šperkařskou. Svou slávu a tradici zpracování materiálů si uchovala dodnes.

³⁴⁹ *Partnerská síť Platformy pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013, s. 33-34.

Velkou část výuky tvoří samotná praktická cvičení v restaurátorských dílnách. A povinná praxe na specializovaných restaurátorských pracovištích kulturních institucí nebo v soukromých restaurátorských dílnách, které s VOŠ dlouhodobě spolupracují.

Studenti se mohou po absolvování studia na VOŠ ucházet o získání licence Povolení k restaurování kulturní památky, které uděluje Ministerstvo kultury ČR.

Ve spolupráci s Vysokou školou chemicko-technologickou v Praze probíhá od roku 2004 na VOŠ v Turnově praktická výuka bakalářského studijního programu Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z kovů.³⁵⁰

4.6.2. Vyšší odborná škola restaurátorská v Písku

Škola poskytuje vzdělání budoucím odborníkům v restaurátorských oborech Restaurování nábytku a nepolychromované dřevořezby a Restaurování kovů. Škola byla založena v roce 1992 a výuka byla zahájena o rok později.

Denní studium je tříleté, kapacita ateliéru je maximálně patnáct studentů. Studium obsahuje předměty historické a umělecké, výtvarné, chemické a technologické. Student absolvuje restaurátorskou praxi, kde si prohlubuje teoretické a praktické znalosti a dovednosti. Studium umožňuje postup na bakalářské studium.

Studenti se účastní odborných exkurzí a prochází praxí v restaurátorských pracovištích a ve specializovaných dílnách.

Absolvent je vybaven jak všeobecnými, tak i odbornými a specifickými vědomostmi a dovednostmi, které jsou potřebné pro vykonávání odborných restaurátorských zásahů na kvalitativně vysoké úrovni s vědomím profesionální etiky. Absolvent je schopen pracovat jak samostatně, tak jako člen odborného týmu. Může se uplatnit jako konzervátor a restaurátor v muzeích, jako výtvarně vzdělaný odborník v různých kulturních institucích či v soukromé praxi.

Absolvent může po studiu požádat Ministerstvo kultury ČR o Povolení k restaurování kulturní památky.³⁵¹

---

³⁵⁰ Střední umělecko-průmyslová škola a Vyšší odborná škola v Turnově. *Vyšší odborná škola*. URL: <https://www.sups.info/index.php/vos>

³⁵¹ *Vyšší odborná škola restaurátorská v Písku*. URL: <http://www.vosr.cz/>

5. Konzervování a restaurování v praxi

Rozvoji restaurátorského a konzervátorského oboru pomohly dvě skutečnosti. První bylo založení speciální restaurátorské školy při pražské Akademii výtvarných umění v roce 1947 pod vedením profesorů Bohumila Slánského a Karla Veselého. A druhou skutečností bylo ustavení restaurátorského oboru ve Svazu československých výtvarných umělců koncem čtyřicátých let. Ten dával pěti stovkám umělců odbornou a organizační základnu. Restaurátorská komise Svazu českých výtvarných umělců se zabývala v plné šíři problematikou restaurování, hodnocení práce restaurátorů a prosazováním příznivých podmínek pro jejich práci.

Vlastní činnost restaurátorů byla prováděna obdobně jako v jiných uměleckých oborech většinou prostřednictvím Díla, podniku Českého fondu výtvarných umění, založeného v roce 1953. Umělecká komise Díla, složená z výtvarných umělců-restaurátorů, dalších odborníků a zástupců památkových orgánů, zadávala práce vhodnému restaurátorovi nebo kolektivu restaurátorů podle odborné specializace, sledovala postup provádění, hodnotila výsledky a určovala i úměrnost honorářů. Tento způsob měl maximálně vylučovat nesprávné postupy a nezdar provedené práce.³⁵²

Členství ve svazech bylo předpokladem tvorby v tzv. svobodném povolání, tedy bez zaměstnaneckého poměru. Svazům bylo svěřeno rozhodovat i o umělcích, kteří nebyli jejich členy (v předúnorovém období). Udělováním tzv. registrace u ČFU jim činnost ve svobodném povolání byla umožňována. Toto se týkalo i uměleckých řemeslníků, restaurátorů uměleckých děl a interiérových architektů. Vše zaniklo po roce 1993 s daňovou reformou.³⁵³

5.1. Legislativa

Konzervaci a restaurování památek malířského, sochařského umění a uměleckých řemesel mohli podle §25 zákona 22/1958 Sb. o kulturních památkách provádět jen odborně kvalifikovaní restaurátoři, u památek uměleckých řemesel též podniky a družstva, pokud byli

---

³⁵² VINTER, Vlastimil. *Restaurátorské umění 1948-1988*. Katalog výstavy. Praha, 1989, s. 13-14.

³⁵³ BRŮŽA, Oskar. *Právní předchůdci Unie výtvarných umělců České republiky*. URL: http://www.uvucr.cz/archiv/pravni_predchudci_uvucr.html

zapsání do státního seznamu restaurátorů na základě vyjádření Svazu československých výtvarných umělců.³⁵⁴ Pro restaurování kulturních památek, muzejních a galerijních sbírkových předmětů byly od 1.1.1980 zřízeny Státní restaurátorské ateliéry se sídlem v Praze. Restaurátorské dílny byly již dříve zřízeny při některých krajských střediscích státní památkové péče a ochrany přírody.³⁵⁵

Provádění restaurátorské činnosti bylo blíže upraveno výnosem ministerstva kultury ČSR ze dne 27.5.1980 čj. 10.651/80-VI/1, jehož přílohu tvoří Zásady pro zadávání a dokumentaci restaurátorských prací. Restaurátorskou činnost na kulturních památkách a muzejních a galerijních sbírkových předmětech mohou provádět pouze odborné organizace, zřízení k tomu účelu Ministerstvem kultury ČSR. Jiné socialistické organizace mohly provádět restaurování pouze na základě oprávnění vydaného MK ČR.³⁵⁶ Ministerstvo zřídilo jako svůj poradní orgán odbornou restaurátorskou komisi, samotný restaurátorský zásah musely schválit Státní restaurátorské ateliéry. Výnos přesně specifikuje požadovanou dokumentaci restaurátorských prací.³⁵⁷

Nový zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1988.³⁵⁸ Na restaurování památek malířství, sochařství, užitého umění a uměleckých řemesel se nadále významným způsobem, většinou prostřednictvím Výtvarné

---

³⁵⁴ *Zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách.*

URL: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/29033/1/2/zakon-c-22-1958-sb-o-kulturnich-pamatkach>

³⁵⁵ Ministerstvo školství a kultury mohlo po dohodě s Ministerstvem financí zřídit pro konzervaci a restaurování památek ateliéry, dílny, nebo podniky, které mohou být právníckými osobami. Jejich právní povaha a organizaci a způsob hospodaření stanovoval statut, jehož vydání příslušelo Ministerstvu školství a kultury v rámci dohody s Ministerstvem financí a se Státním plánovacím úřadem. Takové ateliéry, dílny a podniky byly oprávněny zřizovat také výkonné orgány krajských národních výborů, a to podle směrnic, které stanovovalo Ministerstvo školství a kultury v dohodě s Ministerstvem financí a se Státním plánovacím úřadem.

HOLMAN, Jaroslav. *Vývoj právní osvěty v Československu 1918 – 1966*. Praha: Krajské osvětové středisko, 1968, s. 179.

³⁵⁶ Oprávnění mohlo být odejmuto. Seznam oprávněných organizací publikovalo Ministerstvo v Ústředním věstníku ČSR.

³⁵⁷ *Výnos ze dne 27.5.1980 o provádění restaurátorské činnosti*. URL: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=34492&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

³⁵⁸ Ministerstvo kultury připravuje návrh zákona o ochraně památkového fondu a o změně zákona o státní památkové péči.

Ministerstvo kultury České republiky. *Příprava nového památkového zákona*. URL: <https://www.mkcr.cz/priprava-noveho-pamatkoveho-zakona-255.html>

služby Díla, podíleli restaurátoři organizovaní ve Svazu českých výtvarných umělců a vedení v seznamu, který na návrh Svazu schvaluje ministerstvo kultury ČSR.³⁵⁹

V zákonodárství docházelo k největším změnám po r. 1990. Nastal rozdíl ve vykonávání profese v podobě zaměstnaneckého poměru u právnických osob či státních organizací nebo jako fyzická osoba.³⁶⁰

Vykovávat restaurování kulturních památek nebo jejich částí mohla provádět fyzická osoba na základě povolení k restaurování, které bylo uděleno Ministerstvem kultury na základě prokázaných odborných předpokladů. Předpoklady pro udělení povolení k restaurování bylo vzdělání, praxe³⁶¹ a dokumentaci o samostatném restaurování ve formě tří restaurátorských zpráv.³⁶² Ministerstvo stanovuje specializaci restaurátorské činnosti podle Přílohy č. 1. Ministerstvo vede seznam osob s povolením k restaurování a může povolení podle zákona pozastavit, nebo zrušit.³⁶³

Zákon č. 20/1987 Sb. nerozlišoval obnovu od restaurování a nevyžadoval osobní zodpovědnost restaurátora. Asociace restaurátorů prosadila zřízení odborné restaurátorské komise MK pro udělování povolení k restaurování.³⁶⁴ Celý systém garance restaurátorské péče nebyl však zcela funkční.³⁶⁵

Komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů zpracovala v letech 1991-1995 právní úpravy částí zákona týkajících se konzervování, restaurování a preparování, povolení k restaurování a státního seznamu, zákona o výkonu povolání a živnostenského zákona. Do

---

³⁵⁹ VINTER, Vlastimil. *Restaurátorské umění 1948-1988*. Katalog výstavy. Praha, 1989, s. 13-14.

³⁶⁰ ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69

³⁶¹ Splněním odborné kvalifikace a odborné praxe tzn. získání vysokoškolského bakalářského nebo magisterského titulu v příslušném uměleckém oboru nebo programu a dva roky odborné praxe pro absolventy bakalářských studií. Pro absolventy vyšších odborných škol a středních odborných škol bylo povinné mít splněnou odbornou pětiletou praxi. Pro absolventy učilišť bylo nutné mít splněnou osmiletou odbornou praxi.

³⁶² Restaurované předměty nesmí být kulturními památkami. Nejméně jedna ze zpráv nesmí být starší dvou let. Restaurátorské práce musí být provedeny ve specializaci, o kterou restaurátor žádá.

³⁶³ *Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči*. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20#cast2>

³⁶⁴ V minulém období povolení k restaurátorské činnosti udělovali úředníci 6. odboru MK nebo Národní výbory.

³⁶⁵ STRETTI, Karel. Dopis Karla Strettiho, vedoucího restaurátorské školy Akademie výtvarných umění v Praze, účastníkům semináře. In *Sedmé zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1991, s. 238-243. ISBN 80-7037-016-5.

probíhajících jednání pracovní skupiny Komise konzervátorů se zapojili odborníci z různých institucí a skupin.³⁶⁶

Práce na novém pojetí výkonu profese byly zahájeny bezprostředně po listopadu 1989, přičemž rozhodující aktivity byly soustředěny na nové pojetí povolení k restaurování a obsahu povolení pro státní seznam. Spor byl veden o pojetí restaurování v systému památkové péče a v systému muzeí a galerií, přičemž převažoval názor požadující sjednocení výkonu profese. Cílem úprav bylo i vytvoření samosprávné Komory konzervátorů, restaurátorů a preparátorů.

Počátkem roku 1992 byl MK ČR předložen návrh paragrafového znění zákona, který byl zároveň konzultován s poslanci ČNR. Souběžně byly připravovány návrhy zákona Asociací restaurátorů a Vědecko-technickou společností. Na přípravě nové právní úpravy se spolupodílela široká odborná veřejnost.

Názor na širší pojetí výkonu povolání vyústilo ve vznik návrhu zákona o výkonu povolání konzervátorů-restaurátorů a preparátorů a později v podklady pro úpravu živnostenského zákona.³⁶⁷ Činnost komise zastavilo Ministerstvo kultury ke dni 1.1.1992 a to pro zrušení zákona č. 105/1990 Sb. Zákon o soukromém podnikání občanů a pro účinnost Živnostenského zákona.

K řešení legislativních otázek byla oborová komise KRP přizvána exekutivou AMG ještě jednou. Jednalo se o připomínkování zákona ČNR č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči ve znění zákona ČNR č. 242/1992 Sb., a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. V těchto zákonech se jednalo o ty kapitoly, jež by mohly výrazně ovlivnit práci konzervátorů-restaurátorů pracujících v muzeích při restaurování kulturních

---

³⁶⁶ Např. členové Komise odborné skupiny konzervátorů přírodovědců; Komise konzervátorů, restaurátorů a historiků knižních a archivních fondů při Státním ústředním archivu; Laboratoře chemie restaurování výtvarných děl na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze; laboratoře Archeologického ústavu Československé akademie věd; pracovníci Přírodovědného muzea Národního muzea; Asociace českých a moravských muzeí a galerií atd. Problémem přijetí nové právní úpravy byly přetrvávající neshody mezi Komisí KR a Asociací restaurátorů.

³⁶⁷ Součástí připravovaného zákona bylo ustanovení o tom, že konzervování a restaurování předmětů, které jsou výtvarnými díly malířskými, sochařskými a díly užitého umění není živnost (§ 3 odst. 1 písm. C) bod 10). Vázanou živností bylo restaurování a konzervování s výjimkou výše uvedeného jakožto kulturních památek a sbírkových předmětů. Důsledkem tohoto ustanovení byla skutečnost, že mnohé předměty (například kulturní památky a sbírkové předměty, které nejsou výtvarného charakteru) zůstaly mimo sféru zákona, resp. byly vykonávány jako živnost volná, oprávnění k výkonu této činnosti dostal kdokoli, kdo požádal o udělení živnostenského oprávnění. Ustanovení živnostenského zákona bylo dvakrát novelizováno.

památek nebo jejich součástí, které jsou díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi.³⁶⁸

V roce 2000 byl vydán zákon upravující péči o muzejní sbírky. Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů v §9 o Ochrane sbírek uvádí, že vlastník sbírky je povinen zajistit sbírce zapsané v evidenci preparaci, konzervování a restaurování, je-li to potřeba k jejímu uchování.

§ 10 uvádí, že vlastník sbírky má právo na odbornou pomoc preparace, konzervování nebo restaurování.³⁶⁹

5.2. Etické normy

Otázka etiky v konzervátorské a restaurátorské praxi byla a je stále řešena. Ludvík Losos ve svém příspěvku *Etika konzervátorské práce* z roku 1985 definuje, že: „Problémem konzervace a restaurování, jakožto formy interpretace sbírkového předmětu, je působení restaurátorského zásahu na předmět. Forma odchází s hmotou.“ Restaurátorský zásah musí směřovat k záchraně formy a estetické kvality předmětu a konzervátorský zásah k zachování hmoty. Je tedy nutné určit do jaké míry je zásah objektivní interpretací předmětu.³⁷⁰

Etické normy shrnují pravidla chování, považovaná odbornou veřejností za správná. Bez existence a obecného respektování těchto pravidel by nebylo možné koordinovat rozvoj jednotlivých disciplín. Je povinností každého profesionála zasazovat se svým příkladem o jejich prosazování v běžné praxi.³⁷¹

Následující etické normy upravují a vymezují jednotlivé aspekty muzejnictví a konzervátorsko-restaurátorské praxe a vedou tento obor k moderním metodám. Jako první

---

³⁶⁸ Při odborném zásahu na takové kulturní památce musí být i muzejní konzervátor-restaurátor držitelem oprávnění MK ČR. Tato úprava představovala potíže pro některá muzea, která si musela tyto zásahy nechat provádět tzv. licencovanými restaurátory, kteří mají pro tuto činnost patřičné vzdělání a praxi.

ŠTĚPÁNEK, Ivo. *Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG*. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.

³⁶⁹ *Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění*. URL: <https://www.mkcr.cz/zakon-c-122-2000-sb-o-ochrane-sbirek-muzejni-povahy-a-o-zmene-nekterych-dalsich-zakonu-v-platnem-zneni-1608.html>

³⁷⁰ LOSOS, Ludvík. *Etika konzervátorské práce*. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 25-33.

³⁷¹ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 19. ISBN 978-80-86413-70-9.

byla vydaná Athénská charta na ochranu architektonického dědictví v roce 1931, její znění bylo velmi obecné. Po čase bylo nutné ji přezkoumat, prohloubit a rozšířit její principy. Vývoj přinesl řadu otázek, proto byly definovány nové etické kodexy a dokumenty, které měly dát péči o památky jisté hranice.

5.2.1. Charta o zachování a restaurování sídel – Benátská charta

Chartu o zachování a restaurování sídel přijal ICOMOS v roce 1964. Charta se zaměřuje spíše na ochranu památek architektonických, ale definuje obecné principy konzervace a restaurování. Důležité bylo definování konzervace a restaurování jako interdisciplinárního oboru. Charta odráží nový přístup k ochraně kulturního dědictví založený na průzkumu a poznání památky, na moderních metodách a především na zachování autenticity památky. Všechny zásahy by měli být rozpoznatelné od originálu.³⁷² Plné znění Benátské charty viz Příloha č. 2.

5.2.2. Profesionální etický kodex ICOM pro muzea

Profesionální etický kodex konzervátora-restaurátora vydaný roku 1986³⁷³ Mezinárodní komisí pro konzervaci ICOM-CC má sloužit jako soubor zásad profesního jednání. Kodex jasně vymezuje funkce a poslání muzea a jednotlivých jeho částí. Definuje úlohu muzejních konzervátorů a restaurátorů, včetně jejich odpovědnosti za svěřené sbírky. Kodex stanovuje požadavky na vzdělání.³⁷⁴

5.2.3. Etický kontrolní seznam otázek

Kontrolní seznam otázek vypracovalo konzervátorské oddělení Victoria & Albert Museum v roce 1994 nejprve pro vlastní potřebu. Kontrolní seznam poskytl soubor kritérií, které mají konzervátorům-restaurátorům pomoci docílit sebejistého a správného rozhodnutí. Otázky musí být zodpovězeny před započítáním vlastního zásahu, jelikož posuzují správnost

---

³⁷² *Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel.* URL: <http://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>

³⁷³ Revize dokumentu byla provedena v roce 2004.

³⁷⁴ Text uvádí kvalifikovaného konzervátora a restaurátora. *Profesionální etický kodex ICOM pro muzea.*

URL: http://www.mzm.cz/fileadmin/user_upload/dokumenty_mzm/eticky_kodex_ICOM.pdf

navrženého postupu. Protože dobré rozhodnutí je prvním krokem etické praxe. Tento list nebyl nikdy přijat jako formální, ale slouží jako nástroj pro výuku studentů a zaměstnanců. Etický kontrolní seznam otázek byl aktualizován v roce 2004, jejich seznam je uveden v Příloze č. 3.³⁷⁵

5.2.4. Dokument z Vantaa

Dokument z Vantaa je základním dokumentem hodnotícím současný stav a kodifikujícím dlouhodobou evropskou strategii v oblasti preventivní konzervace. Byl vydán v roce 2000 pod ICCROM jako reflexe společných projektů řady evropských pracovišť.³⁷⁶ Dokument lze použít jako konkrétní návod při ochraně památek na všech úrovních občanské společnosti. Pozornost je věnována úloze sbírkotvorných institucí, vzdělávání odborníků, přístupu k informacím o preventivní konzervaci a jejich řešení a aktivní role veřejnosti při ochraně památek.³⁷⁷

5.2.5. Profesní směrnice E. C. C. O.

Evropská konfederace konzervátorko-restaurátorských organizací E.C.C.O. v letech 2002 -2004 vydala tři profesní směrnice, které definují činnost restaurátora, jeho vzdělání³⁷⁸ a zásady a povinnosti, které by měl dodržovat. Směrnice uznávají konzervátorovi-restaurátorovi profesní odpovědnost.³⁷⁹

5.2.6. Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR

Jednotlivá národní sdružení restaurátorů upřesňují etická pravidla podle regionálních specifik.³⁸⁰

---

³⁷⁵ RICHMOND, Alison. Victoria & Albert Museum. *The ethics checklist – ten years on*.

URL: <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-50/the-ethics-checklist-ten-years-on/>

³⁷⁶ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 21. ISBN 978-80-86413-70-9.

³⁷⁷ Tamtéž s. 96.

³⁷⁸ III. Profesní směrnice přímo udává minimální dobu studia pět let zakončené magisterským titulem a odbornou praxí.

³⁷⁹ E.C.C.O. Documents. *E.C.C.O. Professional Guidelines*. URL: <http://www.ecco-eu.org/documents/>

³⁸⁰ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 21. ISBN 978-80-86413-70-9.

Pracovní skupina Komise restaurátorů-konzervátorů Asociace muzeí a galerií České republiky vytvořila Dokument o profesi konzervátora-restaurátora, který byl schválen v září roku 2007 senátem AMG ČR.³⁸¹ Účelem Dokumentu bylo stanovit základní cíle, zásady a požadavky vztahující se k profesi konzervátora-restaurátora a určit jeho roli při ochraně kulturního dědictví. Dokument byl vytvořen na podporu a obranu specificky muzejních přístupů k ochraně předmětů kulturního dědictví tzn. uplatňování preventivní konzervace³⁸², jestliže to okolnosti vyžadují, je možné přistoupit k sanační konzervaci či restaurování. Veškerá práce je podmíněná kvalifikovanými konzervátory-restaurátory. Dokument stanovuje právo konzervátora-restaurátora na vykonávání své činnosti bez omezení profesní svobody a nezávislosti v rámci právního řádu České republiky a Evropské unie.

Dokument vymezuje profesi konzervátora-restaurátora od jiných vědních oborů, výtvarných činností a řemesel.³⁸³ Výňatek Dokumentu o profesi konzervátora-restaurátora se nachází v Příloze č. 4.

Česká republika se hlásí ke všem těmto vydaným dokumentům.

5.3. Metodika zásahu

Estetické principy a technické a profesní požadavky formulované Kramářem a Slánským ve třicátých letech 20. století jsou platné do dnešní doby. Citlivý přístup k restaurování a k interpretaci poškozeného díla tvoří tzv. Českou restaurátorskou školu. Ta chápe umělecké dílo jako nedílný celek, jehož hmotná podstata je nositelkou duchovního uměleckého významu. Proto i školený restaurátor musí mít uměleckou průpravu, aby mohl vytvořit a realizovat výtvarnou koncepci restaurátorského zásahu. Klást důraz na esteticko-výtvarný charakter restaurátorského zásahu je charakteristický rys restaurování v českých zemích.

---

³⁸¹ Dokument vznikl s využitím těchto materiálů: Profesní kodex konzervátora-restaurátora ICOM-CC (1986), ICOM Code of Ethics for Museum (2004), Dokument z Vantaa (2000), Victoria a Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist (1994,2004), E.C.C.O. Professional Guidelines I-III (2002-2004), AIC Code of Ethics and Guidelines for Practice (1994).

³⁸² Preventivní konzervace umožňuje průběžnou efektivní ochranu komplexní hodnoty muzejních sbírkových předmětů.

³⁸³ Metodické centrum konzervace. Dokumenty. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR*. URL: <https://mck.technicalmuseum.cz/dokumenty/>

Koncem padesátých let se začalo uplatňovat používání nových, dosud neaplikovaných syntetických materiálů a nových metod a postupů založených na aktuálních poznatcích přírodních věd v restaurátorské praxi. Typické pro sedmdesátá léta je zvyšování podílu přírodních věd v oboru restaurování-konzervování.

V poslední čtvrtině 20. století se rozšířila škála materiálů a nových technik čištění např. mikropískování, využívání páry a laserového paprsku apod.³⁸⁴

Při zadávání konzervátorské a restaurátorské práce bylo a je nutné dbát na to, aby tuto činnost vykonávala osoba k tomu pověřená. V případě národních kulturních památek musí mít konzervátor-restaurátor Povolení k restaurování kulturní památky v dané specializaci, nebo musí mít odborný dohled konzervátora-restaurátora, který toto povolení získal.

Následně konzervátor-restaurátor zpracuje základní restaurátorský průzkum, určí materiál a míru degradace a navrhne záměr restaurátorské práce. Po schválení restaurátorského záměru vlastníkem památky může dojít ke konzervátorskému a restaurátorskému zásahu.

Podle Dokumentu o profesi restaurátora-konzervátora AMG ČR musí být každý zásah dokumentován písemnými i obrazovými záznamy a trvale uložen nejen pro možnost dalších budoucích zásahů, ale i jako podklad pro průběžnou revizi všech učiněných kroků.³⁸⁵

V průběhu 20. století požadavky na dokumentaci výrazně vzrostly. Řádné dokumentování restaurátorských opravných zásahů můžeme najít už v 19. století. Nebyla však prováděna u každého zásahu.³⁸⁶ Zakladatelé vědecké konzervace Rathgen, Rosenberg, Scott se ve svých pracích o dokumentaci nezmiňovali. První speciální studie o ní byla uveřejněna až v roce 1935. V českých zemích se objevují první doporučení u Slánského a Lososa.³⁸⁷ Losos doporučuje vést pravidelné záznamy o ošetřovaných předmětech ve formě kartotéky, a to včetně fotografické dokumentace.

---

³⁸⁴ NEJEDLÝ, Vratislav. České restaurování ve druhé polovině 20 a na počátku 21. století. In *Zprávy památkové péče*, č. 5, 68/2008, s. 365-375.

³⁸⁵ Metodické centrum konzervace. Dokumenty. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR*. URL: <https://mck.technicalmuseum.cz/dokumenty/>

³⁸⁶ Potřebu dokumentace nesla i institucionalizace státní památkové péče a požadavek na soupis památek a informace o jejich opravách. K rozvoji dokumentace přispěly i nové technické prostředky např. od roku 1855 fotografie a od roku 1896 rentgen.

NEJEDLÝ, Vratislav. Kapitoly z dějin vývoje metodických přístupů k opravám a restaurování kamenosochařských výtvarných děl v českých zemích 19. a 20. století. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 94-144.

³⁸⁷ Slánský v *Technika malby*, 1953 a Lososa v *Nové metody konzervace muzejních sbírek*, 1959.

Záznam o zásahu s narůstajícími požadavky a kvalifikací konzervátorů-restaurátorů přecházel od stručného textového popisu před a po zásahu, případně s uvedením použitých technologií, přes doplňující kresebnou či fotografickou dokumentaci až po dnešní databázové systémy. V České republice neexistuje obecně závazný a současně dostatečně podrobný předpis, jak strukturovat zprávu o zásahu.³⁸⁸

Restaurátorské zprávy jsou archivovány v archivu NPÚ, je publikován roční seznam realizovaných restaurátorských prací. Metodickým pracovištěm pro otázky evidence a inventarizace sbírek muzejní povahy je Centrální evidence sbírek (CES).³⁸⁹

Nedílnou součástí práce je průběžná fotografická dokumentace, která dokládá zjištěné informace i celý průběh zásahu.

Před započítím zásahu je nutné provést restaurátorský průzkum, který je nedílnou součástí každého zásahu a bez jeho provedení nelze zásah uskutečnit kvalifikovaně. Jeho rozsah je závislý na tom, o jaký předmět či objekt se jedná a jaký zásah má být proveden. Konzervátor-restaurátor si musí položit jasné otázky, co od průzkumu očekává. Základními požadavky jsou složení materiálu, způsob výroby, mechanismus korozního napadení a složení korozních produktů.³⁹⁰

Samotný průzkum se dělí na nedestruktivní metody a destruktivní metody, kde je nutné odebrat z předmětu vzorek. Při odebírání vzorku dochází k poškození předmětu. Proto se k této analýze přistupuje pouze tehdy, pokud předmět odebrání vzorku umožňuje a konzervátorský a restaurátorský zásah to vyžaduje.

Pro práci restaurátora je důležité obeznámení se s metodami vědeckého průzkumu a schopnost využít vědeckých poznatků ve spolupráci s odborníky příslušných vědeckých oborů.³⁹¹

Další částí zásahu jsou konzervování a restaurování. Vývoj metodiky byl po válce ovlivněn rozdělením praxe na konzervaci a restaurování. Zavedené obory měly často

---

³⁸⁸ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 27-31. ISBN 978-80-86413-70-9.

³⁸⁹ CES on-line. *Centrální evidence sbírek muzejní povahy*. URL: <http://www.cesonline.cz/ar1-ces/cs/index/>

³⁹⁰ Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011, s. 33. ISBN 978-80-86413-70-9.

³⁹¹ NEJEDLÝ, Vratislav. České restaurování ve druhé polovině 20 a na počátku 21. století. In *Zprávy památkové péče*, č. 5, 68/2008, s. 365-375.

protichůdný význam. Jeden je záležitostí čistě technickou (konzervace), druhý uměleckou a uměleckořemeslnou (restaurování). Konzervace se svojí technickou povahou se přenechává muzeím, restaurování dominuje v památkové péči. V památkové péči se ujal termín „muzejní konzervace“ pro nejnětější zásah s minimem restaurátorského podílu.

Paradoxem konzervace je, že technický rozvoj způsobil její osamostatnění³⁹², ale vedl k jejímu chápání jako oboru pomocnému. Z konzervace se stala pouze servisní složka muzejní odborné činnosti, jejímž úkolem je zajišťovat a upravovat předměty k jejich odbornému zpracování nebo expozičnímu využití.³⁹³

Konzervační práce můžeme i dnes označit za důležitou složku vnitřní muzejní činnosti, bez níž si nelze představit optimální stav sbírkových fondů. Muzejní konzervaci nelze chápat pouze jako konzervaci předmětů, ale jde o neustálou péči a ochranu sbírkových fondů, která má význam pro celou úroveň sbírkové činnosti. Proto je potřebné vytvářet podmínky a předpoklady k zajištění muzejní konzervace na patřičné odborné úrovni. To úzce souvisí i s otázkou umístění předmětů v expozicích, na výstavách, při transportu a v depozitářích, resp. se zajištěním depozitářích režimů. Cílem konzervace je snaha o zachování původnosti předmětu.³⁹⁴

Jak uvádí Stránský: „Muzejní konzervační péče musí být komplexní a permanentní.“³⁹⁵

Stále zhoršující se životní prostředí nutí k hledání nových a účinnějších způsobů ochrany s použitím různých typů konzervačních materiálů. V případě dekonzervace³⁹⁶ předmětu se musí dát konzervační prostředky odstranit. Toto je stále aktuální otázka – reverzibilita chemických prostředků.³⁹⁷

---

³⁹² Obor konzervování se široce rozvětvil v další obory např. klimatologie, nauka o osvětlení sbírek, historická technologie.

³⁹³ LOSOS, Ludvík. Konzervace muzejních sbírek a její současné problémy. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 1-2, 7/1969, s. 47-51.

³⁹⁴ PÁGO, Ladislav. *Úvod do muzejní konzervace a restaurování*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1984.

³⁹⁵ STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. Muzeologie a muzejní konzervace. In *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty II*. Brno: Moravské muzeum, 1976, s. 6-12.

³⁹⁶ Dnes používáme pojem rekonzervace.

³⁹⁷ PÁGO, Ladislav. *Úvod do muzejní konzervace a restaurování*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1984.

Praxí po polovině 19. století byla komplexní obnova a dotváření starého díla. Nové myšlenky se začaly uplatňovat až v prvních dvou desetiletích 20. století. K změně došlo v době, kdy se Alois Riegel a po něm Max Dvořák stali generálními konzervátory památkové péče. Konzervační metoda se stala jedním ze základních novodobých metodických přístupů k restaurování výtvarných a uměleckých děl.³⁹⁸

Restaurováním se obecně rozumí jakýkoliv zásah, jehož účelem je vrátit produktu lidské činnosti jeho funkčnost a povaha restaurátorského zákroku bude vedena výlučně snahou po uskutečnění tohoto cíle. Důležité je, že restaurování je podmíněno uměleckým dílem, ne naopak. Restaurování představuje metodologický moment uznání uměleckého díla v jeho fyzické soudržnosti a v jeho bipolaritě estetické a historické z hlediska jeho předání do budoucna.³⁹⁹

Restaurování je obor lidské činnosti, jehož hlavním cílem je prodloužení existence předmětu.⁴⁰⁰

Restaurátor se nevyhne ve své praxi konzervování a konzervátor restaurování. Oba obory jsou ve skutečnosti propojené. Je velmi nutné, aby zásahy nebyly prováděny amatérsky, bez názoru a odborné kvalifikace. Pro práci jsou důležité morální předpoklady, práce musí být prováděna poctivě a odpovědně. Musí se respektovat originální hmota předmětu, rukopis zhotovitele a konzervátor-restaurátor nesmí uplatňovat svoji fantazii.⁴⁰¹

Zásahy na památkách podléhají dobovému konsensu. Konzervátor-restaurátor však musí potlačit tvůrčí subjektivní přístup a musí vytvořit objektivní formu interpretace předmětu. V dnešní době se dbá na estetickou a funkční hodnotu, protože technologické možnosti umožňují případné doplňky učinit reversibilními.

---

³⁹⁸ NEJEDLÝ, Vratislav. Kapitoly z dějin vývoje metodických přístupů k opravám a restaurování kamenosochařských výtvarných děl v českých zemích 19. a 20. století. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 94-144.

³⁹⁹ BRANDI, Cesare. *Teorie restaurování*. Kutná hora: Tichá Byzanc, 2000, s. 19-27. ISBN 80-86359-03-4.

⁴⁰⁰ NEJEDLÝ, Vratislav. Kapitoly z dějin vývoje metodických přístupů k opravám a restaurování kamenosochařských výtvarných děl v českých zemích 19. a 20. století. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 94-144.

⁴⁰¹ LOSOS, Ludvík. Konzervace muzejních sbírek a její současné problémy. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 1-2, 7/1969, s. 47-51.

Na druhou stranu historické zásahy na předmětu nejsou vždy nežádoucí, proto není vhodné je bez rozmyslu odstraňovat. Mohou se stát dokladem doby a dobového diskursu. Je na místě případnou situaci objektivně zhodnotit.

Z praktického hlediska musí konzervátor-restaurátor stále získávat aktuální informace. Vývoj používaných metod a především používaných chemických látek jde neustále kupředu. Se zvyšujícími se nároky na reversibilitu došlo k naprostému opuštění od používání některých chemických a konzervačních látek. V návaznosti na výzkumné úkoly metodických center a laboratoří se vyvíjejí nové a šetrné postupy.

Obor konzervování-restaurování je nutné chápat jako interdisciplinární obor. Konzervátor-restaurátor zabezpečuje problematiku ochrany a prezentace předmětů uložených v muzeích, galeriích a objektech státní památkové péče. Požadavkem pro tuto činnost je znalost materiálů, konzervačních prostředků, technických i technologických metod a postupů a uměleckohistorických souvislostí, nastavení režimu uložení a podmínek prezentace předmětů.

5.4. Odborná pracoviště v oblasti konzervování a restaurování kovů

Interdisciplinární povaha oboru je spjata s neustálým vývojem nových poznatků a informací. To přináší zvyšující se požadavky na úroveň jednotlivých metod a technik ochrany daných předmětů, stejně tak vzdělání a schopnosti konzervátorů-restaurátorů. Velká pozornost je v současnosti věnována preventivní konzervaci. Současná situace v muzeích a dalších institucích spravujících kulturní dědictví nedovoluje jednotlivým konzervátorům-restaurátorům řešit tuto problematiku komplexně v rámci daných institucí.⁴⁰²

Proto je velmi důležitý vznik a fungování specializovaných center a laboratoří, které poskytují metodickou pomoc⁴⁰³ organizacím a institucím zabývajícím se ochranou a péčí o předměty kulturního dědictví, které nemají dostatečnou kapacitu personální ani přístrojovou pro vykonávání těchto úkolů. Už Stránský v roce 1985 zmiňuje potřebu odborného

---

⁴⁰² SELUCKÁ, Alena. Metodické centrum konzervace – projekt a jeho realizace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů konané v Plzni ve dnech 6.-8.9.2005*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2005, s. 107-111.

⁴⁰³ Metodika znamená ovládat problematiku, ve které má být někdo veden. Metodicky vést jiná pracoviště nebo pracovníky k tomu, aby se celkově dostali na vyšší úroveň. STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. K problémovým otázkám muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 34-41.

metodického pracoviště, které bude držet krok s celosvětovým trendem a jehož prostřednictvím bude možné ovlivňovat a zvyšovat celkovou úroveň konzervátorské práce. Po vzoru Říma, Bruselu a Kodaně.⁴⁰⁴ Velmi významná je i pomoc při materiálovém průzkumu předmětů, protože většina muzeí a soukromých restaurátorských dílen není přístrojově vybavena pro tyto účely.

5.4.1. Metodické centrum konzervace

Metodické centrum konzervace je jedním z center pro obor muzejnictví zřízených Ministerstvem kultury ČR jako specializované muzeologicko-metodické pracoviště, které poskytuje informace a služby vlastníkům a správcům sbírek muzejní povahy, jakožto i dalším zájemcům z řad veřejnosti.⁴⁰⁵

Technické muzeum v Brně (TMB) pracovalo od roku 2000 na projektu Metodického centra konzervace (MCK), jehož obsahem bylo koncepční řešení pro podporu a zkvalitnění péče a ochrany předmětů kulturního dědictví.⁴⁰⁶ Cílem projektu bylo vytvořit zázemí pro rozvoj konzervování a restaurování v oblastech materiálového průzkumu, aplikace a vzdělávání včetně zajišťování metodické a poradenské činnosti. Působnost MCK je orientována zejména na úzkou spolupráci s muzei, galeriemi a dalšími institucemi zabývajícími se ochranou sbírkových předmětů v České republice.⁴⁰⁷

Metodické centrum konzervace poskytuje a zajišťuje vědecko-výzkumnou, metodickou, poradenskou a vzdělávací činnost v rámci ochrany sbírkových předmětů, jejich konzervování a restaurování.⁴⁰⁸

Centrum má celkem čtyři oddělení. Oddělení vědy a výzkumu provádí materiálový průzkum ošetřovaných předmětů a vývoj a inovaci postupů ošetření sbírkových předmětů.

---

⁴⁰⁴ STRÁNSKÝ, ZBYNĚK ZBYSLAV. K problémovým otázkám muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 34-41.

⁴⁰⁵ Ministerstvo kultury České republiky. *Muzejní centra*. URL: <https://www.mkcr.cz/muzejni-centra-681.html>

⁴⁰⁶ Projekt MCK byl schválen na základě Usnesení vlády ČR č. 216 ze dne 3. března 2003. Prioritním úkolem centra v letech 2004-2008 mělo být odstranění škod na kulturním dědictví po povodních v roce 2002.

⁴⁰⁷ MCK je prostorově a technicky vybaveno tak, aby mohlo zajistit rychlou záchranu např. v případě živelných katastrof.

⁴⁰⁸ SELUCKÁ, Alena. Metodické centrum konzervace – projekt a jeho realizace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů konané v Plzni ve dnech 6.-8.9.2005*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2005, s. 107-111.

Oddělení konzervace a restaurování se zaměřuje na komplexní ošetření technických, archeologických a historických památek z kovů a jejich slitin, ze dřeva, usně a polymerních materiálů. Oddělení zhotovuje i umělecké dekorativní odlitky a galvanoplastické kopie. Oddělení metodiky, výuky a služeb poskytuje poradenství a konzultace k ošetření muzejních sbírek, pořádá kurzy preventivní konzervace, konference, semináře a workshopy. Vydává odborný recenzovaný časopis Fórum pro konzervátory-restaurátory, metodické listy, publikace, vede webový portál a zajišťuje stáže pro studenty a konzervátory-restaurátory. Oddělení pro krizové a mimořádné události poskytuje konzultace k ošetření předmětů a provádí přímé zásahy na poškozených předmětech.⁴⁰⁹

Technické muzeum Brno a Metodické centrum konzervace ve spolupráci s Komisí konzervátorů-restaurátorů AMG pořádá každý rok konferenci konzervátorů-restaurátorů. První konference proběhla už v roce 1999. Na konferenci jsou prezentovány materiálové a technologické průzkumy, konzervátorské-restaurátorské zásahy a nové metody a technologie v oblasti konzervování-restaurování a ochrany kulturního dědictví.⁴¹⁰

Pro posílení vědy a výzkumu je nutná spolupráce s brněnskými vysokými školami a dalšími vědeckými pracovišti.⁴¹¹

5.4.2. Technologické laboratoře

Technologické laboratoře nabízejí odbornou metodickou pomoc a služby konzervátorské a restaurátorské. V praxi jsou mnohdy uplatňovány poznatky z vlastních výzkumů.

Technologická laboratoř Národního památkového Ústavu se orientuje na péči o národní kulturní památky a další památky ve správě Národního památkového ústavu. Laboratoř primárně provádí technologie a průzkumy stavebních historických materiálů, ale podle potřeby se zabývá i ostatními materiály. Technologická laboratoř nabízí metodickou a poradenskou pomoc při průzkumech, při hledání možných příčin poškození, stanovení míry poškození, výběru vhodných technologií obnovy a restaurování a stanovení možností

---

⁴⁰⁹ Zajišťuje technologii vysušování a sterilizace vodou zasažených předmětů. Poskytuje záchytné depozitáře.

⁴¹⁰ *Metodické centrum konzervace*. URL: <https://mck.technicalmuseum.cz/>

⁴¹¹ SELUCKÁ, Alena. Metodické centrum konzervace – projekt a jeho realizace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů konané v Plzni ve dnech 6.-8.9.2005*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2005, s. 107-111.

preventivní péče o historické materiály. Laboratoř se zabývá průzkumy omítek, kamen, dřeva a kovů.⁴¹²

Technologická laboratoř připravuje a realizuje projekt (Ne)tušené souvislosti. Cílem projektu je představit veřejnosti tradiční stavební materiály a řemesla a technologii jejich záchrany.⁴¹³ V rámci projektu jsou realizovány Letní školy památkové technologie, které upozorňují na hodnoty historických stavebních materiálů a učí dovednostem a postupům jejich záchrany.⁴¹⁴ Letní školy jsou pořádány ve spolupráci s Ústavem památkové péče FA ČVUT a Českým komitétem ICOMOS od roku 2011. Organizátoři také pravidelně pořádají památkářské dílny a komentované technologické prohlídky ve vybraných objektech.⁴¹⁵

Restaurátorská laboratoř Archeologického ústavu AV ČR v Praze provádí komplexní ošetření a konzervaci z archeologických výzkumů. Kromě teoretického výzkumu v oblasti zpracování a interpretace nálezů se úzce specializuje na problematiku metalografie kovových předmětů na konzervaci a průzkum pocínovaných a stříbrných předmětů, keramických výrobků, pozůstatků textilií a textilních fragmentů v korozních produktech. Laboratoř disponuje RTG pracovištěm.⁴¹⁶

Laboratoře Ústavu chemické technologie restaurování památek Vysoké školy chemicko-technologické v Praze disponují vybavením, které umožňuje chemické analýzy anorganických i organických materiálů. Laboratoř nabízí i metodickou pomoc, založenou na zkušenostech z řady výzkumných projektů a samotných realizovaných prací.⁴¹⁷

Laboratoř konzervace kovů ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy poskytuje pomoc v rámci průzkumů a analýz.⁴¹⁸ Dále laboratoř obsluhuje konzervační ozařovací pracoviště pro dezinfekci dřeva a plazmochemickou aparaturu pro ošetření povrchu kovových

---

⁴¹² Národní památkový ústav. Generální ředitelství NPÚ. *Technologická laboratoř*. URL: <https://www.npu.cz/cs/generalni-reditelstvi-npu/sluzby/technologicka-laborator>

⁴¹³ Národní památkový ústav. *(Ne)tušení souvislosti. O projektu*. URL: <https://netusene-souvislosti.npu.cz/cs/o-projektu>

⁴¹⁴ Letní škola má dvě úrovně: základní a pokročilou.

⁴¹⁵ GIRSA, Václav. Letní školy památkové technologie. In *PROPAMÁTKY*, č. 2, 7/2018, s. 14-15.

⁴¹⁶ Archeologický ústav AV ČR, Praha. Vědecká oddělení. *Pracoviště Restaurátorské laboratoře*. URL: <http://www.arup.cas.cz/?cat=193>

⁴¹⁷ Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Ústav chemické technologie restaurování památek. *Přístrojové vybavení*. URL: <https://restauro.vscht.cz/veda-vyzkum/pristroje>

⁴¹⁸ V laboratoři mohou provádět rentgenový průzkum předmětu a prvkovou XRF analýzu.

archeologických a historických předmětů.⁴¹⁹ Muzeum od sedmdesátých let začala vydávat informační a metodický bulletin pro pracovníky muzeí Středočeského kraje Středočeské muzejnictví. Bulletin vycházel šestkrát ročně až do poloviny osmdesátých let.⁴²⁰

Chemicko-technologická laboratoř je specializovaným oddělením Národní galerie v Praze. Přístrojové vybavení laboratoři umožňuje destruktivní i nedestruktivní identifikaci výtvarných materiálů: pigmentů, barviv, pojiv, dřeva, textilu, kovů a plastů. V rámci výzkumných projektů se specializuje na přírodovědné projekty. Laboratoř vlastní rozsáhlý archiv analyzovaných vzorků a laboratorních protokolů od roku 1966. Laboratoř profesně spolupracuje s dalšími odbornými odděleními a pracovišti a podílí se na výzkumných projektech.⁴²¹

Významnými zahraničními laboratořemi a metodickými centry jsou např. The Getty Conservation Institute, Canadian Conservation Institute, International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works.

5.5. Organizace zabývající se ochranou památek a jejich prezentací

5.5.1. Národní památkový ústav

Počátky historie Národního památkového ústavu sahají nepřímo ke vzniku památkové péče jako jedné ze společenských aktivit přelomu 18. a 19. století. Zařazení památkové péče a ochrany památek v evropských zemích mezi činnosti, které mohou počítat s podporou státu, znamenalo prosazení historického konceptu společenského vývoje jako jedné ze zásadních hodnot evropské společnosti.

---

⁴¹⁹ Na konci osmdesátých let bylo vyvinuto v Landesmuseum v Curychu zařízení plazmatické redukce pro ošetření kovových památek, po roce 1996 toto zařízení získalo muzeum v Rožtokách.

Středočeské muzeum v Rožtokách u Prahy. Služby. *Konzervování a restaurování*. URL: <https://www.muzeum-roztoky.cz/odborna-cinnost/296-konzervace-restaurovani>

⁴²⁰ Šesté číslo z roku 1980 například informuje o stavu a úrovni konzervátorských pracovišť v muzeích ve Středočeském kraji. Další příspěvek zaznamenává chystané změny na těchto pracovištích – dovybavení dílen, rekonstrukce atd. Kol. autorů. *Středočeské muzejnictví*. Středočeské muzeum v Rožtokách, 6/1980.

⁴²¹ Národní galerie Praha. *Chemicko-technologická laboratoř*. URL: <https://www.ngprague.cz/chemicko-technologicka-laborator>

Národní památkový ústav prošel dlouhým vývojem. Jako první vznikla instituce rakouské monarchie Centrální komise pro výzkum a zachování stavebních památek v roce 1850. Její činnost převzal Státní památkový úřad v roce 1918. Od té doby se institucionální podoba památkové péče v Československu několikrát proměnila.

Současný Národní památkový ústav vznikl v roce 2003 sloučením Státního ústavu památkové péče a Státního památkového ústavu. A je příspěvkovou organizací řízenou Ministerstvem kultury ČR.

Ústav slouží nejen jako garant péče o památky, ale i jako popularizátor památek a péče o ně. Hlavní činností NPÚ je evidence a dokumentace památkového fondu a zajištění jeho konzervování a restaurování. Dlouhodobě se věnuje vzdělávací činnosti pro odborníky i širokou veřejnost. Pracoviště NPÚ pořádají přednáškové cykly, vytváří edukační programy v rámci programu „Památky nás baví“. Každoročně se NPÚ zapojuje do mezinárodních akcí spojených s péčí o památky a kulturní dědictví.

Působí také jako metodické pracoviště.⁴²² NPÚ provádí aplikovaný výzkum, jehož výsledkem jsou publikace a Metodické pokyny.⁴²³

5.5.2. STOP – Společnost pro technologie ochrany památek

Skupina odborníků, jejichž profese souvisely s obnovou a ochranou památkových objektů, se zformovala v roce 1994. STOP je nezávislé sdružení fyzických a právnických osob, jehož cílem je hledat společná umělecko-historická a technologická řešení problémů péče o památky.

Společnost se snaží přispět ke zlepšení informovanosti odborné veřejnosti o aktuálních problémech oboru tím, že od roku 1996 organizuje osvětové a vzdělávací akce jako jsou semináře a odborná pracovní setkání⁴²⁴, workshopy, exkurze a odborné kurzy. Společnost vydává vlastní odborné publikace, sborníky ze seminářů, odborných setkání a workshopů

---

⁴²² Poskytuje poradenství při opravě památky, provádí stavebně historický průzkum, archeologický výzkum. Jednotlivé pracoviště ústav také poskytují knihovnické služby odborné literatury.

Národní památkový ústav. URL: <https://www.npu.cz/cs>

⁴²³ Např. *Mikroklima v historických interiérech.* Praha, 2011. *Metodika ochrany dřeva.* Praha, 2000. *Barevnost fasád. Průzkum, dokumentace, vyhodnocení a obnova exteriéru historických staveb.* Praha, 2009.

⁴²⁴ Na setkáních přednášejí na vybraná témata odborníci různých profesí. Schéma setkání je: teoretické základy, vyjádření památkářů, technologické hledisko, informace o konkrétních praktických zkušenostech.

a odborné monografie. Ročenka STOP vychází od roku 1997 a Zpravodaj STOP od roku 1999.⁴²⁵

Zpravodaj STOP z roku 2008 nese téma Kovy v památkové péči. Příspěvky se zabývají kovovými prvky, které se vyskytují v architektuře. Zpravodaj informuje jak o historii použití kovových částí architektury (ocelové konstrukce, doplňky střešní krytiny, bronzy), tak o jejich ochraně a obnově.⁴²⁶

Společnost se zabývá i průzkumy vybraných materiálů, zařízení a technologií pro ochranu a údržbu památek, které nabízí domácí trh. Jedná se spíše o průzkumy stavebních materiálů. Výsledky výzkumů jsou veřejně publikovány formou metodických listů a doporučení.⁴²⁷

5.5.3. Arte-fakt – sdružení pro ochranu památek

Arte-fakt je dobrovolná organizace odborníků působících v oblasti péče o památky. Založena byla v roce 2006. Cílem sdružení je podpora a aktivní uskutečňování spolupráce při péči o památky, podpora a rozvoj profesních a společenských aktivit, podpora komunikace mezi odbornou a laickou veřejností a popularizace péče o památky. Sdružení organizuje přednášky, konference a workshopy a aktivně spolupracuje se zahraničními odborníky a institucemi zabývajícími se péčí o památky. Webové stránky nabízí přehled aktuálních akcí z oboru.⁴²⁸

Sdružení Arte-fakt pořádá každoroční mezinárodní konferenci Restaurování a ochrana uměleckých děl (téma konference se mění). Konference jsou cíleny nejen na restaurátory, ale i na technology, památkáře, historiky umění a další odborníky příbuzných odvětví. Konferenční příspěvky vycházejí ve sborníku.⁴²⁹

---

⁴²⁵ Společnost pro technologie ochrany památek. *Poslání a cíle*. URL: <https://www.pamatky-stop.cz/poslani-a-cile/>

⁴²⁶ Kol. autorů. Kovy v památkové péči. In *Zpravodaj STOP*, č. 2, 10/2008.

⁴²⁷ KOTLÍKOVÁ, Olga – VANĚČEK, Ivan (ed.). Souhrnné informace o společnosti STOP. In *Ročenka STOP 1997*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 1998, s. 4-6.

⁴²⁸ *Arte-fakt*. Sdružení pro ochranu památek. URL: <http://www.arte-fakt.cz/odkazy.html>

⁴²⁹ LEBEDOVÁ-GLÁSEROVÁ, Zdenka. Mezinárodní konference Restaurování a ochrana uměleckých děl 2017 v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, č. 1, 79/2018, s. 88.

5.5.4. Centru pro restaurování a památkovou péči

Centrum pro restaurování a památkovou péči vzniklo v roce 2011 jako obecně prospěšná společnost. Zakladatelem centra je Univerzita Pardubice.

Vzniklo jako neakademická instituce, která sdružuje odborníky pořádáním setkání, výstav, konferencí a poskytuje celoživotní odborné vzdělávání v oblasti péče o kulturní dědictví. Provádí vědecko-výzkumnou činnost v oblasti péče o kulturní dědictví, realizuje vzorové restaurátorské projekty. Centrum připravuje krátkodobé vzdělávací kurzy pro pracovníky z oborů péče o kulturní dědictví.⁴³⁰

Centrum zařizuje konferenci Muzea, památky a konzervace. Jejímž cílem je každoroční setkávání odborníků z ČR i ze zahraničí z různých oblastí ochrany kulturního dědictví. Na konferenci jsou prezentovány příspěvky s dosaženými výsledky studentů a mladých odborníků do dvou let od ukončení studia. Příspěvky mají podpořit výměnu zkušeností a názorů na problematiku péče o kulturní dědictví.⁴³¹

Centrum úzce spolupracuje s Fakultou restaurování Univerzity Pardubice a s projekty či organizacemi, které působí na Zámeckém návrší v Litomyšli.⁴³²

5.5.5. Centrum pro prezentaci kulturního dědictví

Centrum je metodickým pracovištěm při Národním muzeu. Bylo založeno v roce 2005. Zajišťuje dokumentační, metodickou, konzultační a školicí činnost. Hlavním jeho cílem je zprostředkování sbírek a poznatků z nich plynoucích, muzejní pedagogika, využívání nových technologií a metod prezentace muzeí a sbírek. Centrum provozuje specializovanou oborovou muzeologickou knihovnu a oborový informační portál eMuzeum. Vydává časopis Muzeum: Muzejní a vlastivědná práce.⁴³³

---

⁴³⁰ Centrum nyní nabízí třídní kurz Péče o umělecké, archeologické a stavební památky pro pracovníky státní správy.

⁴³¹ Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Ústav chemické technologie restaurování památek. *Konference Muzea, památky a konzervace 2019*. URL: <https://restauro.vscht.cz/files/uzel/0046851/0001~~8w3wVjAyMLRU0FUoyK8qO7wwLzsRAA.pdf?redirected>

⁴³² *Centrum pro restaurování a památkovou péči*. URL: <http://centrum-pro-restaurovani.cz/cs>

⁴³³ eMuzem. Oborový informační portál. *O nás*. URL: <http://emuzeum.cz/o-centru>

5.5.6. PPP PRO – Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu

Platforma vznikla jako nezávislá, interdisciplinární informační a komunikační platforma, která umožňuje efektivní spolupráci a další rozvoj všech oborů, které na péči o kulturní dědictví participují. Na Platformě spolupracuje Fakulta restaurování Univerzity Pardubice s dalšími osmi partnery. V rámci Platformy vzniklo kontaktní centrum, ve kterém je pravidelně pořádána konference Muzea, památky a konzervace. Platforma zajišťuje stáže v aplikačním sektoru pro studenty VOŠ a VŠ, provozuje webový portál a vydává e-bulletin PPP PRO.⁴³⁴

5.5.7. Mezinárodní organizace

5.5.7.1. UNESCO – Organizace spojených národů pro vědu, kulturu a vzdělání

UNESCO bylo založeno v roce 1946, jako jedna z organizací OSN. Dlouhodobě usiluje o budování míru prostřednictvím mezinárodní spolupráce v oblasti vzdělávání, vědy a kultury. Podporováním kulturního dědictví a rovnocenností všech kultur posiluje UNESCO vazby mezi národy.⁴³⁵

Jedním z nejdůležitějších dokumentů UNESCO je Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví spojující princip ochrany kulturního dědictví a ochrany přírody. Byla přijata v roce 1972 jako mezinárodní závazný dokument. Jejím smyslem je upravit péči o přírodní a kulturní památky jednotlivých zemí a napomáhat identifikaci, ochraně, obnově a prezentaci nejvýznamnějších světových památek. Na základě této úmluvy se vytváří Seznam světového dědictví, do něhož jsou zapisovány památky s mimořádnými univerzálními hodnotami.⁴³⁶

---

⁴³⁴ PPP PRO. *O projektu*. URL: <http://www.projekt-ppp-pro.cz/clanky/o-projektu/zakladni-informace.html>

⁴³⁵ UNESCO. *In Brief*. URL: <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>

⁴³⁶ Národní památkový ústav. *Mezinárodní dokumenty*. URL: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty>

5.5.7.2. ICOMOS – Mezinárodní rada pro památky a sídla

Mezinárodní rada pro památky a sídla ICOMOS (International Council of monuments and sites) je nevládní organizace sídlící v Paříži.⁴³⁷ Byla založena jako organizace UNESCO roku 1965 ve Varšavě, si vzala za cíl šířit poznatky o památkách, uvědomovat společnost o smyslu jejich ochrany.⁴³⁸ ICOMOS v případě nutnosti organizuje a podílí se na veřejných kampaních za záchranu ohrožených památek.

UNESCO v roce 1972 ustavilo ICOMOS ve funkci hlavního poradce v otázkách kulturního dědictví. ICOMOS zajišťuje zpracování komplexních odborných posudků statků navrhovaných členskými státy k zápisu na Seznam světového dědictví UNESCO.

ICOMOS provádí na národní a mezinárodní úrovni výzkum památek, sídel a krajiny a vydává k jejich ochraně a péči odborné posudky. Popularizuje péči o kulturní dědictví přednáškovou a pedagogickou činností. Vydává mezinárodní charty, doporučení, memoranda a další dokumenty.⁴³⁹

Ohledně ustavení mezinárodní organizace došlo ke konstitování Československého Národního komitétu o 15 členech. První mezinárodní konference o ochraně historických jader měst, jejíž organizaci převzal převážně pražský Ústav památkové péče a ochrany přírody, byla uspořádána v roce 1966.⁴⁴⁰

Český národní komitét je zaměřen na ochranu hmotného kulturního dědictví, historických sídel a jejich prostředí a kulturní krajiny. Vytváří a posiluje mezinárodní vztahy v oboru a usiluje o aplikaci mezinárodně uznané teorie, metodologie a vědecky ověřených technik a technologií. Komitét organizuje porady, konference, exkurze a výstavy. Publikuje a rozšiřuje informace z oblasti péče o kulturní dědictví.

---

⁴³⁷ ICOMOS. *O nás*. URL: <http://www.icomos.cz/index.php/en/o-nas>

⁴³⁸ HRUŠKA, Emanuel. O činnostech a cílech čs. Národního komitétu ICOMOS. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze. 1973, s. 6-9.

⁴³⁹ ICOMOS. *O nás*. URL: <http://www.icomos.cz/index.php/en/o-nas>

⁴⁴⁰ HRUŠKA, Emanuel. O činnostech a cílech čs. Národního komitétu ICOMOS. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze. 1973, s. 6-9.

5.5.7.3. ICOM – Mezinárodní rada muzeí

Mezinárodní rada muzeí ICOM (International Council of Museums) byla zřízena při UNESCO v roce 1946. ICOM převzala předválečné kulturní dědictví, vytvořila řadu komisí a subkomisí.⁴⁴¹ Činnost ICOM je zaměřená na prosazování muzeí jako významných kulturních institucí, výměnu mezinárodní zkušeností a pomoc při zvyšování úrovně muzejní práce.⁴⁴²

Informační bulletin o dění a stavu oboru v celosvětovém měřítku ICOM News je vydáván od roku 1948.⁴⁴³ Rada muzeí pořádá mezinárodní semináře a konference.⁴⁴⁴

Cílem národních výborů ICOM a jejich regionálních sdružení je podporovat muzea a muzejní pracovníky při jejich vědecké práci, v péči o sbírky a jejich uchování, při prezentaci materiálu i při zvyšování vědecké kvalifikace muzejních pracovníků.

Český výbor ICOM byl založen v roce 1994 jako nástupnická organizace Československého výboru, který byl v roce 1946 jedním ze čtrnácti zakládajících členů Mezinárodní rady muzeí ICOM. Hlavním posláním Českého výboru ICOM je podpora zapojení českých muzejních pracovníků do globální mezinárodní komunity. Výbor pořádá odborné exkurze, konference a kolokvia.

Mezinárodní odborné komise jsou hlavním nástrojem pro podporu a rozvoj vědeckého výzkumu, pro výměnu informací, zkušeností, popřípadě i sbírek nebo výstav a také pro další vzdělávání pracovníků v příslušných specializacích.⁴⁴⁵

Mezinárodní komise pro konzervaci ICOM-CC (International Committee for Conservation) je největší komisí ICOM. Mezinárodní komise pro konzervaci podporuje

---

⁴⁴¹ Při ICOM vznikla zvláštní komise pro výchovu muzejních pracovníků. Komise stanovila výukový program, který se stal vzorem pro zavádění muzeologické výchovy. Středisko pro výuku muzeologie na Univerzitě Karlově v Praze bylo zřízeno v roce 1967 pod vedením Jiřího Neústupného. Na katedře muzeologie byly do okruhu Speciální otázky obecné muzeologie zařazeny i okruhy Základy muzejní konzervace a Základy muzejní restaurace. STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. *Úvod do muzeologie*. Brno, 1972 s. 45.

⁴⁴² BENEŠ, Josef. Poznátky z osmé generální konference ICOM 1968. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, str. 129-134.

⁴⁴³ Bulletin Icom News, který se tiskl v Brně, dostávali aktivní členové ICOM, aby byli informováni o aktuálních záležitostech muzejnictví ve světě. Jeho vydávání se opožďovalo, takže aktuality ztrácely na hodnotě. Bylo dohodnuto, že tisk bude nadále probíhat v Paříži. V redakci Václava Pubala byla vydávána titulová bibliografie světové muzeologické produkce ve francouzštině a angličtině.

⁴⁴⁴ STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. *Úvod do muzeologie*. Brno, 1972 s. 45.

⁴⁴⁵ ICOM international council of museums Česká republika. URL: <http://network.icom.museum/icom-czech/>

konzervování kulturně a historicky významných děl a podporuje konzervátorskou profesi. Komise je tvořena specializovanými pracovními skupinami, které aktivně komunikují se členy prostřednictvím setkání, konferencí a bulletinů. Jednou z pracovních skupin je i skupina Kovy.⁴⁴⁶

5.5.7.4. ICCROM – Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování hmotného kulturního dědictví

Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování hmotného kulturního dědictví ICCROM (International Centre for Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) v Římě bylo založeno v roce 1959⁴⁴⁷ na základě rozhodnutí UNESCO s podporou ICOM jako autonomní vědecká mezinárodní organizace složená z členských států.⁴⁴⁸

Hlavním programem ICCROM je celosvětové působení v péči o nemovité i movité památky a sbírky. ICCROM organizuje kurzy a školení pro odborníky, zaměstnance muzeí, galerií nebo jiných památkových institucí. Jedná se o postgraduální kurzy pro profesionály daných specializací.⁴⁴⁹

Informační servis ICCROM vede webové stránky a vydává internetové periodikum e-News, sestavuje aktualizovaný celosvětový seznam vzdělávacích a školicích kurzů a programů v odvětví péče o kulturní dědictví.

Česká republika je členem ICCROM od roku 1996.⁴⁵⁰

---

⁴⁴⁶ ICOM-CC. *About ICOM-CC*. URL: http://www.icom-cc.org/15/about/#.XWK_dOMzbiU

⁴⁴⁷ Prvním ředitelem byl jmenován H. J. Plenderleith.

⁴⁴⁸ JUSTA, P. Informace o účasti na kursu Vědecké principy konzervace v Římě. In *Sborník přednášek ze semináře „Nové metody muzejní konzervace“ 7.-9.9.1987*. Praha, 1988, s. 67-74.

⁴⁴⁹ Probíhá 8-10 celosvětových kurzů ročně. Kurz v Římě v roce 1987 s názvem Vědecké principy konzervace byl zaměřen na přístupy ke konzervování jednotlivých materiálů sbírkových předmětů a vývoj těchto přístupů, etiku konzervování a restaurování, preventivní konzervaci. Kurz byl rozdělen na teoretickou část na přednáškách a praktickou část v chemické laboratoři.

⁴⁵⁰ JESENSKÝ, Vít. *Terminologický slovník památkové péče. ICCROM*. URL: <http://previous.npu.cz/terminologicky-slovník-pamatkove-pece/iccrom/>

5.5.7.5. E.C.C.O. – Evropská konfederace konzervátorko-restaurátorských organizací

Konfederace byla založena v roce 1991 čtrnácti evropskými organizacemi konzervátorů-restaurátorů. V současné době zastupuje téměř šest tisíc odborníků z 22 zemí a 25 členských organizací. Cílem organizace je podporovat péči o kulturní dědictví formováním profesních standardů, rozvíjením vzdělávání a praxe a usilovat o uznání statusu restaurátora-konzervátora na národní a na evropské úrovni. Konfederace pořádá každý rok generální zasedání členů.⁴⁵¹

---

⁴⁵¹ *European Confederation of Conservator-Restorers' Organisation*. URL: <http://www.ecco-eu.org/>

6. Závěr

Kolébkou zákonné ochrany památek byl Itálie, kde byla chráněna antická tradice, jako znak vlastní velikosti. Ochrana se týkala především vývozu památek za hranice státu. Zákon o zachování památek a předmětů starožitných byl vydán v roce 1902, chránil památky hmotné kultury i památky přírodní. Stát si přisvojoval právo intervence na zajištění jejich konzervování nebo restaurování.

Prvním státem, který opatřil své středověké památky zákonem, bylo Dánsko. Dekrety pocházejí z let 1886, 1889 a 1890. Anglie vydala Ancienit Monuments Protection Act v roce 1882. Stanovila tak památky, které byly postaveny pod ochranu zákona.

Ve Francii zákon o celostátní ochraně památek vznikl v roce 1887. Ministr vyučování byl pověřen sestavením seznamu dějinných památek movitého i nemovitého charakteru. Tyto památky nesměly být restaurovány, opraveny ani změněny bez schválení ministra. Stejně tak nemohly být bez povolení ministra na půdě státu prováděny archeologické vykopávky, předměty mohly být státem vyvlastněny.

Prusko mělo k roku 1910 čtyřicet konzervátorů, kteří pečovali o kulturní památky. Do roku 1966 byla vydána řada omezení pro vlastníky památek, byl nařízen státní dozor při opravách památek. Zákony k ochraně krajiny a obcí vycházely od roku 1902, jednalo se o zákazy poškozování krajiny a nemovitostí, omezení stavebních změn, ochranu náměstí a celých ulic.

Bavorsko mělo od roku 1835 generálního inspektora památek sochařského umění a od roku 1868 generálního konzervátora památek uměleckých a starožitností. Zákon na ochranu památek obcí byl vydán až v roce 1904. Německo obecně vydávalo stavebně policejní předpisy o ochraně rázu měst.⁴⁵²

Dalším velkým mezníkem v ochraně památek bylo zakládání velkých evropských muzeí a institucionálně podporované konzervování a restaurování památek v nich uložených. Největší vliv na vývoj oboru konzervování a restaurování kovů měla Anglie, ale především

---

⁴⁵² EMLER, Jan. Zákonná ochrana památek v cizině. Sjezd na ochranu památek v Praze r. 1908. In *Československé letopisy musejní*, č. 7.-11., 2/1910. s. 34-46.

Německo. Zde docházelo k zavedení nových materiálů a vědeckých principů do praxe a definování metodologických postupů.

To vše mělo vliv na vývoj péče o památky u nás, která byla začátkem 20. století spjatá s archeologií a archeologickými památkami. V této době se začala uplatňovat a vyvíjet moderní metodika. Po roce 1919 vznikl Národní památkový ústav, který převzal péči o kulturní památky mimo muzejní sféru.

Vydávané publikace, věstníky a časopisy svědčí o pokroku ve vědeckém poznání a metodice. Zároveň byly snahou o prohloubení znalostí konzervátorské a restaurátorské obce, která povětšinou postrádala kvalifikované vzdělání.

Významným krokem ke zlepšení této situace bylo pořádání kurzů konzervování Svazem muzeí a Lektorátem muzejnictví v Brně. Těchto kurzů se zúčastňovali především konzervátoři velkých muzeí, protože malá muzea neměla potřebná zázemí pro konzervátorsko-restaurátorskou činnost. Tato situace se nezměnila až do šedesátých let 20. století, kdy začala být konzervátorská pracoviště budována teprve v krajských muzeích.

Vliv na vývoj oboru restaurování a konzervování obecně mělo založení České restaurátorské školy pod vedením Bohuslava Slánského, kde byl uplatňován technologický výzkum. Konzervace byla chápána jako syntetická disciplína.

Mezníkem se stal přelom padesátých a šedesátých let, kdy byl přijat první zákon o kulturních památkách, který přinesl pevné vymezení památkové péče, a byla vydána Benátská charta. Ta jako jediná dlouhou dobu definovala obecné principy konzervace a restaurování.

Problémy muzejní konzervace, tedy začlenění konzervování a restaurování do muzejního procesu, mělo vyřešit založení Oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů v roce 1959. Komise se zabývala i otázkou vzdělávání restaurátorů a konzervátorů, která vyvstala už v první polovině 20. století a nebyla uspokojivě vyřešena. Komisí pořádané výstavy o problematice restaurování a konzervování, se snažily veřejnost seznámit se téměř nepropagovanou muzejní činností.

Požadavky na kvalifikované konzervátory-restaurátory daly vzniknout Kurzu muzejní konzervace v Brně. Výuka probíhala od roku 1969 a byla vedena předními osobnostmi oboru. Dalším pokusem o vzdělání konzervátorů-restaurátorů bylo pomaturitní studium konzervace

muzejních sbírek pod záštitou Národního muzea v Praze. Obě výuky probíhaly na vysoké úrovni, i když s řadou improvizací.

Ve snaze o centralizaci a dohled nad péčí o památky bylo vytvořeno metodického a technologického pracoviště Státních restaurátorských ateliérů v osmdesátých letech, které působilo v oboru téměř deset let.

Komise KRP se po roce 1993 začala domáhat zavedení vysokoškolského studia v oboru restaurování a konzervování kovů. To se postupně podařilo na řadě vysokých a později vyšších odborných školách. Jednotlivé výuky byly a dodnes jsou rozdílné v technologickém a historickém zaměření a směřování výuky buď směrem ke konzervování, nebo k restaurování. Důležité je, že absolventi mají kvalitní technické, uměleckořemeslné, výtvarné a historické vzdělání a praxi, která je povinná na všech typech škol.

Absolventi jsou kvalifikováni, jako přímí realizátoři konzervátorsko-restaurátorských prací s možností získat Povolení k restaurování kulturní památky Ministerstva kultury ČR, které bylo zavedeno zákonem z roku 1987.

Restaurátorsko-konzervátorská práce byla podmíněna etickými normami, které je každý restaurátor-konzervátor povinen dodržovat. Nejdůležitějším dokumentem pro české prostředí je Dokument o profesi konzervátora-restaurátora Asociace muzeí a galerií ČR, který jasně vymezuje cíle, zásady a požadavky na tuto profesi.

Etické normy pomohly vést obor k moderní metodice konzervování a restaurování.

Velmi důležité pro konzervátorsko-restaurátorskou činnost bylo definování pojmů, na mezinárodní úrovni. U nás pojmy přesně definoval Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR na základě mezinárodně uznané terminologie ze zasedání členů ICOM-CC.⁴⁵³ Pojmy konzervování a restaurování prošly vývojem, který se měnil s historickým kontextem. V diplomové práci se vyskytuje několik variant těchto pojmů konzervátor a restaurátor, konzervátor-restaurátor, konzervování a restaurování a konzervování-restaurování (případně konzervace). Všechny tyto varianty jsou v souladu se schválenou mezinárodní terminologií. Při citacích z literatury jsem dbala na zachování tvarů, které autor uvádí, aby byl zachován dobový kontext. Ve starší literatuře jsou uváděny tyto profese

---

⁴⁵³ Zasedání proběhlo v Novém Dillí v září 2008. Byla zde přijata rezoluce o terminologii.

odděleně. Dnes rozumíme pod pojmem konzervátor-restaurátor kvalifikovanou osobu, která ovládá a uplatňuje obě tyto činnosti.

Pojem konzervování se po dlouhou dobu uplatňoval pouze v muzejní praxi, kde nebylo místo pro restaurátorské práce. Naopak restaurátoři na volné noze upřednostňovali restaurování, v dnešním významu rekonstrukci. V dnešní restaurátorsko-konzervátorské praxi se uplatňuje konzervování i restaurování. Nejběžnější činností je stále konzervace (sanační konzervace), při které je prováděn přímý zásah na památce s cílem očištění a stabilizace. V některých případech se přistupuje i k restaurování, pokud má být památce navrácena její funkčnost pod podmínkou reversibility přidaných (nových) prvků.

Pluralita používaných metod se v konzervátorsko-restaurátorské praxi objevuje dodnes. Důležité pro praxi z toho vývoje zůstalo, že žádný zásah nemůže být proveden bez poznání historické, umělecké, estetické a technické hodnoty památky.

Konzervování a restaurování jsou obory lidské činnosti, jejichž hlavním cílem je prodloužení existence předmětu. Každý konzervátor -restaurátor musí najít vyhovující metodu s ohledem na konkrétní předmět. Postupy uvedené v příručkách a metodických listech jsou pomocnými návody, kterými by se cesta mohla ubírat. Ale jen konzervátor-restaurátor, který předmět dobře prozkoumal, může vědět, jak mu pomoci.

Bohužel je realitou, že špatný zásah snižuje hodnoty konzervovaného a restaurovaného předmětu. Předměty jsou jedinečné a tím pádem nenahraditelné.

Slovy Ludvíka Lososa: „Konzervátor musí přestat být umělcem, aby mohl být vědcem.“⁴⁵⁴

Povinností každého restaurátora-konzervátora je vést řádnou písemnou i obrazovou dokumentaci zásahu, jejíž součástí je detailní průzkum předmětu. Tyto požadavky daly vzniknout specializovaným centrům a laboratořím, které zajišťují vědecko-výzkumnou, metodickou i odborně technologickou pomoc. Díky této spolupráci se mohlo konzervování a restaurování vyvinout v interdisciplinární obor.

Důležitou součástí oboru konzervování-restaurování je jeho propagace a zprostředkování informací, k tomuto účelu vznikla řada českých i zahraničních organizací a center. Tyto

---

⁴⁵⁴ LOSOS, Ludvík. *Etika konzervátorské práce*. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s 25-33.

organizace zajišťují publikační činnost, vzdělávání a odborné stáže a pořádají národní i mezinárodní konference.

Ze získané konzervátorko-restaurátorské praxe mohou poznamenat, že restaurování a konzervování se ve Střední Evropě ubírá stejným směrem. Zkušenosti jsou předávány prostřednictvím odborných zahraničních stáží a mezinárodních konferencí, jak směrem ven, tak dovnitř republiky.

V posledních letech prodělala změnu mnohá zázemí muzeí, kdy dochází k postupným rekonstrukcím jak depozitářů, tak restaurátorsko-konzervátorských pracovišť.⁴⁵⁵ V tomto ohledu ještě mnohdy za zahraničními kolegy zaostáváme. Důležité je, že krajská muzea a většina městských muzeí má zázemí pro konzervátorské a restaurátorské práce.

Mezi soukromými subjekty panuje jistá konkurence. Většina restaurátorů a konzervátorů se věnuje řemeslu, které podle potřeby doplňují konzervátorskými a restaurátorskými pracemi. Restaurátoři-konzervátoři na volné noze ponejvíce začínají svoji kariéru v zavedené restaurátorské dílně, protože vybavení a zavedení restaurátorsko-konzervátorské dílny stojí hodně úsilí a finančních prostředků. Není výjimkou, že se řemeslo a obor restaurování-konzervování předává z generace na generaci.

---

⁴⁵⁵ Národní muzeum – (odborné pracoviště Terezín) – otevřeno 2011, Umělecko-průmyslové muzeum (odborné pracoviště Stodůlky) – otevřeno 2016, Muzeum východních Čech v Hradci králové – rekonstrukce probíhá, Východočeské muzeum v Pardubicích – stavba probíhá, Severočeské muzeum v Liberci – stavba probíhá.

Resumé

The thesis deals with Restoration and Conservation of Metals. The development of metal restoration and conservation and its methodology is connected with the development of monument care and especially museums.

The Museums in England and in Germany influencing the care of monuments in our country. The National Heritage Institute was established in 1919, for the care of cultural monuments outside the museum sphere. New knowledge was obtained through publications, bulletins and magazines.

Conservators and restorers were first educated at specialized courses and later the restoration and conservation field was integrated into the education programs of universities and colleges. Graduates have good technical, craft, artistic and historical education and experiences.

Important for the discipline of restoration and conservation were approved the Ethical standards, which determine the degree of intervention in the monument and the definition of terms. Determination of precise definitions internationally. The most important for Czech practice is the Document about Conservator-Restorer's Profession of the Association of Museums and Galleries of the Czech Republic, which defines the aims, principles and requirements for this profession.

The committee of conservators-restorers and preparers has been engaging in specific problems of museum conservation since 1959.

Many methodological approaches have taken turns in the discipline, according to the changing discourse of monument care. Importantly, no intervention can be demonstrated without knowing the historical, artistic, aesthetic and technical value of the monuments. The main purpose is to extend the existence of the subject.

Each conservator-restorer must keep written and pictorial documentation of the intervention, it contains detailed research of the subject. Therefore, special centers and laboratories are used. These organizations provide scientific, research, methodological and professional technological assistance. Thanks to this cooperation, conservation and restoration is an interdisciplinary discipline.

An important part of the discipline of conservation-restoration is its promotion and mediation of information. Many Czech and foreign organizations and centers provides publishing, education and internships. They organize national and international conferences.

Discipline of restoration and conservation is constantly evolving.

7. Seznam pramenů a literatury

Prameny

RAKOVÁ, Marcela. Archiv v osobním vlastnictví. 1985-1989.

Archiv Národního muzea, propagační oddělení:

Zachováme je dalším generacím. In *Rudé právo*, Praha, 1964, sgn. 549/64, karton 27.

PUBAL, Václav. *Dokumentace k výstavě o konzervaci muzejních předmětů*, 1964, sgn. 549/64, karton 27.

Literatura

BAUEROVÁ, Zuzana. *Proti času. Konzervovanie-reštaurovanie v Československu 1918-1971*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2015. ISBN 978-80-87989-05-0

BRANDI, Cesare. *Teorie restaurování*. Kutná hora: Tichá Byzanc, 2000, s. 19-27. ISBN 80-86359-03-4.

ČEJKA, Jiří. Fyzikální a fyzikálně-chemické (instrumentální) analytické metody a jejich využití při ochraně, konzervaci a při vědeckém zpracování sbírkových předmětů. In *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989, s. 15-35.

ČEJKA, Jiří. O úloze, postavení a poslání muzejní chemické laboratoře. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 2, 13/1975, s. 95-98.

ČEJKA, Jiří. Vědeckovýzkumná činnost na úseku muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 42-51.

ČEJKA, Jiří. Výzkumná činnost na úseku konzervátorské a restaurátorské práce. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 16-29. ISBN 80-7037-004-1.

ČERMÁK, Kliment (ed.). Konservátoři na Moravě. In *Věstník československých muzeí a spolků archeologických*, č. 7, 2/1897, s. 106-108.

- ČERMÁK, Kliment. *Strážce starožitností. Povídky a poučení lidu o starožitnostech*. Praha, 1895.
- ČUPR, Václav – PÁGO, Ladislav. *Záchranné úpravy kovových archeologických nálezů*. Praha: Academia, 1977.
- ČUPR, Václav – PELIKÁN, Jiří Boris. *Muzejní práce. Základy konzervace kovů v muzeích*. Studijní, metodický a informační materiál. Svazek 10. Praha, Kabinet muzejní a vlastivědné práce, 1963.
- EMLER, Jan. *Zákonná ochrana památek v cizině. Sjezd na ochranu památek v Praze r. 1908*. In *Československé letopisy musejní*, č. 7.-11., 2/1910. s. 34-46.
- Exekutiva Asociace muzeí a galerií ČR. *Zprávy o plnění Strategických cílů AMG v období 2016-2018*. Praha, 2018.
- GIRSA, Václav. *Letní školy památkové technologie*. In *PROPAMÁTKY*, č. 2, 7/2018, s. 14-15.
- HABOVŠTIAK, Alojz. *Medzinárodná spolupráce a výmena skuseností v oblasti konzervátorskej a reštaurátorskej práce*. In *Rozpravy Národného technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanoch nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 67-76.
ISBN 80-7037-004-1.
- HAVLÍNOVÁ, Alena. *Deset let existence „Kovové skupiny“ KKR AMG*. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2011, s. 112.
ISBN 80-86413-62-4.
- HAVLÍNOVÁ, Alena. *K dění v pracovních skupinách KKR AMG. Změny ve vedení pracovní skupiny kovy*. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 237-238. ISBN 978-80-86413-89-1
- HOBZEK, Josef. *Vývoj organizace státní památkové péče v českých zemích*. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, 1973, s. 46-52.
- HOLMAN, Jaroslav. *Vývoj právní osvěty v Československu 1918 – 1966*. Praha: Krajské osvětové středisko, 1968, s. 179.

- HRUŠKA, Emanuel. O činnostech a cílech čs. Národního komitétu ICOMOS. In *Památková péče 1945-1970*. Praha: Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze. 1973, s. 6-9.
- JUSTA, Petr. Informace o účasti na kursu Vědecké principy konzervace v Římě. In *Sborník přednášek ze semináře „Nové metody muzejní konzervace“ 7.-9.9.1987*. Praha: Národní technické muzeum, 1988, s. 67-74.
- JAGOŠOVÁ, Lucie - KIRSCH, Otakar. Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922-1951. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. In *MUZEUM*, č. 1, 51/2013, s. 3-16.
- Kol. autorů. *Fakulta restaurování Univerzity Pardubice v Litomyšli*. Litomyšl, 2013. ISBN 978-80-7395-589-2.
- Kol. autorů. *Konzervování a restaurování kovů. Ochrana předmětů kulturního dědictví z kovů a jejich slitin*. Brno: Technické muzeum, 2011. ISBN 978-80-86413-70-9.
- Kol. autorů. *Koroze a konzervování památkových předmětů ze železa*. Praha: Laboratoř chemie restaurování uměleckých děl VŠCHT, 1980.
- Kol. autorů. Kovy v památkové péči. In *Zpravodaj STOP*, č. 2, 10/2008.
- Kol. autorů. *Sborník restaurátorských prací 1*. Praha: Státní restaurátorské ateliéry, 1983.
- Kol. autorů. *Sborník restaurátorských prací 2-3*. Praha: Státní restaurátorské ateliéry, 1986.
- Kol. autorů. *Středočeské muzejnictví*. Středočeské muzeum v Rožtokách, 6/1980.
- Kol. autorů. *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty II*. Brno: Moravské muzeum, 1976.
- Kol. autorů. *Základy muzejní konzervace. Muzeologické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989.
- KOPECKÁ, Ivana et al. *Preventivní péče o historické objekty a sbírky v nich uložené*. Praha: Státní ústav památkové péče, 2002. ISBN 80-86234-28-2.
- KOTLÍK, Petr. Přírodovědné vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 9.-11.9.2008 Příbram*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 115-117. ISBN 978-80-86413-49-5.

- KOTLÍK, Petr. Výchova a vzdělávání konzervátorů a restaurátorů. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha: Bratislava, 1989, s. 81-85. ISBN 80-7037-004-1.
- KOTLÍKOVÁ, Olga – VANĚČEK, Ivan (ed.). Souhrnné informace o společnosti STOP. In *Ročenka STOP 1997*. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, 1998, s. 4-6.
- KRYL, Ladislav. Odpověď na dopis prof. Karla Strettiho. In *Sedmé zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1991, s. 244-248. ISBN 80-7037-016-5.
- KUBIČKA, Roman – ZELINGER, Jiří. *Výkladový slovník malířství, grafiky a restaurátorství*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-9046-7.
- KUČEROVÁ, Irena et al. Bakalářský studijní program „Konzervování-restaurování objektů kulturního dědictví – uměleckořemeslných děl“ na VŠCHT Praha. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 6.-8.9.2005 Plzeň*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2005, s. 104-106. ISBN 978-80-86413-89-3.
- KUČEROVÁ, Irena – NOVÁK, Pavel. Vysokoškolské studium zaměřené na konzervování a restaurování v České republice. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 5.-7.9.2006 Cheb*. Brno, 2006, s. 12-15. ISBN 80-86413-35-7.
- LEBEDOVÁ-GLÁSEROVÁ, Zdenka. Mezinárodní konference Restaurování a ochrana uměleckých děl 2017 v Kutné Hoře. In *Zprávy památkové péče*, č. 1, 79/2018, s. 88.
- LOSOS, Ludvík. Etika konzervátorské práce. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha: Ústřední muzeologický kabinet, 1985, s. 25-33.
- LOSOS, Ludvík. Konzervace muzejních sbírek a její současné problémy. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 1-2, 7/1969, s. 47-51.
- MELNIKOVA, Elena Petrovna - NIKITIN, Michail Kapitanovič. *Chemie v konzervátorské a restaurátorské praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3062-3.
- MÍSTECKÝ, Emerich. Obnově památek na cestu. Informace pro stavebně restaurátorské útvary. In *Příloha časopisu Obnova památek*, č. 1, 1970, s. 1.
- NEJEDLÝ, Vratislav. České restaurování ve druhé polovině 20 a na počátku 21. století. In *Zprávy památkové péče*, č. 5, 68/2008, s. 365-375.

- NEJEDLÝ, Vratislav. Kapitoly z dějin vývoje metodických přístupů k opravám a restaurování kamenosochařských výtvarných děl v českých zemích 19. a 20. století. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 94-144.
- NEJEDLÝ, Vratislav. Vznik a vývoj státem organizované památkové péče v českých zemích od počátků do konce Habsburské monarchie. In *Péče o architektonické dědictví. Sborník prací I. Vybrané kapitoly k tématu*. Praha: Idea servis, 2008, s. 29-44.
- NIEDERLE, Lubor. *Albín Stocký*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1934.
- NOVÁK, Pavel at al. Obory studijního programu „Konzervování-restaurování objektů kulturního dědictví – uměleckořemeslných děl“ na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (a jejich srovnání s analogickými obory v české republice). In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 132-135. ISBN 978-80-86413-89-1.
- PÁGO, Ladislav. *Úvod do muzejní konzervace a restaurování*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1984.
- PÁGO, Ladislav. Úvod do muzejní konzervace. In *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty II*. Brno: Moravské muzeum, 1976, s. 13-21.
- Partnerská síť Platformy pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013.
- PERNES, Jiří. *Metodický list – M/1982/2*. Brno, 1982, s. 6.
- PLENDERLEITH, Harold James. *The conservation of antiquities and works of art. Treatment, Repair, and Restoration*. London: Oxford University Press, 1956. ISBN 0-19-212960-0.
- PLENDERLEITH, Harold James. *The preservation of antiquities*. London: The Museums Association., 1934.
- PŘÍHODA, Jiří. Příprava studijního oboru Chemie pro konzervátory a restaurátory – muzeologie. In *Sborník z konzervátorského a restaurátorského semináře konaného ve dnech 16.-18. září v Brně*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2003, s. 55. ISBN 80-86413-12-8.

- PŘÍHODA, Jiří. S Jiřím Příhodou nejen o vzdělávání v oboru konzervování-restaurování. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2012, s. 130-131. ISBN 978-80-86413-89-1.
- PUBAL, Václav. Organizace, program a problémy výuky muzejnictví ve Francii. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, s. 188-190.
- SELUCKÁ, Alena. Metodické centrum konzervace – projekt a jeho realizace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů konané v Plzni ve dnech 6.-8.9.2005*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2005, s. 107-111.
- SKLENÁŘ, Karel. *Obraz vlast. Příběh Národního muzea*. Praha: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-399-2.
- SKLENÁŘ, Karel. Z dějin péče o archeologické památky v českých zemích. Část 12. Na prahu současnosti. In *Památky a příroda*, č. 7, 1990, s. 405-409.
- SKLENÁŘ, Karel. Z dějin péče o archeologické památky v českých zemích. Právní poměry meziválečného období. In *Památky a příroda*, č. 1, 1990, s. 13-18.
- STAMBOLOV, Todor. *Koroze a konzervace kovových památek a uměleckých děl*. Amsterdam: Central Research Laboratory for Objects of Art and Science, 1985.
- STOCKÝ, Albín. *Konzervace musejních předmětů*. Praha: Svaz československých muzeí, 1927.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. K problémovým otázkám muzejní konzervace. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 34-41.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. Muzeologie a muzejní konzervace. In *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty II*. Brno: Moravské muzeum, 1976, s. 6-12.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav. *Úvod do muzeologie*. Brno, 1972, s. 45.
- STRÁNSKÝ, Zbyněk Zbyslav et al. *Základy muzejní konzervace. Muzeografické učební texty III*. Brno: Moravské muzeum, 1989.
- STRETTI, Karel. Dopis Karla Strettiho, vedoucího restaurátorské školy Akademie výtvarných umění v Praze, účastníkům semináře. In *Sedmé zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1991, s. 238-243. ISBN 80-7037-016-5.

- ŠEBEK, František. Prvních deset let Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 5-16.
- ŠEVČÍK, Richard et al. Jak s dalším vzděláváním absolventů VOŠ konzervátorsko-restaurátorského zaměření? Bakalářský program konzervování a restaurování uměleckořemeslných děl na Masarykově univerzitě v Brně. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2014, s. 144. ISBN 978-80-86413-89-3.
- ŠIMČÍK, Antonín. Konzervátorské centrum na Slezské univerzitě – pokus o modelové pracoviště pro muzejní konzervaci a restaurování. In *Sborník z Konference konzervátorů a restaurátorů konané v Příbrami ve dnech 9.-11.9.2008*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2008, s. 120-126. ISBN 978-80-86413-49-5.
- ŠIMČÍK, Antonín. Specifikace muzejní konzervace. In *Sborník z konference konzervátorů a restaurátorů. 14.-16.9.2004 Liberec*. Brno, 2004, s. 9-13. ISBN 80-86413-18-7.
- ŠPÉT, Jiří. *Formování a rozvoj socialistického muzejnictví v ČSR (1945-1985)*. Praha: Národní muzeum, 1988.
- ŠPÉT, Jiří. K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 3-4, 6/1968, s. 155-165.
- ŠPÉT, Jiří. *Muzea ve vývoji společnosti a národní kultury*. Praha: Národní muzeum, 1979.
- ŠPÉT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. Do roku 1945*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3206-5.
- ŠPÉT, Jiří. Svaz československých muzeí a jeho časopisy. Příspěvky k jejich historii a profilu. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 1-2, 7/1969, s. 39-46.
- ŠPÉT, Jiří. Úkoly muzejní konzervace v sedmé pětiletce. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 6-24.
- ŠPÉT, Jiří. Vznik Svazu československých muzeí. In *Muzejní a vlastivědná práce*, č. 2, 9/1971, s. 90-102.
- ŠRÁMEK, Jiří. Státní restaurátorské ateliéry. Chemické laboratoře. In *První zasedání přírodovědců-konzervátorů*. Praha: Národní technické muzeum, 1986, s. 16-18.

- ŠTĚPÁN, Josef. Volné sdružení stavebně restaurátorských útvarů se osvědčilo. Informace pro stavebně restaurátorské útvary. In *Příloha časopisu Obnova památek*, č. 2, 1970, s. 5-6
- ŠTĚPÁNEK, Ivo. Historie oborové komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů AMG. In *Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií. Deset let činnosti*. Praha: AMG, 2000, s. 48-69.
- ŠTULC, Josef. Rekonstrukce ve vztahu k autenticitě památky – oprávněnost a rizika. In *Obnova památek 2007. Rekonstrukce nebo konzervace? Sborník příspěvků k 7. konferenci*. Praha, 2007, s. 37-44. ISBN 978-80-239-9005-8.
- TOMEK, Jindřich. Přírodovědecký výzkum a konzervace uměleckých děl. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 52-61.
- TUPÁ, Kateřina. Restaurátorský průzkum podle zákona o státní památkové péči. In *Restaurování a obnova. Sborník z 2. Panelové diskuse projektu Platforma pro památkovou péči, restaurování a obnovu*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2013, s. 10-11.
- TULKA, Jaromír. Soudobé pohledy na korozi metody konzervace kovů. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 124-132.
- VÁHALA, David. Zkvalitnění výuky muzejní konzervace a restaurování a průzkumu historických materiálů. In *Fórum pro konzervátory-restaurátory*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2013, s. 143. ISBN 978-80-86413-89-3.
- VINTER, Vlastimil. *Restaurátorské umění 1948-1988*. Katalog výstavy. Praha, 1989, s. 13-14.
- Vlastivědný ústav v Šumperku*. Malá monografie Vlastivědného ústavu v Šumperku. Šumperk: Vlastivědný ústav, 1967.
- VOJTĚCH, Dalibor. *Kovové materiály*. Praha: VŠCHT, 2006. ISBN 80-7080-600-1.
- ZELINGER, Jiří. 15 let činnosti Laboratoře chemie restaurování uměleckých děl na VŠCHT Praha. In *Památky a příroda*. Časopis státní památkové péče a ochrany přírody, č. 1, 15/1990, s. 26-28.
- ZELINGER, Jiří et al. *Chemické problémy restaurování uměleckých děl. II. díl*. Praha: VŠCHT, 1976.

ZELINGER, Jiří et al. *Chemie v práci konzervátora a restaurátora*. 2. vydání. Praha: Academia, 1987.

ZEMENE, Leopold. Komise konzervátorů při Ústředním muzeologickém kabinetu. In *Nové výsledky z oboru konzervace*. Praha, 1985, s. 137-140.

ZEMENE, Leopold. K otázce konstituování sítě konzervátorských pracovišť. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 41-45. ISBN 80-7037-004-1.

ZEMENE, Leopold. K problematice středoškolské přípravy konzervátorů v ČSR. In *Rozpravy Národního technického muzea v Praze. Konzervátorská a restaurátorská práce v ČSSR. Celostátní pracovní porada v Moravanech nad Váhom 15.-18.11.1988*. Praha, 1989, s. 58-62. ISBN 80-7037-004-1.

ŽANTOVSKÝ, Jiří. *Kliment Čermák (1852-1952)*. Čáslav: Včela čáslavská, 1952.

Životní jubileum RNDr. Jiřího B. Pelikána In *Památky a příroda*, č. 9, 1990, s. 605.

Seznam elektronických zdrojů

Archeologický ústav AV ČR, Praha. *Archeologický ústav v Praze slaví devadesáté narozeniny*. [cit. 2019-18-04] URL: <http://www.arup.cas.cz/?p=425>

Archeologický ústav AV ČR, Praha. Vědecká oddělení. *Pracoviště Restaurátorské laboratoře*. [cit. 2019-25-08] URL: <http://www.arup.cas.cz/?cat=193>

Archiv Národního muzea. *Svaz českých muzeí*. [cit. 2019-12-03] URL: <http://badatelna.eu/fond/163671/>

Arte-fakt. Sdružení pro ochranu památek. [cit. 2019-25-08] URL: <http://www.arte-fakt.cz/index.html>

Asociace muzeí a galerií ČR. *Orgány AMG. Komise konzervátorů-restaurátorů*. [cit. 2019-18-05] URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/komise-konzervatoru-restauratoru/hlavni-programove-linie-cinnosti#top>

Asociace muzeí a galerií ČR. Komise konzervátorů-restaurátorů. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora*. [cit. 2019-28-08] URL: <https://www.cz->

museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/dokument-o-profesi-konzervatora-restauratora

Asociace muzeí a galerií ČR. Orgány AMG. *Pracovní skupina Kovy*. [cit. 2019-18-05] URL: <https://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/komise-konzervatoru-restauratoru/pracovni-skupiny/pracovni-skupina-kovy>

Asociace muzeí a galerií. Základní dokumenty. *Stanovy Asociace muzeí a galerií České republiky, z.s.* [cit. 2019-20-05] URL: https://www.cz-museums.cz/web/amg/zakladni-dokumenty/stanovy-amg#_lenstv__v_AMG

BRŮŽA, Oskar. *Právní předchůdci Unie výtvarných umělců České republiky*. [cit. 2019-25-08] URL: http://www.uvucr.cz/archiv/pravni_predchudci_uvucr.html

Centrum pro restaurování a památkovou péči. [cit. 2019-24-08] URL: <http://centrum-pro-restaurovani.cz/cs>

CES on-line. *Centrální evidence sbírek muzejní povahy*. [cit. 2019-29-08] URL: <http://www.cesonline.cz/ar1-ces/cs/index/>

DOUŠA, Pavel. Ústřední muzeologický kabinet 1955-1989. In *MUZEUM*, č. 1, 49/2011, s. 3-14. [cit. 2019-25-03] URL: http://www.emuseum.cz/admin/files/muzeum_1_2011_finale.pdf

E.C.C.O. Documents. *E.C.C.O. Professional Guidelines*. [cit. 2019-28-08] URL: <http://www.ecco-eu.org/documents/>

eMuzem. Oborový informační portál. *O nás*. [cit. 2019-27-08] URL: <http://emuseum.cz/o-centru>

European Confederation of Conservator-Restorers' Organisation. [cit. 2019-27-08] URL: <http://www.ecco-eu.org/>

GILBERG, Mark. Friedrich Rathgen. The Father of modern archeological conservation. In *Journal of the American Institute for Conservation*, č. 2, 26/1987, s. 105-120. [cit. 2017-11-09] URL: cool.conservation-us.org/jaic/articles/jaic26-02-004_4.html

HÄYHÄ, Heikki. *The history of iron protection. Description of materials and evaluation of their properties*. [cit. 2017-18-11] URL: www.kanut.ee/toimetised/konverentsid/consasinvest/hayha.rtf

- ICOM-CC. *About ICOM-CC*. [cit. 2019-25-08] URL: http://www.icom-cc.org/15/about/#.XWK_dOMzblU
- ICOM-CC. *Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage*. [cit. 2017-00-00] URL: <http://www.cz-museums.cz/UserFiles/File/komise/kkrp/icom-cc-terminology-rev23.pdf>
- ICOM international council of museums Česká republika. [cit. 2019-23-08] URL: <http://network.icom.museum/icom-czech/>
- ICOMOS. *O nás*. [cit. 2019-25-08] URL: <http://www.icomos.cz/index.php/en/o-nas>
- JAGOŠOVÁ, Lucie - KIRSCH, Otakar. Vývoj Lektorátu muzejnictví 1922-1951. Devadesát let od počátku univerzitního vzdělávání muzejníků v českých zemích. In *MUZEUM*, č. 1, 51/2013, s. 3-16. [cit. 2019-13-03] URL: <http://emuzeum.cz/archiv/muzeum-1-2013>
- JESENSKÝ, Vít. *Terminologický slovník památkové péče. ICCROM*. [cit. 2019-23-08] URL: <http://previous.npu.cz/terminologicky-slovník-pamatkove-pece/iccrom/>
- Masarykova univerzita. Přírodovědecká fakulta. Pro uchazeče. Bakalářské studium. *Chemie a technologie materiálů pro konzervování – restaurování*. [cit. 2019-23-08] URL: <https://www.sci.muni.cz/pro-uchazece/bakalarske-studium/23983-chemie-a-technologie-materialu-pro-konzervovani-restaurovani>
- Masarykova univerzita. Výzkum. Projekty. *Vyšší kvalita studia na VOŠ, přístupnost do bakalářského studia blízkého oboru VŠ*. [cit. 2019-23-08] URL: <https://www.muni.cz/vyzkum/projekty/20563>
- Metodické centrum konzervace. [cit. 2019-23-08] URL: <https://mck.technicalmuseum.cz/>
- Metodické centrum konzervace. Dokumenty. *Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR*. [cit. 2019-28-08] URL: <https://mck.technicalmuseum.cz/dokumenty/>
- Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel. [cit. 2019-28-08] URL: <http://www.icomos.cz/images/dokumenty/benatska-charta.pdf>
- Ministerstvo kultury České republiky. *Muzejní centra*. [cit. 2019-23-08] URL: <https://www.mkcr.cz/muzejni-centra-681.html>

- Ministerstvo kultury České republiky. Povolení k restaurování kulturní památky. *Třídník specializací restaurátorů*. [cit. 2019-08-07] URL: <https://www.mkcr.cz/povoleni-k-restaurovani-kulturni-pamatky-271.html>
- Ministerstvo kultury České republiky. *Příprava nového památkového zákona*. [cit. 2019-26-08] URL: <https://www.mkcr.cz/priprava-noveho-pamatkoveho-zakona-255.html>
- Národní galerie Praha. *Chemicko-technologická laboratoř*. [cit. 2019-25-08] URL: <https://www.ngprague.cz/chemicko-technologicka-laborator>
- Národní památkový ústav. Generální ředitelství NPÚ. *Technologická laboratoř*. [cit. 2019-25-08] URL: <https://www.npu.cz/cs/generalni-reditelstvi-npu/sluzby/technologicka-laborator>
- Národní památkový ústav*. [cit. 2019-29-08] URL: <https://www.npu.cz/cs>
- Národní památkový ústav. *Mezinárodní dokumenty*. [cit. 2019-25-08] URL: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/mezinarodni-dokumenty>
- NEJEDLÝ, Vratislav. *Historie Národního památkového ústavu*. [cit. 2019-08-05] URL: <https://www.npu.cz/historie-npu>
- NOVÁK, Michal. VŠCHT Praha. Ústav chemické technologie. *Historie ústavu*. [cit. 2019-05-04] URL: <https://restauro.vscht.cz/historie>
- Profesní etický kodex ICOM pro muzea*. [cit. 2019-28-08] URL: http://www.mzm.cz/fileadmin/user_upload/dokumenty_mzm/eticky_kodex_ICOM.pdf
- PPP PRO. *O projektu*. [cit. 2019-29-08] URL: <http://www.projekt-ppp-pro.cz/clanky/o-projektu/zakladni-informace.html>
- RICHMOND, Alison. Victoria & Albert Museum. *The ethics checklist – ten years on*. [cit. 2019-28-08] URL: <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-50/the-ethics-checklist-ten-years-on/>
- Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě. Informace o oboru. *Historie – muzeologie*. [cit. 2019-23-08] URL: <https://www.slu.cz/slu/cz/obory/obor/2875>

- Slezská univerzita. Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě. Informace o oboru. *Archeologie*. [cit. 2019-23-08] URL: <https://www.slu.cz/fpf/cz/obory/obor/3506>
- Společnost pro technologie ochrany památek. *Poslání a cíle*. [cit. 2019-25-08] URL: <https://www.pamatky-stop.cz/poslani-a-cile/>
- Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola v Turnově. *Vyšší odborná škola*. [cit. 2019-24-08] URL: <https://www.sups.info/index.php/vos>
- Středočeské muzeum v Roztokách u Prahy. Služby. *Konzervování a restaurování*. [cit. 2019-25-08] URL: <https://www.muzeum-roztoky.cz/odborna-cinnost/296-konzervace-restaurovani>
- The British Museum. Conservation and Science. *History of the department*. [cit. 2017-24-11] URL: https://www.britishmuseum.org/about_us/departments/conservation_and_science/history.aspx
- UNESCO. *In Brief*. [cit. 2019-27-08] URL: <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>
- Univerzita Pardubice. O nás. *Fakulta restaurování*. [cit. 2019-24-08] URL: <https://fr.upce.cz/fr/o-nas-fakulta-restaurovani>
- VANIŠOVÁ, Milena. Charakteristika oboru. *Konzervátorství a restaurátorství*. [cit. 2019-05-04] URL: <https://www.hellichovka.cz/spsg/graficky-design/charakteristika-oboru/konzervatorstvi-a-restauratorstvi>
- Victoria & Albert Museum. Conservation Department. *Ethic Checklist*. [cit. 2019-28-08] URL: <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-50/appendix-1/>
- Výnos ze dne 27.5.1980 o provádění restaurátorské činnosti*. [cit. 2019-24-08] URL: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=34492&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Studijní obory. *Konzervování-restaurování uměleckořemeslných děl z kovů*. [cit. 2019-02-02] URL: <https://www.vscht.cz/studijni-system/obory/S/obory/obor/FCHT-KK/rok/2018/detaily>
- Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Ústav chemické technologie restaurování památek. *Konference Muzea, památky a konzervace 2019*. [cit. 2019-24-08] URL: <https://restauro.vscht.cz/files/uzel/0046851/0001~~8w3wVjAyMLRU0FUoyK8qO7wWZsRAA.pdf?redirected>

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. Ústav chemické technologie restaurování památek. *Přístrojové vybavení*. [cit. 2019-25-08] URL: <https://restauro.vscht.cz/veda-vyzkum/pristroje>

Vyšší odborná škola restaurátorská v Písku. [cit. 2019-24-08] URL: <http://www.vosr.cz/>

Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči. [cit. 2019-26-08] URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20#cast2>

Zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách. [cit. 2019-26-08] URL: <https://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/29033/1/2/zakon-c-22-1958-sb-o-kulturnich-pamatkach>

Zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů, v platném znění. [cit. 2019-26-08] URL: <https://www.mkcr.cz/zakon-c-122-2000-sb-o-ochrane-sbirek-muzejni-povahy-a-o-zmene-nekterych-dalsich-zakonu-v-platnem-zneni-1608.html>

7.1. Seznam použitých zkratk

AMG – Asociace muzeí a galerií České republiky

AV ČR – Akademie věd České republiky

BcA. – bakalář umění

CES – Centrální evidence sbírek

ČNR – Česká národní rada

ČR – Česká republika

ČSAV – Československá akademie věd

ČSR – Česko-slovenská republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČSVTS – Český svaz vědeckotechnických společností

ČVUT – České vysoké učení technické v Praze

DEMUS – Dokumentace a evidence muzejních sbírek

DiS. – diplomovaný specialista

E.C.C.O. – Evropská konfederace konzervátorko-restaurátorských organizací

ELVIS – Národní platformy pro správu a evidenci muzejních sbírek

FA ČVUT – Fakulta architektury Českého vysokého učení technického

ICCROM – Mezinárodní centrum pro studium ochrany a restaurování hmotného kulturního dědictví

ICOM – Mezinárodní rada muzeí

ICOM-CC – Mezinárodní komise pro konzervaci

ICOMOS – Mezinárodní rada pro památky a sídla

MK ČR – Ministerstvo kultury České republiky

KRP - Komise konzervátorů-restaurátorů a preparátorů

MCK – Metodické centrum konzervace v Brně

MgA. – magistr umění

MISS – Muzejní informační a studijní středisko

MŠNO – Ministerstvo školství a národní osvěty

MU – Masarykova univerzita

NPÚ – Národní památkový ústav

NTM – Národní technické muzeum v Praze

OBIS – Oborovým informačním střediskem pro muzejnictví

OP VK – Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

OSN – Organizace spojených národů

RTG pracoviště – rentgenové pracoviště

SOŠ – střední odborná škola

SPÚ – Státní památkový ústav

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SŠ – střední škola

STOP – Společnost pro technologie ochrany památek

StRA – Státní restaurátorské ateliéry

SÚPPOP – Státní ústav památkové péče a ochrany přírody

SÚRPMO – Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů

TMB – Technické muzeum v Brně

UNESCO - Organizace spojených národů pro vědu, kulturu a vzdělání

UV záření – ultrafialové záření

ÚHV – Ústav historických věd

ÚMK-NM – Ústřední muzeologický kabinet Národního muzea

VOŠ – vyšší odborná škola

VŠ – vysoká škola

VŠCHT – Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

XRF analýza – rentgeno fluorescenční analýza

ZŠ – základní škola

8. Přílohy

Příloha č. 1

Třídník specializací restaurátorských prací⁴⁵⁶

1 – malířská umělecká díla

2 – sochařská umělecká díla

3 – uměleckořemeslná díla

Kód	Položka třídníku
1	Malířská umělecká díla na plátně, dřevěných a kovových deskách, na papíře a pergamenu, na skle a jiných nestavebních materiálech, nástěnné malby, figurální sgrafita a polychromie na sochařských dílech
2 a	Polychromovaná sochařská umělecká díla z kamene, dřeva, kovu, keramiky, terakoty, štuku, sádry, umělého kamene a jiných výtvarných materiálů
2 b	Nepolychromovaná sochařská umělecká díla z kamene, dřeva, kovu, keramiky, terakoty, štuku, sádry, umělého kamene a jiných výtvarných materiálů
3 a	Polychromovaná nefigurální uměleckořemeslná díla z kamene, štuku, umělého kamene, sádry
3 b	Nepolychromovaná nefigurální uměleckořemeslná díla z kamene, štuku, umělého kamene, sádry
3 c	Uměleckořemeslná díla z umělého mramoru
3 d	Uměleckořemeslná nefigurální malířská díla
3 e	Uměleckořemeslné povrchové úpravy na nefigurálních dílech

⁴⁵⁶ Ministerstvo kultury České republiky. Povolení k restaurování kulturní památky. Třídník specializací restaurátorů. URL: <https://www.mkcr.cz/povoleni-k-restaurovani-kulturni-pamatky-271.html>

3 f	Zbroj, zbraně, mechanické přístroje, stroje a další podobné předměty
3 g	Uměleckořemeslná díla ze skla, keramiky a porcelánu, drahých kovů, obecných kovů, z textilu, z papíru a pergamenu, z přírodních materiálů
3 h	Hudební nástroje
3 i	Ostatní uměleckořemeslná díla

Příloha č. 2

Benátská charta

Památky jako nositelé duchovního poselství minulosti představují v současném životě národů živé svědectví jejich staletých tradic. Lidé si stále více uvědomují jednotu všelidských hodnot, a proto považují památky za své společné dědictví. Uznávají svou společnou odpovědnost za jejich zachování a považují za svou povinnost předat je budoucím generacím v plné bohatosti jejich autenticity.

Podstatné je, aby principy, jimiž se řídí konzervace a restaurování památek, byly dohodnuty a formulovány na mezinárodní úrovni. Každému národu je přitom ponecháno, aby je aplikoval v rámci své vlastní kultury a svých vlastních tradic.

Tím, že tyto principy poprvé zformulovala, přispěla Athénská charta z roku 1931 k rozvoji širokého mezinárodního hnutí, které dostalo konkrétní podobu v národních dokumentech, v aktivitě ICOM a UNESCO a v jím založeném Mezinárodním centru pro studia konzervace a restaurování kulturních statků. Narůstající vědomosti a kritické bádání odhalují problémy, které jsou stále komplexnější a rozmanitější. Nyní, zdá se, nadešla chvíle Athénskou chartu znovu přezkoumat, její principy prohloubit a rozšířit jejich dosah v novém dokumentu.

V důsledku toho II. mezinárodní kongres architektů a techniků historických památek, který se sešel v Benátkách ve dnech 25.–31. května 1964, schválil následující text:

Definice

Čl. 1. Pojem historické památky zahrnuje nejen jednotlivé architektonické dílo, ale i městské či venkovské sídlo, které podává svědectví o svébytné civilizaci, příznačném vývoji nebo o historické události. Vztahuje se nejen na velké umělecké výtvoř, ale i na skromnější díla, která časem získala kulturní význam.

Čl. 2. Konzervace a restaurování památek musí vycházet ze všech věd, technik a technologií, jež mohou přispět k poznání a k záchraně památkového dědictví.

Čl. 3. Smyslem konzervace a restaurování památek je jejich zachování nejen jako uměleckých děl, ale i jako historických dokumentů

Čl. 4. Pro uchování památek má základní význam jejich stálá, soustavná údržba.

Čl. 5. Zachování památek je vždy snazší, jestliže se jim určí využití užitečné pro společnost. Žádoucí využití nicméně nesmí narušit architektonickou dispozici a výzdobu budovy. Pouze v těchto mezích je možno hodnotit a schvalovat úpravy, které jsou požadovány v důsledku změny funkce stavby.

Čl. 6. Konzervace památky v sobě zahrnuje uchování jejího prostředí v odpovídajícím měřítku. Pokud tradiční prostředí existuje, je nutné ho udržet. Každou novostavbu, demolici či úpravu, která by změnila vztahy objemů a barev, je třeba zamítnout.

Čl. 7. Památku nelze oddělit od historie, jíž je svědkem, a od prostředí, v němž se nachází. V důsledku toho může být přípustěno přemístění památky nebo její části jen tehdy, když to vyžaduje její záchrana, nebo z důvodů mimořádného národního či mezinárodního zájmu.

Čl. 8. Díla sochařství, malířství nebo výzdoby, která tvoří nedílnou součást památky, mohou být od ní oddělena jen v případech, kdy toto opatření představuje jediný prostředek zaručující jejich zachování.

Čl. 9. Restaurování je operací výjimečné povahy. Jejím cílem je odhalit a uchovat estetické a historické hodnoty památky. Vychází z respektu k originální hmotné podstatě díla a z autentických dokumentů. Musí se zastavit tam, kde začíná hypotéza, a v takovém případě každý zásah, jenž je shledán z estetických či technických důvodů nezbytným, musí být rozlišitelný od původní architektonické skladby památky a musí nést znaky naší doby. Před restaurováním a během něj se musí provádět průzkumy dotčené památky (stavebně-historický, restaurátorský, archeologický).

Čl. 10. Jestliže se tradiční techniky ukážou jako nepostačující, je možno zabezpečení památky provést takovými moderními technikami konzervace a konstrukce, jejichž účinnost byla vědecky podložena a prakticky ověřena.

Čl. 11. Hodnotné přínosy všech dob, které přispěly k vybudování památky, musí být respektovány, protože cílem restaurování není dosažení jednoty stylu. Jestliže budova

vykazuje více na sobě navrstvených period vývoje, pak obnažení stavu skrytého uvnitř je možno odůvodnit jen výjimečně. Podmínkou je, že odstraňované vrstvy jsou jen malého významu, že prvky nově odkryté jsou svědectvím vysoké historické, archeologické nebo estetické hodnoty a že jejich stav je natolik dobrý, aby intervenci ospravedlnil. Zhodnocení významu odkrytých prvků a rozhodnutí, co může být odstraněno, nelze ponechat pouze na jednotlivci pověřeném akcí.

Čl. 12. Náhrady za chybějící části památky se musí harmonicky začleňovat do jejího celku. Zároveň však musí být rozlišitelné od originálu, aby restaurování nefalzifikovalo uměleckou či historickou skutečnost.

Čl. 13. Doplnky lze připustit, jen pokud respektují všechny hodnotné části budovy, její tradiční prostředí, vyváženost kompozice a vztahy s okolím.

Čl. 14. Památková sídla musí být předmětem zvláštní péče tak, aby byla zachována jejich integrita a zajištěna jejich odpovídající sanace a prezentace. Konzervační a restaurátorské práce v nich prováděné se musí řídit principy uvedenými ve výše uvedených člancích.

Čl. 15. Archeologické výzkumy by se měly provádět v souladu s vědeckými standardy a s doporučením definujícím mezinárodní principy o provádění archeologických výzkumů přijatým organizací UNESCO v roce 1956. Ruiny, architektonické články a objevené objekty musí být zachovány, udržovány a trvale chráněny. Krom toho je třeba využít každé iniciativy vedoucí k lepšímu pochopení objevené památky bez zkreslení jejího významu či vytržení z kontextu. Jakékoli rekonstrukční práce musí být vyloučeny „a priori“. Přípustná je pouze tzv. anastylóza, tedy opětovné sestavení existujících, avšak zhroucených částí. Spojující materiál musí být rozeznatelný a jeho použití by mělo být minimální, jen v rozsahu nutném k uchování památky a navrácení její formy.

Čl. 16. Všechny záchranné, konzervační a restaurátorské práce i archeologické výzkumy musí být vždy přesně dokumentovány formou kritických analytických zpráv, dokladovaných kresebně i fotograficky. Dokumentace musí zachytit všechny etapy bouracích, konsolidačních a integračních prací a zároveň i všechny získané poznatky technické a tvaroslovné povahy. Tuto dokumentaci je třeba uložit v archivech veřejných institucí, aby byla k dispozici badatelům; doporučuje se její publikování.

Práci v Komisi pro redakci Mezinárodní charty o zachování a restaurování památek a sídel se zúčastnili: *Pierro Gazzola (Itálie), předseda, Raymond Lemaire (Belgie), zpravodaj, J.*

Bassegoda Nonell (Španělsko), Luis Benavente (Portugalsko), Djurdje Boskovič (Jugoslávie), Hiroshi Daifuku (UNESCO), P. L. De Vrieze (Nizozemsko), Harald Langberg (Dánsko), Mario Matteucci (Itálie), Jean Merlet (Francie), Carlos Flores Marini (Mexiko), Roberto Pane (Itálie), Jakub Pavel (Československo), Paul Philippot (ICCRROM), Victor Pimentel (Peru), Harold Plenderleith (ICCRROM), Deoclecio Reding de Campos (Vatikán), Jean Sonnier (Francie), François Sorlin (Francie), Eustathios Stikas (Řecko), Gertrud Tripp (Rakousko), Jan Zachwatowicz (Polsko), Mustafa S. Zbiss (Tunis).

Překlad Jakuba Pavla na základě zkušeností s vývojem oborové terminologie aktualizovali Josef Štulc a Bohumíra Cymbalaková (čl. 15).

Příloha č. 3

Seznam Etických kontrolních otázek⁴⁵⁷

- a) Proč je třeba zásah provést?
- b) Získal jsem a vyhodnotil použitelné informace?
- c) Konzultoval jsem zásah se zainteresovanými osobami, kolegy a dalšími specialisty?
- d) Vzal jsem v úvahu a vyhodnotil všechny faktory přispívající k identitě a komplexní hodnotě předmětu?
- e) Jaké jsou mé možnosti provést zásah tak, aby bylo dosaženo odpovídajícího výsledku při minimální intervenci do předmětu?
- f) Jaký dopad bude mít můj zásah na zachování faktorů přispívajících k identitě a komplexní hodnotě předmětu?
- g) Mám dostatek informací a schopností k navržení zásahu a jeho realizaci?
- h) Jaké výhody a nevýhody skýtají jednotlivé kroky zásahu a jak je budu vyhodnocovat v jeho průběhu?
- i) Je možné namísto intervence do předmětu upravit režim užívání či okolní prostředí?

---

⁴⁵⁷ Victoria & Albert Museum. Conservation Department. *Ethic Checklist*.

URL: <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-50/appendix-1/>

- j) Je zamýšlený zásah tím nejlepším využitím zdrojů (čas, lidé, vybavení, peníze a materiály) a je obhajitelný?
- k) Je třeba přizpůsobit zavedené postupy zásahu, nebo je nutné vyvinout nové?
- l) Jak můj zásah ovlivní všechny případné budoucí zásahy?
- m) Zohlednil jsem budoucí užití a umístění předmětu a učinil jsem podle toho příslušná doporučení?
- n) Budou všechny mé zásahy plně dokumentovány v souladu s akceptovanými standardy?
- o) Budou informace vyplývající z dokumentace dostupné a srozumitelné ostatním?
- p) Jak posoudím úspěšnost zásahu a jak získám zpětnou vazbu od zainteresovaných osob a kolegů?

Příloha č. 4

Dokument o profesi konzervátora-restaurátora AMG ČR (výňatek)

1. Vymezení profese konzervátora-restaurátora

Činnost konzervátora-restaurátora

1.1 *Konzervátoři-restaurátoři se podílí na všech činnostech muzea, které se týkají ochrany muzejních sbírkových předmětů. Měli by se podílet na rozhodování o podmínkách, za jakých budou sbírky deponovány, prezentovány, transportovány nebo studovány, protože zachování dobrého fyzického stavu předmětů je základní podmínkou všech těchto činností.*

1.2 *Konzervátor-restaurátor se při výkonu profese řídí standardními vědeckými postupy, kterými jsou výzkum pramenů, analýza, interpretace a syntéza. Tento přístup umožňuje nejefektivněji poznat význam muzejního sbírkového předmětu, získat tak nové vědecké poznatky a uchovat jej pro budoucnost.*

1.3 *Činnost konzervátora-restaurátora se skládá z průzkumu, preventivní konzervace, sanační konzervace a restaurování předmětů kulturního dědictví. Tyto činnosti se souborně označují jako zásahy.*

1.4 Každý *zásah* musí být dokumentován písemnými a obrazovými záznamy a trvale uložen, nejen pro možnost dalších budoucích *zásahů*, ale i jako podklad pro průběžnou revizi všech učiněných kroků.

1.5 *Průzkum* je úvodní krok, který napomáhá získat veškeré dostupné informace o *předmětu kulturního dědictví* s využitím metod humanitních i přírodních věd. Při *průzkumu* jsou zjišťovány především informace vztahující se ke vzniku, používání a současnému stavu předmětu. *Průzkum* stanovuje strukturu, materiál a způsob vzniku *muzejního sbírkového předmětu*, rozsah a příčiny jeho degradace, změn, nánosů a ztrát a všechna tato zjištění musí být dokumentována. *Průzkum* je prováděn na základě interdisciplinárního přístupu, který je podmíněn spoluprací s dalšími *kolegy*. *Průzkum* významně přispívá k objasnění a stanovení *komplexní hodnoty* předmětu.

1.6 *Konzervátor-restaurátor* musí být schopen vyhodnotit výsledky *průzkumu* a na jejich základě navrhnout vhodný postup.

1.7 *Preventivní konzervace* je soubor nepřímých opatření vedoucích k ochraně *předmětů kulturního dědictví* systematickou kontrolou a případnou úpravou prostředí tak, aby předměty setrvaly v pokud možno nezměněném stavu. Z těchto důvodů by měla být upřednostňována, nicméně pokud to stav předmětu vyžaduje, je přístupováno k metodám *sanační konzervace* nebo *restaurování*.

1.8 *Sanační konzervace* spočívá v ochraně *předmětu kulturního dědictví* pomocí systému přímých *zásahů* s cílem stabilizovat jeho současný fyzický stav při maximálním úsilí o nenarušení *komplexní hodnoty* předmětu.

1.9 *Restaurování* je činnost, která interpretuje *celistvost-integritu předmětu kulturního dědictví* na určitém známém stupni jeho historického vývoje. Hlavním důvodem je dosažení srozumitelnosti předmětu. V určité míře tak dochází k obnovení estetické, technické, hudební aj. funkčnosti-účinnosti předmětu. *Restaurování* zahrnuje nejen doplňování chybějících či silně poškozených prvků, ale také odstranění těch prvků, které srozumitelnost nebo funkčnost-účinnost předmětu omezují.

Odlišnost od příbuzných oborů

1.10 Základním kritériem pro odlišení profese *konzervátora-restaurátora* od vědních oborů, výtvarných činností a řemesel je, že nevěnuje většinu své pozornosti širokému poznání přírody či společenské reality, ani svou činností nevytváří nové předměty.

1.11 Přestože právo provádět sanační konzervování nebo restaurování má pouze *konzervátor-restaurátor*, tak i ostatní obory přispívají svými poznatky při ochraně *předmětů kulturního dědictví*.

2. Vzdělání konzervátora-restaurátora

2.1 Kvalifikovaný *konzervátor-restaurátor* by měl být absolventem odpovídajícího magisterského studia na škole univerzitního typu (nebo uznaného ekvivalentu v návaznosti na směrnice EU o uznávání odborných kvalifikací⁴⁵⁸).

2.2 Podstatnou součástí každého vzdělávacího programu je odborná praxe.

2.3 Teoretická, ale i praktická výuka se musí řídit vědeckou metodikou, která vede k rozvoji schopností řešit problémy zásahu systematickým přístupem, užitím výzkumu a kritickou interpretací výsledků.

2.4 Praktická část vzdělání musí zahrnovat *zásahy*, zohledňující všechny teoretické, metodické a etické aspekty *konzervace a restaurování*.

2.5 Od počátku vzdělávání musí být studenti vedeni k pochopení skutečnosti, že každý *předmět kulturního dědictví* je jedinečný. Studium a vědecká příprava *konzervátora-restaurátora* by měla zahrnovat následující oblasti:

- etické principy *konzervace a restaurování*
- historie *konzervace a restaurování*
- společenské vědy (muzeologie, historické vědy, dějiny hmotné kultury, dějiny umění, archeologie, etnologie, filozofie a jejich aplikace)
- přírodní vědy (chemie, fyzika, biologie a jejich aplikace)
- historie materiálů a technik, technologií a výrobních procesů včetně výtvarných
- identifikace a studium degradačních procesů
- metody dokumentace
- metodika vědeckého výzkumu

---

⁴⁵⁸ *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 7. září 2005 o uznávání odborných kvalifikací (2005)*. – uok.msmt.cz/uok_doc/cz/Smernice_2005-36-ES.pdf

- *průzkum* a jeho interpretace
  - teorie, metody, techniky a materiály *preventivní konzervace*
  - teorie, metody, techniky a materiály *sanační konzervace a restaurování*
  - reprodukční techniky a výroba kopií
  - právní problematika (profesní předpisy, legislativa týkající se kulturního dědictví, pojištění, obchodní a daňové právo atd.)
  - management
  - bezpečnost a ochrana zdraví při práci, ochrana životního prostředí
- komunikace a informační technologie

3. Etický kodex

3.1 *Konzervátor-restaurátor* musí přistupovat ke každému *předmětu kulturního dědictví* podle zásad etického kodexu.

3.2 *Konzervátor-restaurátor* musí respektovat *komplexní hodnotu předmětu kulturního dědictví* svěřeného do jeho péče.

3.3 *Konzervátor-restaurátor* má právo vykonávat profesi bez omezení své svobody a nezávislosti ve smyslu tohoto Etického kodexu. *Konzervátor-restaurátor* má právo odmítnout jakýkoliv požadovaný *zásah*, o kterém se domnívá, že je v rozporu s tímto kodexem.

3.4 *Konzervátor-restaurátor* se musí snažit o rozšiřování svých znalostí a dovedností, aby stále zvyšoval kvalitu své práce.

3.5 *Konzervátor-restaurátor* pracuje přímo s *předměty kulturního dědictví* a je osobně zodpovědný vlastníkovvi či správci a společnosti.

3.6 *Konzervátor-restaurátor* má právo na všechny důležité informace, které by mu mohly pomoci při vlastním *zásahu*. Ty mu poskytne vlastník či správce předmětu.

3.7 Vůči vlastníkovvi či správci *předmětu kulturního dědictví* má *konzervátor-restaurátor* povinnost předložit mu všechny možnosti a obhájit zvolený postup navrhovaného *zásahu*

3.8 *Konzervátor-restaurátor* nesmí zatajovat informace důležité pro pochopení *zásahu*.

3.9 V rámci rozhodovacího procesu při navrhování zásahu nesmí *konzervátor-restaurátor* opomenout všechny nástroje *preventivní konzervace*.

3.10 Pokud by *sanační konzervace* nebo *restaurování* mohly poškodit *autenticitu předmětu kulturního dědictví* do té míry, že hrozí devalvace jeho *komplexní hodnoty*, je *konzervátor-restaurátor* povinen odstoupit od tohoto zásahu a doporučit vlastníkovvi či správci předmětu vhodné opatření *preventivní konzervace* nebo vyhotovení kopie.

3.11 *Konzervátor-restaurátor* by měl používat takové postupy, přístroje a látky, které dle současného stavu vědění nejméně poškozují *předmět kulturního dědictví*. Vlastní *zásah* a použitý materiál by měly co nejméně omezit jakýkoliv budoucí *zásah*. Nově použitý materiál by měl být snadno a kompletně odstranitelný.

3.12 *Konzervátor-restaurátor* může z *předmětu kulturního dědictví* odstranit část materiálu pouze z důvodu zlepšení srozumitelnosti či ochrany předmětu. Odstraněné části musí být dokumentovány, a pokud to jejich stav vyžaduje *konzervovány* a uloženy s předmětem.

3.13 *Konzervátor-restaurátor* musí usilovat o maximální srozumitelnost a trvanlivost dokumentace, která zůstává jeho duševním vlastnictvím jako autora práce. V dokumentaci musí být uvedeni všichni *kolegové*, kteří se podíleli na *zásazích*. Dokumentace musí být zpřístupněna *zajímavým osobám* a musí být poskytnuta vlastníkovvi či správci předmětu.

3.14 *Konzervátor-restaurátor* nesmí vydávat za výsledky své práce činnost jiné osoby, ať už se jedná o samotné *zásahy*, či publikační výstupy.

3.15 *Konzervátor-restaurátor* je vázán profesní mlčenlivostí jen v případě informací, které by mohly ohrozit bezpečnost *předmětu kulturního dědictví*. V žádném případě nesmí zamlčet nezvratně podložené pochybení své či jiných *kolegů*.

3.16 *Konzervátor-restaurátor* musí být jmenovitě uváděn jako spoluautor při prezentaci *předmětů kulturního dědictví* a zveřejňování výsledků jejich studia.

3.17 *Konzervátor-restaurátor* má povinnost poskytnout veškerou možnou pomoc při záchraně *předmětů kulturního dědictví* v krizových situacích.

3.18 *Konzervátor-restaurátor* nesmí podporovat nelegální nakládání s kulturním dědictvím, naopak má povinnost jej oznámit příslušným úřadům.

3.19 *Konzervace* a *restaurování* je interdisciplinární obor, proto je spolupráce s odborníky z jiných oborů i z řad *konzervátorů-restaurátorů*, velmi důležitá.

3.20 *Konzervátor-restaurátor* musí přispívat k rozvoji profese sdílením svých zkušeností a získaných informací, nejlépe formou publikování dosažených výsledků a vzděláváním studentů a praktikantů.

4. Jak vést zásah?

4.1 *Konzervátor-restaurátor* musí být na základě nabytého vzdělání a zkušeností schopen kvalifikovaně zodpovědět následující otázky a postupovat dle shromážděných informací:⁴⁵⁹

- a) *Proč je třeba provést zásah?*
- b) *Získal jsem a vyhodnotil všechny použitelné informace?*
- c) *Konzultoval jsem zásah s kolegy?*
- d) *Vzal jsem v úvahu a vyhodnotil všechny faktory přispívající k identitě a komplexní hodnotě předmětu kulturního dědictví?*
- e) *Jaké mám možnosti zásahu pro dosažení uspokojivého výsledku při minimální intervenci do předmětu kulturního dědictví?*
- f) *Jaký dopad bude mít můj zásah na zachování faktorů přispívající k identitě a komplexní hodnotě předmětu kulturního dědictví?*
- g) *Mám dostatek informací a schopností k navržení zásahu a jeho realizaci?*
- h) *Jaké výhody a nevýhody skýtají jednotlivé kroky zásahu a jak je budu vyhodnocovat v jeho průběhu?*
- i) *Je možné namísto intervence do předmětu kulturního dědictví upravit režim užívání či okolní prostředí?*
- j) *Je zamýšlený zásah tím nejlepším využitím zdrojů (čas, lidé, vybavení, peníze a materiály) a je obhajitelný?*
- k) *Je třeba přizpůsobit zavedené postupy zásahu nebo je nutné vyvinout nové?*
- l) *Jak můj zásah ovlivní všechny případné budoucí zásahy?*

---

⁴⁵⁹ Čtvrtá kapitola vychází z *Victoria & Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist* (1994, 2004).

m) *Zohlednil jsem budoucí užití a umístění předmětu kulturního dědictví a učinil jsem podle toho příslušná doporučení?*

n) *Budou všechny mé zásahy plně dokumentovány v souladu s akceptovanými standardy?*

o) *Budou informace vyplývající z dokumentace dostupné a srozumitelné ostatním?*

q) *Jak posoudím úspěšnost zásahu a jak získám zpětnou vazbu od zainteresovaných osob?*

4.2 Výše uvedený seznam otázek neříká co dělat, pouze napomáhá provést *konzervátora-restaurátora* celým procesem rozhodování. Od *konzervátora-restaurátora* se očekává, že si principy etického rozhodování osvojí a bude je rozvíjet vlastním vzděláváním a v rámci výkonu svého povolání.

4.3 *Konzervátor-restaurátor* doporučuje na základě svých vědomostí externí specialisty a koordinuje postup případného *zásahu*. Veškeré *zásahy* prováděné externími pracovníky na *muzejních sbírkových předmětech* musí být pod dohledem kmenového *konzervátora-restaurátora* a v souladu se zásadami definovanými v tomto dokumentu. Jestliže instituce nemá svého *konzervátora-restaurátora*, může být pro tento případ zastoupen jiným odborným pracovníkem, který dbá na dodržení etických standardů a kvality práce, přičemž zásadním bodem zůstává ochrana dochované *komplexní hodnoty muzejního sbírkového předmětu*.

4.4 Odmítne-li externí pracovník respektovat zásady tohoto dokumentu, nedoporučuje se, aby s ním *muzeum* nadále spolupracovalo při činnostech souvisejících s ochranou *muzejních sbírkových předmětů*.